

Nätbyggaren - Undersökning av den moderna posten

Mikael Bök

copy @ www.kaapeli.fi/book

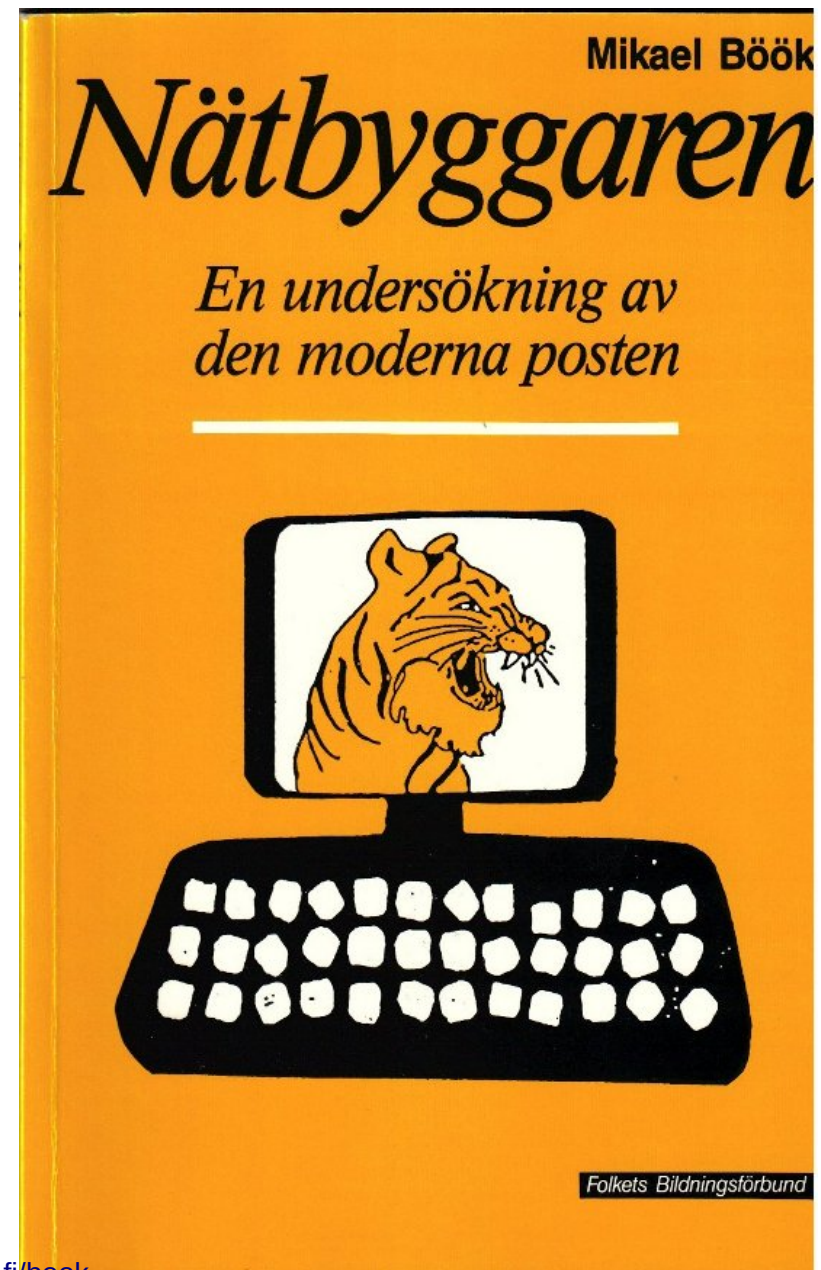
Copyright © Mikael Bök 1989.;

Innehåll

	1		
Förord	2		
1. Förberedande kopplingar	3		
I fiskerskans nät	3		
Data	3		
Nätverk	4		
Postmodernismen	4		
Projektmakarna	5		
Om en nätbyggares sociala situation	9		
Osynliga kommunikationer	12		
Datanäten sprider sig till civilsamhället	16		
Exempel 1: Datanät för medborgarna	17		
Exempel 2: Alternativa datanät för medborgarna	18		
Exempel 3: Datanät på jobbet	18		
Exempel 4: Fackföreningsrörelsen	19		
Exempel 5: Politiska partier på datanät	19		
Exempel 5: Datanät i skolan	19		
Exempel 6: Datanät i glesbygden	19		
Gränssnitt: tips för nybörjaren	21		
Om utrustning och inkörning	21		
Kommunikationsprogrammet	22		
Hur kopplar man in sig på näten?	23		
2. Möte med GreenNet	25		
Loggbok	25		
end.lund	28		
Mötet end.lund	29		
Föreningen för Progressiv Kommunikation	35		
PÅ VILKET SÄTT ÄR APC-NÄTVERKEN AN-			
NORLUNDA?	36		
Möteskatalog	40		
		3. Nätverk -- litteratur?	42
		Vi...	42
		gn.poems	49
		4. Den telematiska Sampo	54
		Vad är en interaktiv videotex?	54
		Minitel	56
		En rundtur i TeleSampo	58
		5. Att söka Gramsci	64
		CD-ROM	64
		LIBRIS och Artikel-sök	65
		KDOK/MINTTU	66
		6. Praktisk information om några datanät och databaser	69
		1. Datanät	69
		FidoNet	69
		CliNet och VAXI	69
		Elisa	69
		TeleSampo	69
		Telebox	70
		TepNet	70
		APC-näten (GreenNet, PeaceNet, EcoNet)	71
		PopTel	71
		Y	71
		Fredsnätet	71
		LINKS	72
		Phoenix	72
		Nyonline.	72
		Perestroika BBS	72
		KOM	73
		PortaCOM.	73
		2. Databaser	73
		KDOK	74
		Artikel-sök	74
		LIBRIS	74

EasyNet	74
Kostnadsexempel	77
Litteraturhänvisningar	80
Index	84
Metadata	86
SiSU Metadata, document information	86

1 @classify :isbn 951-95455-7-3

3 Förord

4 Det påstås att den moderna posten (datanäten, telekommunikationerna) gör oss oberoende av tid och rum. När som helst, och var vi än befinner oss skulle vi kunna sända och ta emot meddelanden, sägs det.

5 Ingenting är oförnuftigare, ingenting kan som dessa knapptryckarfantasier avslöja brist på förståelse av människolivets realiteter.

6 På bara en eller två kilometers radie kring stadsdelen Alphyddan i Helsingfors, där undertecknad befinner sig, verkar många av de människor som jag speciellt riktar mig till när jag skriver den här boken. Jag kunde promenera till deras mötesplatser -- t ex Fredsstationen i Böle, de Grönas kontor i Sörnäs, fackföreningarnas och vänsterpartiernas högkvarter, Studenthuset osv. -- eller åtminstone tala med dem i telefon -- men nu använder jag i stället allt oftare den elektroniska posten. Det är visserligen ganska roligt (till en början?) och många gånger är det också väldigt effektivt... Men en sak är säker: den moderna posten har fullständigt fixerat mig vid mitt arbetsbord och min skrivbordsdator, gjort mig allt mer beroende av tiden och rummet. Här sitter jag och kan inte annat.

7 På andra sidan gatan börjar Statsjärnvägarnas mekaniska verkstäders väldiga fabriksområde. Bortom denna "skymningsindustri", som dess egna direktörer har kallat den, växer det upp ett nytt industriellt-akademiskt (antagligen även -militärt) komplex. Där observerar jag några av den moderna postens drivkrafter -- bland annat Post- och Televerkets telematikenheter, olika konsultfirmor inom området datateknik och telekommunikationer, Universitetsräknecentral och databehandlingsinstitution, Tietotekniikan kehittämisskeskus r.y., bankfilialer osv. Men tillsvidare är det bara tekniken som är ny. I övriga avseenden påminner den nutida informations- och kommunikationsindustrin om den kapitalistiska

business som järnvägarna var på 1800-talet.

"Det gamla dör och det nya kan inte födas; i detta interregnum uppstår en mångfald sjukliga symptom" 8

skrev Antonio Gramsci i ett av sina Brev från fängelset(på 1930-talet). 9

Det okritiska förhållandet av tekniken och den f n mycket utbredda "informationskulten" hör definitivt till sjukdomsbilden. 10

Nätbyggaren är fäst vid sin omgivning med tusen trådar; hon är en av knutpunkterna i naturens och samhällets olika nätverk. Nätbyggarens uppgift är inte att försöka lösgöra sig från dessa band med hjälp av den nya tekniken utan tvärtom att förstärka och mångfaldiga dem. Alla hennes -- eller hans -- förehavanden är givetvis tidsbundna, ändliga och... kortvariga. Hur lång tid har vi för verklig kommunikation -- för samtal? Frågan är om den moderna posten kan ge oss vad vi behöver. Vi behöver ömma brev, viktiga budskap, verkliga upplysningar -- innehåll. Vi behöver den moderna posten (datanäten, telekommunikationerna) bara om den kan förmedla detta. 11

... Dataöverföringstjänsten/Utvecklingsenheten vid Post- och Televerket avdelning beställde (på våren 1988) manuskriptet till den här boken. Det var så jag fick i uppgift att redogöra för mina erfarenheter av att kommunicera per dator över telefonnätet. Mina erfarenheter inleddes på hösten 1987 när jag etablerade kontakt med freds- och miljörelsernas internationella datanätverk (GreenNet, PeaceNet och EcoNet). Eftersom jag är en nybörjare och en person utan yrkesutbildning i datateknik/telekommunikationer skulle min redogörelse eventuellt kunna bli till nytta för andra nybörjare/amatörer. Det var tydligen så man resonerade på PTV. I varje fall tänkte jag själv att jag skulle kunna rättfärdiga denna bok med en sådan tankegång. Jag föresatte mig att skriva "ett studiematerial" -- en lärobok -- för användning inom 12

	vuxenutbildningen. Jag lät mig villigt uppslukas av det vidlyftiga ämnet. Småningom började jag i allt högre grad känna mig som ett försöksdjur -- fast egentligen hade jag ju frivilligt gått med på att utsätta mig för detta informationsteknologiska test (på heltid under november-januari 1988-9). Huruvida resultatet duger som en lärobok i datakommunikation kan jag inte avgöra. Men jag hoppas förstås att det ska sprida lite upplysning på ett område som tillsvidare är relativt okänt för andra än experterna.	
13	Henrik Stenius och Thomas Rosenberg har hjälpt mig mycket vid bearbetningen av manuskriptet. Marja-Liisa Viherä, som är forskare vid PTV, har gett inspiration och uppmuntran både per Telebox och i kommunikation ansikte mot ansikte. Det har också Kari Hintikka och mina övriga "kolleger" inom TepNet gjort.	
14	En ganska stor del av materialet i boken skrev jag och några andra personer ursprungligen på engelska. Följande personer har stött mitt projekt genom att översätta vissa texter till svenska: Peter Appel (Mike Gascoignes historia), Anita von Wright-Grönberg (Mitras och Deborah Millers artikel om APC-nätverken samt breven från Janet Wasko) och Kjell Westö (dikten av "cdp:coray"). Jag är skyldig de ovannämnda personerna ett varmt tack -- också dem som nämns inom parentes -- särskilt Janet Wasko, min "nätverkswän" i Oregon, USA.	
15	Helsingfors 15 februari 1989	
16	M.B.	
	1. Förberedande kopplingar	17
	I fiskerskans nät	18
	Data	19
	Ordet data bygger på `dare', att giva. Dagens datum är 1 november 1988. Det är den dag, som är oss given idag. Datum är Skapelsen.	20
	Data är Skapelsen i små bitar.	21
	Så här kunde man jämföra data och fakta: fakta betyder att någonting är gjort ('facere'). Data är tecken på att någonting borde göras.	22
	Replik:	23
	– Jag hatar data!	24
	Scenen är ett litet torg utanför en festlokal i staden Lund. Mannen är inte helt nykter. Han är till vardags ledare för ett bokförlag. Där kan han inte undvara datatekniken. Det är kanske den han avser. I Sverige används ordet "data" (och den bestämda formen: "datan") på det viset (som en synonym för datateknik).	25
	Men mannen är inte förtvivlad över krångel, oväntade kostnader och sociala konflikter, vilka följer datatekniken i släptåget. Vad han menar är, tror jag, att verkligheten upplöses i allt mindre bitar och att det är svårt att placera bitarna i ett sammanhang. Detta kallas disintegration. Det liknar alienation – främlingskap – och det har gett upphov till många klagosånger.	26
	Den konstnärliga (poetiska) tolkningen av data består i att skapa någonting nytt, som inte tidigare hörde till det givna. En fransk regissör (Truffaut) säger om en av sina filmer: "tout le film vient des données". Min film har uppstått ur data (les données). Data var stoffet, ur vilket filmskaparen såg sitt verk uppstå.	27

28 De bitar som beskärs oss måste tolkas, alldeles oberoende av om tolkningen är konstnärlig eller inte.

29 Vi tolkar, tillägnar oss data. Vi gör data till *capta*. *Capta* bygger på *capere*, att taga eller att fånga. Skulle man kunna säga, att vi använder oss av *captateknik*? Och i så fall: hur skiljer sig *captatekniken* från *datatekniken*?

30 Nätverk

31 Fragment av fisknät från stenåldern på Nationalmuseum ger oss anledning att tro, att ordet nätverk har en urbetydelse. Eller kanske är urbetydelsen att söka i spindelns nät? Detta kan ha tjänat som de första nätbyggande fiskarens förebild.

32 Om vi som Faust låter handlingen stå i begynnelsen ("Im Anfang war die Tat"), finner vi att nät betyder: att fånga.

33 Men ordet nät har också fått en annan grundbetydelse. I naturen syns tydliga, nätliknande spår av människornas förbindelser med varandra: kommunikationerna -- kanalerna, vägnäten, kraftledningarna, genom vilka en människogrupp (elproducenterna) sänder energi till andra människor osv. Egentligen rör det sig om sociala relationer, om samhället. Samhället är nätverk.

34 Såväl kommunikationsnäten som fångstnäten ligger till grund för den aktuella språkbilden, den nätverksmetafor, som ligger i tiden. Att det nuförtiden pratas mycket om nätverk beror antagligen dels på fruktan att vi blir berövade vår frihet och förintade, dels på hoppet om människosläktets förening. Båda hämtar näring ur de tekniska uppfinningarna. (Angående förhoppningarna: till och med atombomben har inspirerat dem!)

35 En annan sida av saken är att vissa människogrupper siktas, sållas bort eller hämmas i sina rörelser av olika nätverk, som egentligen

hade till uppgift att förbättra kommunikationerna. Exempel: det är förbjudet för fotgängare att beträda motorväg.

36 Det händer också att kommunikationerna används för oförutsedda ändamål. Parismetron är ett nätverk av underjordiska tunnlar med uppåtgående luftvägar. Under vintrarna bildar luftvägarna *clochardernas* ("puliukkornas") eget fjärrvärmesystem.

37 Nätverk kan således betyda att fånga och att förena. Det här leder till frågor om social och politisk makt, om motstånd och underkastelse eller motstånd och anpassning, och om fruktan och hopp.

38 Ytterligare är nätverk en vetenskaplig modell för hjärnforskarna. Människans hjärna betraktas som ett nätverk av neuroner. Neuronernas inbördes förbindelser betecknar minnesspår. Minnesstyrkan antas variera med förbindelsernas styrka. Den här forskningen kommer antagligen att leda till nya experiment med konstgjorda hjärnor. Dessutom förefaller den att stöda ett nytänkande inom organisationsteorin -- också affärsföretag, politiska partier m m föreslås nämligen bilda nätverk som liknar hjärnans.

39 "Jag har nätet i vilket alla fiskar gå.
Saligt häver sig fiskerskans lugna bröst
då hon drager till sig den gyllene last..."

40 skriver Edith Södergran. Nätet kan vara språket självt, språkbilden en bild av språket. I vår dikt är "fiskerskan" den allsmäktiga poeten. Att skriva en text är att knyta ett nät -- *captateknik*. Det gäller att inte fastna i en enda tolkning av orden. Då öppnar sig nätet, får vi hoppas.

41 Postmodernismen

42 Informationssamhället? Tidsdiagnostikerna har påstått att vi

lever i postmoderna tider. Först och främst tänkte de tydligen på arkitekturen och litteraturen. Men de lade överhuvudtaget fram alltför invecklade förklaringar till fenomenet. Till skiljedomare i uppgörelsen mellan modernt och postmodernt utsågs nämligen djupingarna Horkheimer, Heidegger, Habermas, Hegel och Huber. Ändå betyder postmodernism rätt och slätt att posten börjat spela en ny och mycket mer framträdande roll i samhället, i litteraturen och i arkitekturen, än någonsin tidigare. Det här blir genast uppenbart när en mikrodator kopplas till ett modem.

43 Postmodernism är med andra ord närmast en fråga om nya teletjänster och postnätverk. Datapak, Datel, EasyNet, Digipak, Telebox, Videotex, Elisa, CliNet, FidoNet, FuNet, OtaNet, Minitel, MacTel, TeleNet, TymNet, InfoNet, UseNet, ArpaNet, MilNet, JuNet, JaNet, SuNet, CSNet, EARN, SMARTIX/COSAC är några mer eller mindre berömda exempel på olika slags datanät. Vissa arméer, företag och universitet äger egna nationella och transnationella nätverk; sådana är nätverkens flertal. På några nätverk förekommer också miljörörelser, fredsrörelser och till och med vuxenutbildning. Datanäten står förresten i förbindelse med varandra. De är antingen direkt ihopkopplade eller åtminstone förenade genom sk tunnlar. Tunnlar brukar kallas gateways i det här sammanhanget.

44 Den amerikanska firman General Motors använder till och med posten för att duplicera bilar i Rüsselsheim, Västtyskland. Bakgrunden är den att GM för några år sedan (1984) köpte Electronic Data System Corporation (EDS), som åtog sig att modernisera det stora bilbolagets transatlantiska postförbindelser. Numera sänds alltså ritningarna till Opelbilarnas prototyper inte till kontoret i bruna kuvert utan direkt till fabriken per satellit. Sedan låter man roboten/datamaskinen göra utskriften, dvs bilar. Därpå låter man kopia efter kopia rulla ned på fabriksgolvet. Bundespost får ta hand om distributionen av de färdiga metallprodukterna till

kunderna, på järnvägen.

Som alla vet använder den nutida posten inte bara tåg, långtradare och flyg, utan också telefoner, radio och satelliter vid utbärningen av databrev och informationspaket. Dessa brev och paket är också post, vad annars? Posten är i färd med att återerövra sina förlorade bastioner av telefonbolagen och etermedia. Men under kapitalismens nuvarande utvecklingsfas krossas postens och telefonbolagens statsmonopol. (Hos oss har telefonbolagen alltid varit av huvudsakligen privat karaktär.) Produktionsförhållandet "information" befrias från en och annan boja så att de anstormande produktivkrafterna – läs datatekniken – kan utveckla sig enligt sina egna inneboende lagbundenheter.

I USA brukade ett enda affärsföretag, enligt överenskommelser med staten, få inhösta alla telefonavgifter. Så skedde ända fram till år 1981. Då – ett helt sekel efter Bells uppfinning – upptäckte landets regering plötsligt att det ifrågavarande företaget (American Telegraph & Telephone) bröt mot antitrustlagarna! Sedan infördes det postmoderna systemet år 1983, när AT&T ådömdes att upplösa sig självt i sju bolag.

En annan väg till postmodernismen går över börserna. Där slumpade Margaret Thatcher bort det brittiska statliga postbolaget till privata uppköpare.

Post är information. Informationssamhället är ett postsamhälle.

Projektmakarna

I början av 1980-talet var det inte särskilt många som funderade på folkbildningens roll i informationssamhället. År 1989 är det kanske några fler. Men knappast är det särskilt många idag heller.

Det beror förstås på vad man menar med folkbildning, och vilken

betydelse man tillmäter den rådande informationen om informationssamhället (postsamhället).

52 En stor del av den informationen får vi genom reklamen. Jag noterar den dagligen i olika medier, både inom- och utomhus. De stora tidningarna har under 1980-talet publicerat oräkneliga helsidesannonser för varor, som sägs förebåda informationssamhället eller påskynda dess tillkomst. Till dessa varor hör inte bara hårdvara (datorer med kringutrustning) och mjukvara (dataprogram och datasystem) utan i växande utsträckning även varan information (som kan beställas från databanker och andra informationsförsäljare).

53 Jag brukar inte läsa allt det där, för då skulle jag ju inte hinna bekanta mig med det övriga materialet. Men jag har fäst mig vid några av annonserna, till exempel aktiebolaget Nokias annons om MikroMikko, en vanlig sk. IBM-kompatibel mikrodator. Med en anspelning på varumärket jämför Nokia sin roll i dagens Finland med Mikael Agricolas verksamhet på 1500-talet.

54 För all del, redan Mikael Agricola använde många utländska komponenter vid undervisningspaketens hopsättning.

55 Mikael Agricola var onekligen en folkbildare. Huruvida också Nokia är det, är förstås en annan fråga.

56 Att Nokia och andra företag i databranschen bedriver en mycket omfattande undervisning är dock ett faktum. Reklamen är bara den synligaste delen av verksamheten, företagen skolar också sina (talrika) kunder individuellt och i grupper. Skolningen består närmast i att lära köparna använda olika dataprogram, till exempel på MikroMikko.

57 Kursernas deltagaravgifter är antingen inbakade i försäljningspriset eller annars tillräckligt höga för att avskräcka studerande, som inte får full ersättning av sina arbetsgivare. Men ibland låter företagen i pr-syfte någon person eller grupp vara med utan extra avgift.

58 År 1984 fick jag möjlighet att gå gratis på en kurs efter att ha diskuterat om vuxenutbildning med en datadirektör. Det var första gången jag satt vid en datamaskin. Kursutrymmena och kursens uppläggning gjorde ett starkt intryck på mig. Det hela liknade mina tidigare skolor och universitetet fast innehållet var snävt avgränsat till mikrodatorns operativsystem och användarprogram. Under de två kursdagarna hann jag förstås inte lära mig särskilt mycket, även om läraren på min kurs var mycket bra och effektiv.

59 Deltagarna kunde klart uppdelas i två kategorier: dels några kvinnliga kontorister, som verkligen måste lära sig använda programmet för att klara av sina arbetsuppgifter under den närmaste framtiden, och dels några män, som inte behövde lära sig det men som ändå kände ett behov av att s a s hänga med i utvecklingen. Jag tillhörde den senare kategorin.

60 Jag insåg att denna form av vuxenutbildning är mycket mer än en bisyssla för databranschen. Att den utgör ett strategiskt, och samtidigt mycket lukrativt, moment i försäljningen av datateknik står utom allt tvivel.

61 De stora (t.ex Oy Nokia Ab) och superstora (IBM, Apple, Digital Equipment osv.) databolagen bidrar även till barnens och ungdomens fostran genom donationer av sina produkter och/ eller genom att kraftigt subventionera datautrustning som inköps till grundskolor, gymnasier, yrkesutbildningsanstalter och universitet. Företagen hoppas förstås att detta på sikt ska visa sig bli ännu lönsammare än reklamen och den egna direktundervisningen.

62 Mot bakgrunden av det ovan sagda var det väl inte konstigt om några av oss utbildare från olika studieförbund, folkhögskolor, och arbetarinstitut började uppleva, att vi i själva verket höll på att bli utkonkurrerade av kollegerna inom databranschen. Trots den pågående vuxenutbildningsreformen kände vi oss också åsidosatta av landets regering, som förvisso gav våra kolleger i databranschen så mycket stöd den täcktes. Till råga på allt

skiljde sig vår uppfattning om vuxenutbildning – eller folkbildning, för att använda den äldre och vackrare termen – radikalt från regeringens. Att stärka landets konkurrenskraft genom möjligast bred vuxenundervisning i datateknik var inte folkbildning, ansåg vi. Enligt vårt sätt att se på saken var det business.

63 Så startade vi NÄTVERK -- ett nytt projekt , vad kunde vi annat göra? Vuxenutbildningssektorn är ju projektmakarnas eldorado. Vi (en grupp finlandssvenska vuxenutbildare) hade begripit att utvecklingen går fort. Andra och tredje generationens datorer låg redan på sophögen. Vi åkte ut till ett av stadens skrotupplag och övertalade chefen att låna oss gamla keyboardar, övergivna transistorer och kretskort, mängder av tunn koppartråd mm. Sammanlagt bortförde vi 60 kg dataskrot. Vidare övertalade vi en direktör på dataföretaget att låna oss en ny och fungerande MikroMikko.

64 Skrotet-råmaterialet transformerade vi till pedagogiska och estetiska utställningsobjekt. (Några damer virkade vackert glänsande västar av koppartråden.) Mikron togs i bruk för våregen mjukvaruproduktion. Två gymnasister och en dataingenjör hjälpte oss med att göra ett eget dataprogram, antagligen det första inom finlandssvensk vuxenutbildning (åtminstone enligt vårt sätt att se på saken). Programmet kallade vi "den elektroniska hästen". Inspirerade av den svenska film- och TV-forskaren Lasse Svansbergs artiklar och böcker ansåg vi nämligen det vara på tiden att avmystifiera datorerna. Det skulle ske om datorerna jämfördes med riddjur. Så skulle människorna uppmuntras att bli herrar över tekniken. (Om detta råder i själva verket delade meningar.)

65 Ett av utställningsföremålen skulle fortfarande kunna tas fram till beskådande om det inte för länge sedan vore demonterat. Det föreställde tre påståenden, med tillhörande resonemang, om datatekniken. Tavlan var de "utomstående" (vuxenutbildarnas) konfrontation med tre grundläggande sociala och filosofiska problem.

66 År 1948 förutsåg George Orwell datatekniska uppfinningar som nu finns i verkligheten och som i vissa avseenden faktiskt också används ungefär så som Orwell tänkte sig. Den första diskursen handlar om STOREBROR – en allseende, allsmäktig och demonisk statsmakt, på vår tavla representerad av ett spindelnät. Symboliken kunde kanske också tydas så att den ifrågavarande tesen med åren tycktes oss ha blivit lite dammig. Nätet inramade ett exemplar av romanen 1984.

67 På tavlan förekom också AUTOMATIONEN och den "teknologiska arbetslöshet", som påstås bli följderna av en snabb industri- och kontorsrationalisering. Det här framställdes med stora hål i hönsnät, ett material, som inte är speciellt estetiskt, men vars bearbetning inte heller bereder konstnären (eller djurfarmaren) några större bekymmer. I ett av hålen monterade vi in André Gorz' skrift Farväl till proletariatet.

68 Slutligen tog vi upp den diskussion som Tarja Cronberg med flera hade börjat föra om datatekniken i vardagslivet och i hemmen. Det här kunde kallas för den SOCIALA aspekten till åtskillnad från de politiska och ekonomiska aspekterna. Vi anförde ett recensionsexemplar av den för tillfället färskaste boken, Jaques Vallées Det osynliga nätet – en dataexperts bekännelser som exempel på denna tredje datadebatt och förklarade att datatekniken är "en teknik på jakt efter en användning". Detta för att datatekniken, speciellt då den betraktas ur den enskilde konsumentens vardagsperspektiv, ofta framstår som svaret på frågor som ingen, inte ens tillverkarna, har hunnit ställa. För att understryka realismen i den tesen naglade vi fast boken vid en av de bortslängda keyboardarna (tangentbräderna; datorklaviaturerna).

69 Dessa tre diskurser (påståendena & resonemangen) återkommer ständigt i de offentliga debatter som emellanåt förs om datatekniken. Men i efterhand slår det mig att den ovannämnda boken av Jacques Vallée handlar om kontroll av medborgarna

med hjälp av datateknik snarare än om vardagslivets omvandling. (Vi hade kanske gjort riktigare i att välja Tarja Cronbergs och Inga-Lisa Sangregorios skrift Du sköna nya vardag eller Lasse Svanbergs Bekvämlighetens triumf för vår tavla.) Å andra sidan återaktualiseras storebrorsaspekten för närvarande just på vardagslivets nivå, eftersom datanäten sakta men säkert utbreder sig också till hemmen.

70 Vuxenutbildarnas samarbetsprojekt NÄTVERK avstannade och ty-
nade till slut bort efter ytterligare en satsning: ett seminarium om in-
formationssamhället vid Hangö sommaruniversitet år 1985.

71 Det som behöver tilläggas är att projektet NÄTVERK inte handlade
uteslutande om datateknik, utan också om nya medier, särskilt om
video och lokal-TV. Vill man nå klarhet om "informationssamhället"
är detta kanske nödvändigt.

72 I en studiecirkel (som också hette NÄTVERK) fortsatte vi de
diskussioner och det sökande efter vuxenutbildningens roll,
som hade påbörjats. Till studiecirkelns möten inkallades olika
sakkunniga.

73 En av dem, Mika Apajalahti, var bara sexton. Vid sidan av sina
gymnasiestudier fungerade han som systemoperatör i familjens
datanät. (En systemoperatör eller SysOp är en person som hand-
har de löpande tekniska ärendena på ett datanät) Den typen av
datanät brukar kallas box. En box består av en mikro dator, som
har programmerats att fungera som en sk värddator eller cen-
traldator på det vanliga telefonnätet, och av ett antal användare
som vanligen ombeds att registrera sig första gången de låter sina
mikrodatorer ringa upp systemet. Antalet användare är i princip
obegränsat. Men i praktiken begränsas det av att boxen bara kan
upprätthålla förbindelse med en annan dator åt gången. Det finns
ca 150 boxar enbart i Finland, enligt en förteckning som Nokia
gjorde i december 1988. Flera av dem är anslutna till FidoNet, ett
internationellt datanät som påminner om radioamatörernas sym-

patiska verksamhet. Telefonräkningarna undantagna är använd-
ningen av FidoNet praktiskt taget kostnadsfri. Genom ett intrikat
arrangemang har man ordnat de internationella förbindelserna så
att datanätsamatörerna låter sina boxar sända iväg meddelande-
na från land till land på nätterna, då telefonkostnaderna vanligen är
lägre. Överföringen sker på frivillig basis, vilket givetvis innebär att
det ibland räcker några dagar eller veckor innan ett meddelande
hunnit förflytta sig från, låt oss säga Finland till Australien.

En annan expert i vår studiecirkel var akademisk forskare på om-
rådet datateknik, Nisse Husberg. Han har haft möjlighet att föl-
ja med datanätets framväxt i Finland på nära håll fr o m 1960-
talet. Flertalet av oss andra studiecirkeldeltagare hade däremot in-
ga som helst egna erfarenheter på det här området.

Nisse Husberg bekantade oss bland annat med en utskrift han gjort
vid Tekniska högskolan, av den relativt omfattande diskussion om
moral, som amerikanska ingenjörer och forskare för på datanätet
ArpaNet. ArpaNet var ett av de första, och är fortfarande ett av
de mest betydande professionella forskarnäten. Det startades år
1969 och det drivs av DARPA, dvs amerikanska försvarsministeri-
ets (Pentagons) byrå för avancerade forskningsprojekt, som har
expanderat enormt under de senaste åren. DARPA administrerar
nämligen både forsknings- och utvecklingsarbetet för det Strate-
giska Försvarsinitiativet (SDI) och för det Strategiska Datorinitia-
tivet (SCI), som Pentagon startade ungefär vid samma tidpunkt,
dvs efter president Reagans utspel våren 1983.

Dataindustrins nära kopplingar till rustningsindustrin brukar van-
ligen inte föras på tal apropos informationssamhället . För oss
framstod emellertid just denna mer eller mindre dolda realitet som
speciellt viktig. Den förföljde oss ända till samhällsdebattens utkan-
ter, där diskussionen om datateknik övergår från ekonomi och poli-
tik till renodlat filosofiska frågor. Vi kom nämligen småningom allt
mer in på frågor rörande "artificiell intelligens". Detta är nästan

oundvikligt i varje engagerat studium av datatekniken. Risken för att köra fast ordentligt är stor eftersom tematiken varken saknar bredd eller djup. Vi uttömde studiecirkelns sista krafter på att arrangera ett seminarium om "artificiell intelligens och expertsystem" vid Hangö sommaruniversitet i juni 1987.

77 Inledningarna från seminariet publicerades i tidskriften Nya Argus i augusti (nr 7/87). De handlar främst om mänsklig förståelse vs. datorer och dataprogram, men också i någon mån om AI som ett nytt miljardgeschäft – för rustningsindustrin.

78 Jag skall inte gå närmare in på begreppet "artificiell intelligens". De frågor som ämnet väcker kan ändå vara viktiga att fundera på. Därför vill jag citera två filosofiska synpunkter.

79 Redan i ett tidigt skede av debatten skrev en tänkare följande:

80 "På frågan, vad det är att ha tankeförmåga, kunde man svara såhär: Det är att kunna leva som en medlem i en mänsklig gemenskap, att tillägna sig de handlingsmönster och delta i de institutioner, som människan under historiens gång utvecklat och bland vilka språket är den viktigaste." (Enligt von Wright, 1978.)

81 Lars Hertzberg har framlagt den andra synpunkten:

82 Descartes föreställer sig under en berömd tankelek i sin diskurs om metoden, ett test för att avgöra huruvida en varelse som möter oss verkligen är en människa, eller om den är en automat som liknar en människa. Han kommer fram till att en automat, som låtsas vara förnuftig, alltid kommer att bli avslöjad.

83 Däremot ser Descartes egentligen inga hinder för att man konstruerar en maskin, som i minsta detalj förmår efterlikna ett djur. Sålunda skiljer sig människorna i detta avseende helt och hållet från djuren; de befinner sig på var sin sida av ett oöverstigit gap.

84 I vilken utsträckning har detta "metafysiska gap" påverkat vårt tänkande om artificiell intelligens ända fram till nutiden, frågar Hertzberg.

85 Den populära föreställningen kretsar kring frågan om maskinens föregivna likhet med människan ("kan datorer tänka" osv.) och speciellt kring maskinens rent intellektuella förmåga, som inbegriper behandling av symboler. Det sistnämnda anses vara kännetecknande för människan. Nu kan man emellertid undra, om inte just detta är att börja från fel ända. Hertzberg frågar: vore det riktigare att grunda den avgörande skillnaden mellan datorer och människor, inte på att datorerna saknar tankeförmåga, utan på att datorerna inte är djur? För att begripa vad det innebär för en människa att tala (att ha något att säga) och att delta i en kultur, är vi tvungna att uppmärksamma det faktum, att han eller hon också är ett djur, en naturlig varelse. För en sådan varelse är det naturligt att uttrycka sig på vissa sätt och att handla, och att besvara handlingar på vissa sätt. Maskinens tillvaro är däremot avsiktlig ("intentional"), dvs varje beskrivning av maskinens verkningar eller av dess konstruktion är logiskt beroende av att vi betraktar maskinen som ett uttryck för tillverkarens avsikter. (Enligt Hertzberg, 1988.)

86 Jag tror att det nu är det dags att betrakta projektet NÄTVERK som ett avslutat kapitel och att påbörja ett nytt kapitel med en ny rubrik. Vilket namn fortsättningsprojektet ska få vet jag inte.

Om en nätbyggares sociala situation

87 Descartes skrev mig veterligen ingen diskurs om hemmet. Men vi kan föreställa oss ytterligare ett test:

88 Klockan närmade sig elva, lördag kväll. Frun var förkyld. Dessutom hade hon huvudvärk. Vår lilla dotter hade sent om sider somnat. Dagen hade inte varit inspirerande. Men fram emot kvällen hade

hon och jag ändå gjort en angenäm fotvandring, till och från min arbetsplats.

90 Därifrån tog jag med mig en Minitelterminal (sådana kommer attdyka upp igen i fortsättningen). Jag planerade att vistas i köket men telefonsladden var inte tillräckligt lång. Ergo installerade jag mig i det så kallade vardagsrummet. Min frus television och min datavision råkade genast i gräl med varandra. Datavision är det som händer mellan det slags skärm som jag tittade på och åskådaren. DV-tittaren ser data på sin skärm medan TV-tittaren ser levande bilder. En enda skärm skulle kunna tänkas fylla båda ändamålen. Men inte samtidigt. Hur som helst, två skärmar i samma vardagsrum kan bli lite för mycket av det goda.

91 Jag slog TeleSamos telefonnummer på terminalen. (TeleSampo beskrivs närmare i tredje kapitlet.)

92 – Träffas Telellmarinen eller hans gemål?

93 De träffades inte. I stället svarade ett modem med en hög ton, som övergick i en lägre ton och slutligen i en baston, som inte längre var en ton utan ett oväsen. Dessvärre gick datavisionsapparatens högtalare inte att skruva ner. Oljudet genomträngde atmosfären i vardagsrummet.

94 Då skrek hon:

95 – Stäng för Guds skull genast av den!

96 Testet utvisar att den första konsekvensen av datanät i hemmen blir konfliktfyllda situationer mellan männen, kvinnorna och barnen, i "vardagsrummet". Ifall hemmen ansluts till datanät kommer dessa konflikter att leda till viktiga förändringar i samboendet och i barnens vardagsliv. Det behövs inget cartesiskt skarpsinne för att dra den slutsatsen.

97 Vad en nätbyggare först och främst behöver utrusta sig med är inte en datamaskin utan en filosofi, kunde man kanske tillägga, bara

man aktar sig för att göra filosofi till någonting mycket svårt som bara kan utövas och begripas av yrkesfilosofer. Nu behövs det en filosofi för vardagslivet. Därför måste antagligen begreppet vardag bli grundläggande.

Behöver det tilläggas att filosoferna av födsel eller ohejdad vana brukar vara övertygade om att de står ovanför vardagen, och att de flesta erkända filosoferna, inklusive de berömda postmoderna tänkarna, tillsvidare har varit män? 98

Om teknologin kunde ersätta filosofin, då skulle kanske många vardagsproblem kunna lösas med en terminal i varje hem. För att stänga de ovannämnda ljudeffekterna behövs bara ett enkelt kommando. Sedan får man distansjobba i lugn och ro (?). 99

I dagens Finland utför cirka sextiotusen människor lönarbete i hemmet, jordbrukarna undantagna. Det är förvisso bara 2-3 procent av den arbetsföra befolkningen. Fyrtio procent av de här hemarbetarna är inte män, som på det sättet hoppas få jobba i fred, utan kvinnor som vårdar barn (barndagvårdare), förhoppningsvis utan att använda dataterminaler. Man kunde förstås tänka sig ett system för sökning av dagvårdsplatser, innehållande databaser med all behövlig information, som kunde nås via hemterminalerna. Tekniken finns redan och den är som sagt på jakt efter en användning. Enligt Minna Salmis undersökning fördelar sig återstoden (sextio procent) ganska jämnt mellan män och kvinnor i nästan trehundra olika yrken. Tillsvidare är det bara små grupper bland dessa hemarbetare som använder datanät. Vi får anta att de inte använder datanäten för att söka dagvårdsplatser. Det problemet måste väl anses vara löst i och med att de nu själva kan ta hand om sina barn på dagarna? (se Salmi, 1988, och Cronberg, 1981, 1988). 100

I vårt test förblev försöksvarelsens egentliga syfte trots allt höljt i dunkel. Tänkte han verkligen distansjobba eller rörde det sig om något slags fritidsverksamhet? Det är väl tänkbart att han helst av allt ville spela schack men saknade en lämplig partner och 101

därför beslöt sig för ett parti per terminal, mot en annan ensam spelare, maskin eller människa, det kan väl kvitta lika? Eller att han tänkte kontakta informationstjänsten "glädjande budskap" för ett inspirerande anonymt samtal med en annan fru, som förhoppningsvis skulle ha varit mer upplagd för saken än hans egen. TeleSampo, för att nu inte tala om Minitel, erbjuder nämligen också sådana möjligheter. Men det är oklart om han planerade att använda sig av dem.

102 Vi vet helt enkelt inte varför terminalen uppenbarade sig i hans hem.

103 Eftersom vårt vardagsliv utspelar sig i denna ovetskap kunde en möjlighet slutligen vara att inte företa några vidare test och kanske att lägga ner hela försöksverksamheten med hemterminaler. Men kan man värja sig, eller kan vardagslivet värjas, mot denna teknik som jagar nya användare?

104 Det är svårt att se hur "informationssamhället" ska kunna stoppas vid hemmets tröskel om dataindustrin, bankerna och regeringen önskar införa det, för att finnarna inte ska missa den europeiska integrationen.

105 En tysk forskare har framlagt några pessimistiska synpunkter på införandet av datanät i de västeuropeiska hemmen. Jag citerar dem för att ställa dem under debatt:

106 "Telemedia ger användaren fördelen att kunna rikta sig till vilken mottagare som helst, var denne än befinner sig, och vid vilken som helst tidpunkt. De medför å andra sidan den nackdelen, att viktiga beståndsdelar försvinner ur den personliga kommunikationen (dvs. mimik, gester, tonfall, fysiska beröringar, närhet mm.). De olika samhällsklasserna väger i det här fallet sina fördelar och nackdelar enligt olika kriterier. Eftersom den interaktiva telematiken kan användas

i flera livssammanhang samtidigt, beror dessutom långtidskonsekvenserna på kumulativa effekter, dvs på en hopsummering av likartade förändringar som äger rum i olika livssituationer."

107 _ 2... tillsvidare saknas det vetenskapliga begrepp och metoder för att bedöma effekterna av data- och informationsöverföringens expansion, och den minskning av personlig kontakt ansikte mot ansikte som blir följd. Detta innebär ju att den som invaderar personrelationernas komplicerade vävnad genom att ställa nya tekniska färdmedel till förfogande varken förmår begripa eller förutse följderna av sin handling. Naturskyddserfarenheterna borde studeras närmare, då kunde man eventuellt undvika att införandet av interaktiv telematik i hemmen skapar mängder av icke-önskade och icke-önskvärda bieffekter. Eller kommer miljöförstöring och döende skogar att åtföljas av kulturell nedsmutsning och döende kommunikation ansikte mot ansikte?" (Kubicek, 1988, s 112.)

108 Kubiceks anmärkning om att kriterierna på personlig kommunikation beror på deltagarnas samhällsklass, och således i vid mening på deras sociala situation, är speciellt tankeväckande. Då man frågar efter datanätens sociala konsekvenser borde man utgå, inte från en totalitet (samhället) utan ifrån olika samhällsklasser och -grupper, av vilka vissa kommer att gynnas medan andra snarare kommer att drabbas. Det här kan tyckas vara en trivial synpunkt, men den brukar inte ingå i visionerna om en pågående eller snart förestående övergång till ett nytt slags samhälle. I stället verkar detta att beröra oss alla på ett likartat sätt, nämligen i form av ökad effektivitet och produktivitet, frigörelse från de begränsningar som "tiden" och "rummet" ställer för våra aktiviteter, och i form av en ny informationsindustri, som ska hjälpa oss att hårda ut i den ekonomiska konkurrensen mellan nationerna. Även Jean Francois Lyotard, som skrivit en berömd rapport om vetandets villkor i det postmoderna samhället, fäster uppmärksamhet vid denna föreställ-

- ning om att alla "element" kan mätas med samma måttstock, nämligen prestationsförmågan och effektiviteten. "Att tillämpa detta kriterium på alla våra spel", säger han, "är omöjligt utan en viss terrorism, som kan vara mjuk eller hård: var operativa, dvs kommensurabla, eller försvinn" (Lyotard, 1985, s 8).
- 109 Också Kubiceks parallell mellan naturskyddserfarenheterna och de erfarenheter som datanäten håller i beredskap för oss, tycks mig vara befogad, eftersom det för närvarande faktiskt planeras datateknologiska lösningar för hela samhällen. De sistnämnda kan t.ex jämföras med lösningarna på energiförsörjningens område (elektrifieringen, olje- och kärnkraftsindustrierna mm.), dvs med andra storteknologier.
- 110 Däremot är jag övertygad om att Kubicek tar alldeles miste när han oroar sig för att kommunikationen ansikte mot ansikte skall dö ut på grund av datanäten. Många upplevde liknande panikkänslor när de första telefonerna infördes -- i onödan, skulle jag tro.
- 111 Egentligen hjälper endast jämförelser med skriftens och brevens historiska ursprung och utveckling oss att ställa datanäten i ett riktigt perspektiv. Det behöver knappast påpekas att skriftens, brevets, bokens och tidningarnas utveckling är fylld av konflikter och motsägelser. Men ändå finns det väl knappast någon som är beredd att kalla resultatet för kulturell nedsmutsning. Kommunikation över datanät innebär också först och främst att människor skriver (förmodligen till varandra). Då är det inte kommunikationsmediet (brevet, tidningen, böckerna, datanätet), utan språket och innehållet som måste bli kulturellt utslagsgivande. (Jag håller alltså inte med om Marshall McLuhans tes "the medium is the message".)
- 112 Vilka slags mänskliga relationer är möjliga över datanät? Det är en spännande fråga. Vi ska akta oss för att tysta ner den med en överdrivet pessimistisk förhandsinställning. Frågan kräver nya undersökningar, och den måste nog undersökas i praktiken, på datanäten.
- Osynliga kommunikationer** 113
- ...skuggorna 114
- fullt levande 115
- i dataregistren, där vingarna 116
- klorna, när som helst kan slå ut 117
- Göran Sonnevi 118
- (ur "Dikt mot lagen om särskilda åtgärder till förebyggande av vissa våldsdåd med internationell bakgrund (1973)" 119
- Så här beskriver en dataingenjör datanätens begynnelsestadier: 120
- "Då kablarna blev längre och terminalerna sattes in i arbetsrummen så tröttnade nån dataknutte efter någon tid på att gå till kompisens rum för att diskutera med honom och så skrev han ett program som gjorde det möjligt att skriva text på kompisens bildskärm (mja, det var väl papper ännu på den tiden). Då var det första steget taget på vägen till datanätet- ett PRATprogram (talk)..." 121
- "Tyvärr så lämnar dataknuttar ofta sina terminaler på och går på kaffetimmarna...Då man försöker prata med dem så svarar de inte. Eller så har de kopplat bort pratmöjligheten eftersom de vill göra någon kinkig sak utan att bli 122

störda...Så man uppfann POSTprogrammet(mail). Personen A skickar post till person B genom att lämna ett meddelande i ett fack och då person B kopplar in sin terminal till datamaskinen (eller slutar med det kinkiga jobbet) så meddelar postprogrammet att han har "post i lådan". Han kan då läsa meddelandet och möjligtvis svara på det..."

123 "Posten urartade så småningom till långa diskussioner där texterna skickades till allt fler personer ... Då uppfanns de första MÖTESprogrammen där diskussionen organiserades i olika möten beroende på tema..." (enligt Husberg, 1986; om datateknikens historia i Finland, se Sarmanto, 1987).

124 De första datanäten syntes inte av det enkla skälet att mycket få människor kom i beröring med dem. Sedermera byggde arméer, banker, transnationella bolag och småningom också akademiska forskare ut sina datanät över jordklotet. Användarna av dessa militär-industriella-akademiska nät är många fler. Men deras nätverk döljs av politiska och sociala maktstrukturer.

125 Först under senare hälften av 1980-talet har en växande industri, som behöver avsätta sina nya produkter, inlett marknadsföringen av datanät och telematiska tjänster till småföretagen och till hemmen. Genom storsatsningar från myndigheternas sida är Frankrike för närvarande det världsledande landet i fråga om spridning av datanät till civilsamhället. (Telematik, ett lånord från franskan, är en sammansättning av orden `télécommunication' och `informatique'.) Finland räknas också till de länder där datanät börjar ingå som en ganska alldaglig företeelse i det allmänna medvetandet.

126 Ändå förblir datanäten på något sätt "osynliga". Vi vet fortfarande mycket litet om vad de håller i beredskap för oss. Och det är inte lätt att identifiera de drivande krafterna -- i sista hand mänskliga individer -- bakom datanätsutvecklingen. Jag har pekat på "militär-

industriella-akademiska komplex", eftersom jag tror att det framför allt är där vi finner dem. Jag inser förstås att jag därmed bara ger uttryck för min personliga åsikt, en åsikt som för övrigt påminner om f d president Eisenhowers – det var ju han som för flera decennier sedan myntade termen "militärindustriellt komplex".

Datorerna har kallats intelligenta, vilket är en orimlighet. Däremot är det inte helt oriktigt att apparaterna i de osynliga kommunikationsnäten så att säga kontrollerar sina användare. Digitaltekniken (dvs. datatekniken) kännetecknas av att den kan bokföra och bearbeta uppgifter om användarens alla handlingar. Detta gäller också telekommunikationerna, som nuförtiden bygger i stor utsträckning på datateknik. Ur teknisk synvinkel styrs kommunikationen mellan de olika komponenterna inom en dator, och mellan datorn och dess kringutrustning (skärmen, tangentbrädet, skrivaren, scannern osv), av samma principer som kommunikationen mellan olika datorer. Jag tror inte det är fel att säga, att telekommunikationstekniken och datatekniken för närvarande håller på att uppgå i varandra, så att de till slut bildar en oskiljaktlig helhet.

Det hör också till saken att tekniken till vissa väsentliga delar hålls hemlig, antingen av kommersiella orsaker, dvs. för att systemet inte ska kunna kopieras, eller av säkerhetsskäl, dvs för att vissa till systemet hörande kontrollmöjligheter inte ska kunna missbrukas, eller rentav för att missbruket inte ska bli upptäckt om det ändå förssiggår. (Glädjande nog finns det framstegsvänliga och framstående programmerare, som arbetar på att framställa öppna sk. operativsystem och att distribuera dem gratis, se t ex Stallman, 1985).

Förbindelser på datanät upprättas huvudsakligen över telefonnätet. Telefonnätet är tillsvidare inte byggt enbart på digitalteknik (datateknik) utan också på sk analog teknik. Våra röster överförs tillsvidare inte digitalt, i form av databitar, utan genom förstärkning med hjälp mikrofoner och högtalare. Också data överförs ofta

analogt, dvs med hjälp av modem, som omvandlar databitarna till tjut (eller pip), vilka sedan omvandlas tillbaka till databitar (elektroniska impulser eller frånvaro av impulser) av det mottagande modemet.

130 Men det är tekniskt fullt möjligt att bygga om telefonnätet så att våra röster i stället överförs digitalt, i form av databitar, för att sedan återuppstå i form av våra röster hos mottagaren. I så fall byts telefonapparaterna ut till något som också kunde kallas modem fast de s a s fungerar i omvänd ordning. På ett digitaliserat telefonnät behövs det däremot inte längre några modem för kommunikation av databitar.

131 Det sistnämnda är ett av de skäl, som anses göra det tekniskt möjliga ekonomiskt motiverat. "De drivande krafterna" bakom datanätutvecklingen arbetar i själva verket för högtryck på att skapa "Integrated Service Digital Network" (ISDN), dvs. "Nätverket För Integrerade Digitala Tjänster", dvs. ett fulldigitaliserat telefonnät som tillåter stora mängder av "röst" eller "bild" att förflytta sig över en och samma telefonförbindelse, och rentav samtidigt, eftersom ISDN ska erbjuda tre eller fyra kanaler.

132 På ISDN överförs allt i form av data. Och all datakommunikation ger upphov till nya data. I datakommunikationen uppstår för det första sk styrdata, som behövs för själva dataöverföringen. För det andra lämnar datakommunikationen spår i olika växlar och mellanliggande datamaskiner. Ifall dessa spår (som också består av data) insamlas och bearbetas kan man få fram fullständiga rapporter över datakommunikationen. Därför skulle jag vilja kalla dem rapportdata. (Jag har inte stött på någon lämpligare term.)

133 Rapportdata uppkommer bara ifall någon medvetet bestämmer att de ska skapas och bevaras. Vissa rapportdata kommer alldeles säkert att skapas och bevaras. Ett exempel är data som behövs för faktureringen av nätets användare (uppgifter om användaren, om den använda förbindelsetiden på nätet och om mängden av

data som överförts). Den principiella poängen är att de datorer som styr datakommunikationen utan svårighet kan programmeras att skapa rapportdata, att bevara dem på skivminnen och att bearbeta dem.

Kring varje datanät spinns sålunda ytterligare ett nät, ett nät av tekniska kontrollmöjligheter, som också ger sociala kontrollmöjligheter eftersom det sist och slutligen är fråga om kommunikation mellan människor. För datanätets användare är det mycket svårt att överblicka dessa kontrollmöjligheter och att avgöra deras betydelse. Det är väl det minsta man kan säga, men det förklarar kanske varför ordet "osynlig" tränger sig på, -- som en osynlig följeslagare kunde man säga.

Det bereder heller ingen teknisk svårighet att kopiera rapportdata (exakta detaljer om nätets användande) från ett skivminne till ett annat. Om detta dessutom visar sig vara ekonomiskt motiverat växer naturligtvis trycket att låta rapportdata börja cirkulera mellan hugade köpare.

På ett analogt telefonnät är det relativt svårt att i efterhand spåra ett samtal. På ett digitalt telefonnät är detta däremot en smal sak för den som har tillgång till systemet. I princip går det också lätt att bevara samtalet som sådant, i form av en datafil på ett skivminne. Digitaliserade bandspelare brukar ge god ljudkvalitet.

Att ISDN är tekniskt möjligt och ekonomiskt motiverat betvivlar väl knappast någon. (Apropos ekonomiska motiveringar, se artiklar med svensk resumé av aderton inhemska sakkunniga män i Myllö. – Boken är utgiven av Telefonföreningarnas förbund. Ironiskt nog saknar den inte bara uppgift om tryckår utan också en ISBN-kod.)

Men eftersom ISDN uppenbarligen skapar oanade tekniska kontrollmöjligheter tvingas man fråga sig om projektet också är socialt önskvärt. Det är förstas frågan om någon debatt i den frågan hinner

föras innan systemet är på plats. I Post och Televerkets berättelse för 1987 läser vi att ISDN utgjorde ett av de viktigaste objekten för forskning och utveckling, och att installationen av den första ISDN-centralen påbörjades under det året. Motsvarande utveckling pågår i det övriga Västeuropa, som ett väsentligt led i den ekonomiska integrationen, samt i USA och i Japan.

139 "Den viktigaste slutsatsen som man kan dra av den utveckling som är på gång, är att det nya telekommunikationsnätverket på sätt eller annat kommer att påverka Europas hela framtid. Nedslående är den så gott som totala bristen på diskussion...

140 Det verkar som om inte ett enda parlament i något europeiskt land har förmåga eller tillräckliga kunskaper för att föra en seriös debatt om frågorna. Allmänheten rådföras överhuvudtaget inte. Den kommer i sinom tid att bli informerad om att ISDN är här och att det är bäst att tänka på saken i positiva termer.

141 Sålunda skrider Europa blint framåt på en väg som utstakas av teknologins möjligheter och av önsketänkande" (Hamelink, 1986, enligt Kubicek, anført arbete, s 100.)

142 Uppgifterna i telefonkatalogen är inte vad jag har kallat rapportdata. Men det är värt att notera, att också telefonkatalogen har uppstått kring en informationsteknologi.

143 Några rader om den elektroniska telefonkatalogen i Minitel, det stora franska nätverket för allehanda telematiska tjänster, kan eventuellt hjälpa till att åskådliggöra den problematik, som jag ovan har försökt teckna i grova drag. (Det franska nätverket heter egentligen Teletel men kallas vanligen Minitel efter namnet på terminalerna.)

144 En Minitelterminal erbjuder i första hand tillgång till en elektronisk

katalog över alla telefonabonnenter i hela Frankrike. Myndigheterna har låtit dela ut miljontals terminaler gratis till medborgarna. På det viset hoppas man småningom slippa att förse telefonabonnenterna med de stora och kostsamma böckerna.

"För den yrkesmässige användaren", läser vi i handboken L'indispensable pour Minitel , "kan listor, som görs upp på basen av vissa kriterier såsom yrke eller adress, bli betydande kommersiella verktyg. Ni kan ansluta Er Minitel till en "katalogläsare", som snabbt sorterar fram och bevarar adresser ur den elektroniska telefonkatalogen till listor, vilka sedan, om det behövs, kan skrivas ut på postetiketter"(Mennig, 1988, s 50). 145

Man (dvs. telefonbolaget, men också användaren) kan alltså låta den elektroniska telefonkatalogen generera mängder av nya underkataloger och massor av statistik mm. Den kan förvisso även skapa rapportdata. Under år 1987 ringdes den franska elektroniska telefonkatalogen upp i medeltal 25.5 miljoner gånger per månad. Redan detta rapportdatum är av visst kommersiellt intresse, t ex för tillverkare av de ovannämnda automatiska "katalogläsarna". Den elektroniska trafiken mellankatalogen och dess användare fördelade sig på följande sätt: 146

alfabetisk sökning (Namn).....	81.41
sökning av företag och tjänster(Rubrik).....	14.97
sökning på postkoder.....	2.44
sökning på gatuadress.....	0.72
sökning av nödtelefonnr.....	0.23
sökning på nationella telefonriffer.....	0.18
sökning av administrativ information.....	0.05

Källa: Electronic Directory Statistics,France Telecom,Nov.87. 147

Arkitekten Haussmanns breda boulevarder byggdes bland annat för att stadens fäder skulle kunna kontrollera det revolutionära parisiska adertonhundredratsproletariatet. Kommunikationsnäten 148

har överhuvudtaget byggts för historiens mäktiga. Dessa har inte varit sena att utnyttja kommunikationsnäten för sina egna syften. Kejsarna i det gamla romarriket utvecklade posten (som visserligen var deras exklusiva privilegium) till ett spionsystem för att bättre kunna kontrollera sina rivalers aktivitet och för att få underrättelser om upproriska stammar. "Brevspionage har alltid intresserat regenter", påpekar Laurin Zilliacus. Hans skildring av det ökända hemliga cabinet noir (svarta kabinett), som kardinal Richelieu och postmästare d'Almeras inrättade i 1600-talets Frankrike är ingalunda berättelsen om någon historisk kuriositet (Se Zilliacus, 1958).

150 Jag säger inte att vi bör se demoner i de nuvarande makthavarna eller, vilket antagligen vore ännu mer obefogat, misstänka ingenjörerna för djävulska planer mot medborgarna. Men de nuvarande makthavarna tycks inte sakna förevändningar för att införa nya kontrollmöjligheter. Det vore naivt att anse dem vara mycket bättre än deras tidigare eller närmaste föregångare, eller att lita på att de medborgarrättigheter och det mått av demokrati som råder idag kommer att råda under alla faser av industrisamhällets hejdlösa omvandling till ett "informationssamhälle".

151 Nätverksarkitekterna -- de statstjänstemän, militärer och industriledare, som ritar upp grandiosa nätverk för hela nationer och världsdelar -- brukar förbigå frågan om de tekniska kontrollmöjligheternas sociala önskvärdhet med en axelryckning. Telefonabonenterna och datanätsanvändarna -- de nuvarande makthavarna själva inbegripna -- är tillsvidare inte på det klara med kontrollaspekten i de digitala förbindelserna. De möjligheter till individuell och social kontroll, inklusive styrning och stegring av varukonsumtionen, som de datoriserade nätverken erbjuder sina ägare och administratörer, är fortfarande osynliga. Därför gäller det att nu och framöver försöka synliggöra "det osynliga nätet" för medborgarna-konsumenterna. (Litteratur: Vallée, 1984; Mosco &

Wasko, 1988; Wilson, 1988).

Datanäten sprider sig till civilsamhället

152

153 Det civila eller borgerliga samhället (Civil society, société civile, Bürgerliche Gesellschaft) uppkom genom att undersåtarna i det gamla Europa började "ingå föreningar", som det kallades i begynnelsen. Så uppstod också de former av publicitet och offentlighet, som vi vid det här laget har hunnit vänja oss vid. Historikern Henrik Stenius har skildrat civilsamhällets födelse och utveckling i Finland från 1700-talet till början av vårt århundrade. I vårt land betecknar det senaste sekelskiftet en brytningstid, då parlamentarismen och massorganisationerna av fackföreningsrörelsens typ gjorde sitt slutliga genombrott. Om man går med på att civilsamhället byggs på föreningar så erbjuder det ovannämnda historiska verket (Stenius, 1987) ett slags släktutredning. Stamträdet har ungefär följande utseende:

1756-1789: Hemliga sällskap och ordnar; bla. frimurarloger; sällskapet Aurora i Åbo. 154

1790-1808: Klubbar, läsesällskap, musikaliska sällskap. Finska hushållningssällskapet. 155

1809-1830: S k medelorganisationer; bibelsällskap, hushållningssällskap. 156

1831-1860: Nykterhetsföreningar, fruntimmersföreningar, sällskapsklubbar. Finska litteratursällskapet. 157

1861-1880: Frivilliga brandkårer. Yrkesföreningar med brett kulturellt program. Tidiga strejker. Bildningscirkular. Idrottsföreningar. 158

1881-1895: Nykterhetsföreningar. Ungdomsföreningar. Arbetarföreningar. ("En föreningsrörelse där tusen blommor tilläts 159

- blomma”; bl.a. Arbetets Vänner, Helsingin tietoyhdistys och Sörnäisten tietoyhdistys.)
- 160 1896-1907: Kooperativ (andelsrörelser). Fackföreningar. Masspartier.
- 161 Under förra hälften av 1800-talet delar sig stammen i två huvudgrenar: å ena sidan ekonomin och arbetslivet (“näringslivet” och “affärslivet”); å andra sidan kulturen och politiken. ”Offentligheten” har främst utvecklat sig kring kulturen och politiken.
- 162 Offentlighet betydde en gång trycket mot en stark, absolutistisk statsregering. Idag är den medborgarkontrollerade offentligheten hotad. Den tunga privata sektorn blir mer och mer oåtkomlig för medborgaren, dvs allt mindre offentlig i den gamla meningen.
- 163 Man skulle kunna hävda att denna tunga ekonomisektor – de stora affärsföretagen och bankerna – under de senaste decennierna slutgiltigt har vuxit ifrån civilsamhällets stamträd. I den amerikanska litteraturen finner man det träffande uttrycket ”The Corporate Sector”. Denna sektor ingår snarare i staten än i civilsamhället även om den inte är statsägd eller statskontrollerad. Den fungerar ofta bortom både stater och samhälle, på villkor som bestäms av multijättarna i de transnationella bolagens ingenmansland.
- 164 Som idé bygger det moderna civilsamhället på en skiljedragning mellan det privata och det statliga. Begreppet civilsamhälle förutsätter med andra ord att vi medvetet drar en skiljelinje mellan statligt och icke-statligt. I verkligheten uppgår de två sfärerna ofta i varandra. Man kan också säga, att människorna (individerna) ingår både i staten och i civilsamhället.
- 165 Om ingen skiljelinje dras mellan de två samhällsfärerna kommer människorna själva att framstå enbart som funktioner av staten, som statsapparater, vilket leder till att Lyotards ovan citerade sats,
- i en eller annan version, lätt blir det allennarådande kriteriet på mänsklighet.”Var kommensurabla, operativa, effektiva, samarbetsvilliga osv.- eller försvinn!”
- 166 Drar vi däremot en skiljelinje mellan staten och det civila samhället, då kommer vi och våra medmänniskor att utsättas för friheten. En människas frihet består i att hon fastställer gränserna för sin egen ”mätbarhet”, ”operativitet”, ”samarbetsvillighet” osv.
- 167 Någon kommer kanske att invända mot dessa betraktelser. På vilket sätt hör de till ämnet datanät?
- 168 Inom en nära framtid kommer vi förmodligen att ”ingå föreningar” på datanät. Detta reser många frågor om offentlighet och frihet. De tekniska och sociala kontrollmöjligheter som följer med datateknikens användning i stor skala har redan berörts. Men det är givetvis svårt att besvara frågorna eftersom datanäten fortfarande befinner sig på begynnelsestadiet.
- 169 Följande avser att illustrera de förberedelser som har inletts för en spridning av datanäten till de vanliga medborgarna. Varje exempel skulle i själva verket kunna utgöra ämnet för en egen bok. Å andra sidan blir det lätt så att vi inte ser skogen för bara träd. Begreppet civilsamhälle får i det här sammanhanget stå som en ledstjärna. Jag tror det kan hjälpa oss att få syn på skogen.
- Exempel 1: Datanät för medborgarna** 170
- 171 Våren 1988 igångsatte trafikministeriet en förundersökning om ”Det Allmänna Nätverket och Medborgarens Arbetsstation”.(Den aktuella trafikministern är Pekka Vennamo.) Organisationen Tietotekniikan Kehittämiskeskus ry. (TIEKE), vars personal -- några samhällsforskare och ingenjörer -- bildar ett slags think-tank med förbindelser till olika företag, ministerier och högskolor, fick i uppgift att samordna och genomföra undersökningen. Den här

undersökningen går också under namnet pilotstudien. Syftet med pilotstudien består närmare bestämt i

- 172 • att kartlägga Finlands nuvarande telekommunikationer, datanät, och informationstjänster, vilka är baserade på datateknik;
- 173 • att definiera hemmens, småföretagens, skolornas och förvaltningsenheternas behov av telekommunikationer och datorbaserade informationstjänster;
- 174 • att bestämma grundläggande egenskaper, som borde känneteckna Det Allmänna Nätverket och Medborgarens Arbetsstation;
- 175 • att presentera en försöksplan.

176 Ifrågavarande tjänster bildar Finlands telematiska infrastruktur. Det Allmänna Nätverket innebär en vidareutveckling och ett förenhetligande av den nuvarande telematiska infrastrukturen. Med Medborgarens Arbetsstation förstås den standard- eller genomsnittsutrustning, som de enskilda medborgarna kan tänkas behöva för att utnyttja Det Allmänna Nätverket. För att slippa den klumpiga beteckningen Medborgarens Arbetsstation -- Kansalaisen tietoaasema har man skapat den nya finska termen "tiedin". (Svenska språket innehåller redan den term som behövs nämligen ordet dator.)

177 I ledningsgruppen för pilotstudien deltar utom trafikministeriet och TIEKE Nokia, Lohja, KOP, Föreningsbanken, Postbanken, Suomen Pankkiyhdistys, Sampo, OKO, KERA, Meteorologiska institutet, Post- och Televerket, Statens datamaskincentral, Finansministeriet, Undervisningsministeriet och Uusi Suomi. I de talrika stödgrupperna deltar dessa samt en lång rad andra företag och organisationer (också vissa kommuner, medborgarorganisationer och medelstora företag).

178 De första rapporterna och experimentplanerna från pilotstudien väntas utkomma i februari 1989.

Exempel 2: Alternativa datanät för medborgarna

179

Ungefär samtidigt med pilotstudien startades TepNet av några finländska medborgarorganisationer, som är välkända för publiken i de sk. alternativrörelsernas teater: fredsorganisationer, studentkårer, bildningsförbund, gröna, kärnkraftsmotståndare m fl och sist men inte minst, föreningen TEP-TILT, de tekniskt utbildades fredsörening. TEP-TILT betyder Tekniikka Elämää Palvelemaan – Tekninen i LivetsTjänst.

180

Syftet med Tepnet är att främja offentlig debatt om datanät och att experimentera med datanät i praktiken. TepNet har inlett försöksverksamhet med elektronisk post och elektroniska anslagstavlor i ett av PTVs system (systemet heter Telebox). TepNet använder också några av freds- och miljörörelsernas globala datanätverk (GreenNet, PeaceNet och EcoNet.) Det bör kanske noteras att globala nät ofta kan användas även för lokala förbindelser.

181

Exempel 3: Datanät på jobbet

182

Vid Nokia Ab gjorde Markus Westerlund och andra bärare av en ny företagskultur på en kort tid personalens datanät Smail till en effektiv och mångsidig kommunikationskanal. I Smail finns för det första elektroniska anslagstavlor för olika arbetsgrupper och -uppgifter. På ett elektroniskt lopptorg blomstrar byteshandeln med begagnade prylar. De anställda vädrar också sina åsikter om aktuella samhällsfrågor över datanätet. Några har bildat en elektronisk studiecirkel kring nya böcker osv. Man tycks med andra ord använda Smail både för att organisera och utföra de egentliga arbetsuppgifterna i företaget och för mer eller mindre renodlade fritidsaktiviteter. Dessutom möjliggör personalnätet distansarbete. Personalen (eller åtminstone direktörerna) får genom datanätet möjlighet att göra en del av jobbet hemma hos sig. – "Själv arbetar jag t ex

183

hemma om morgnarna varvid jag sköter mina uppgifter per elektro- 188
nisk post. När rusningstiden är över beger jag mig till arbetsplatsen
där jag genast kan ta itu med andra jobb eftersom morgonposten
redan är avklarad”, berättar en konsult vid Nokia Data (se Hirvo-
nen, 1988).

184 Exempel 4: Fackföreningsrörelsen

185 FFC och de större fackförbunden har startat NETI-projektet för att
skapa en databank till vilken förbunden och småningom kanske
också förtroendemännen på arbetsplatserna kan koppla sina da-
torer. (Förkortningen NETI står för "neuvottelutilanne", läget i av-
talsförhandlingarna.) I databanken ska ingå uppgifter om

186 målen i avtalsförhandlingarna
register över tolkningar och tvister i arbetsdomstolen (parallellt med FINNLEX,
Statens datamaskincentrals dataregister om rättsfall)
inkomstpolitik: fakta och uppföljning
uppgifter om tema-avtal
förbund – avtalsbranscher
händelsekalendrar
förhandlingskrönika
mer eller mindre snåriga begrepp, med ordförklaringar
förhållningsregler

187 Arbetsplatsernas fackavdelningar och de fackliga platsorganisa-
tionerna (regionala sammanslutningar av fackavdelningar) har vis-
serligen inte ännu börjat använda NETI. Jag har bara hört om ett
enda exempel på att man överhuvudtaget använder datateknik in-
om en fackavdelning. Platsorganisationen i Kuopio-området skaf-
fade en mikrodator för kontorsarbetet och för att kunna erbjuda bok-
föringstjänster åt sina 56 anslutna fackavdelningar.

Exempel 5: Politiska partier på datanät

Samlingspartiet använder ELISA, Helsingfors Telefonförenings 189
elektroniska post- och mötessystem(se kap. 7). På senhösten
1988 öppnade Centerpartiet en egen informationstjänst i PTVs
TeleSampo (se kapitel 3 och 7).

Exempel 5: Datanät i skolan

190 Ämnet datateknik står på grundskoleelevernas läsordning. Skolor-
nas mikrodatorer kan kopplas till datanät och databaser. Det är
en tidsfråga när skolornas mikror utrustas med modem. Det bör
noteras att många boxar av den typ som nämndes ovan (i avsnittet
"projektmakarna") drivs av skolpojkar. Det förekommer också
att skolklasser startar och driver egna elektroniska postlådor.
I Lappland har lärare och elever i en grundskola grundat en
"skolornas databank", som kan nås genom TeleSampo. Genom
TeleSampo nås också informationstjänsten KouluSampo (ang.
TeleSampo, se kapitel 3). Några finlandssvenska lärare planerar
att starta ett datanät med namnet SkolCOM. Det ska fungera inom
Åbo Akademis elektroniska post- och konferenssystem PortaCOM
(ang. PortaCOM, se även kapitel 6).

Exempel 6: Datanät i glesbygden

192 "Telestugorna är en världsomspännande rörelse", skriver Hen-
ning Albrechtsen, som var med om att inrätta den första, dvs
193 Härjedalens Telestuga i Sverige, invigd år 1985. Härjedalens
telestuga har som mål

1. " att ge lokalbefolkningen en chans att använda modern tek- 194
nologisk utrustning och därigenom ta bort deras rädsla för dator-
er;

- 195 2. att hjälpa lokala företagare hitta rätt sorts utrustning;
- 196 3. att utbilda ett stort antal människor i hur man använder modern
teknologi och på så sätt göra dem oberoende av avstånden
till de kulturella centra och förenkla deras väg till information-
såldern;
- 197 4. att främja närdemokrati; och
- 198 5. att öka internationellt samarbete”
- 199 (enligt Albrechtsen, 1988)
- 200 Under åren 1986-1988 startade invånare i Ruvaslahti i Norra Kare-
len en av de första finska telestugorna (tietotuvat). Målsättningar-
na liknar de ovanstående (se Cronberg, 1987). Ett finlandssvenskt
telestugeprojekt är Purmo telestuga AB, som grundades hösten
1988 för att stöda och utveckla näringslivet i glesbygdsdelen av
Pedersöre kommun dvs gamla Purmo.
- 201 Ovanstående sex exempel bygger inte på någon systematisk un-
dersökning. Avsikten med dem är som sagt bara att ge en serie
av illustrationer till en begynnande utveckling. Det är uppenbart att
listan kunde förlängas. På ett av de seminarier som har arranger-
ats inom ramen för den ovannämnda pilotstudien (exempel 1) re-
dogjorde en representant för Finlands riksidsrottsförbund för planer
på att knyta samman alla idrottsföreningar genom ett datanät. Där-
på följde seminarieinledningar kring datanät för blinda och för döva.
Det är lätt att tänka sig ytterligare datanät – t ex för pensionärer,
scouter, poeter, seglare och släktforskare.
- 202 Det är möjligt, eller till och med sannolikt, att ordet datanät
småningom kommer att ersättas av andra, mer exakta
beskrivningar av olika sociala förbindelser, som upprätthålls
helt eller delvis genom datakommunikation. Ifall ISDN-nätet
(som nämndes i föregående avsnitt) förverkligas uppgår telefon-
förbindelserna och datakommunikationen i varandra, dvs. båda

sköts över ett enda stort datanät. Då kommer man antagligen
inte längre att använda ordet datanät i pluralis eller i obestämd
form utan det kommer helt enkelt att beteckna Datanätet.
Trafikministeriets pilotstudie innebär förvisso ett steg just i den
riktningen.

Det är antagligen bara genom att undersöka historien som
man kan bilda sig en konkret uppfattning om hurudant ett civil-
samhälle egentligen är, eller åtminstone inse hur omfattande och
rikt förgrenat det sist och slutligen måste vara. Då inser man
också lättare vidden av de problem som sammanhänger med
införandet av ett nytt teknologiskt medium, datanäten, i ett helt
samhälle, och de risker för överkörning som sammanhänger med
teknokratiska eller etatistiska (statsfixerade) metoder. Antonio
Gramscis anteckningar om ”amerikanismen och fordismen” i
Mussolinis Italien på 1930-talet är fortfarande mycket läsvärda
ur denna synvinkel (Gramsci, 1982). Sovjetunionen före andra
världskriget, med Stalins tvångskollektiveringar av jordbruket
osv., ger en annan jämförelsepunkt. Även om till exempel Fin-
lands efterkrigsregeringar har begagnat sig av mjukare metoder
påminner den rådande diskussionen om ”informationssamhället”
obehagligt mycket om dessa föregångares grandiosa planer. En
väsentlig skillnad är att de nuvarande planerna är transnationella
och i någon mening ”osynliga”: deras ursprung kan inte lokaliseras
till en eller annan diktator. Men de liknar sina föregångare i ett
viktigt avseende: i den nuvarande ”informationskulten” (titeln
på en kritisk bok av Theodore Roszak, se Roszak 1988) ingår
nämligen också en ordentlig portion av ren dumhet, ungefär som i
”personkulten”.

Det har redan framkommit saker, som innebär att datatekniken in-
galunda är ”neutral” i förhållande till friheten i civilsamhället. (Lik-
som kärnkraftsolyckorna kan även datavirus mm bereda jordmå-
nen för mycket ”säkerhetsmedvetna” föreningsledare, som inför

strängare kontroll och nya elektroniska kontrollsystem vid portarna.) Datateknikens verkningar beror naturligtvis ändå mycket på hur den införs och används i praktiken.

205 I första hand tycks datatekniken ofta framstå som en emancipatorisk kraft, som en befriare. De mer avancerade företagsledarna förstår att ta vara på den nya och befriande dynamik, som datanäten förmår utlösa. Exemplet med Nokias personalnät illustrerar detta. Men exemplet illustrerar också resonemanget om civilsamhället: var går skiljelinjen mellan det som är bra för Nokia Ab och det som är bra för medborgarna?

206 Gränssnitt: tips för nybörjaren

207 De förberedande kopplingarna har kanske gjort läsaren mistänksam mot datanät, eller åtminstone betänksam; vilket också varit min avsikt.

208 Några civila medborgare tänker kanske ändå på eget bevåg ge sig ut på upptäcktsfärd i datanäten. Dem vill jag nu ge några råd inför avfärden.

209 Undertecknad har inte fått någon yrkesutbildning i datateknik och jag saknar kunskaper om programmering av datorer. Jag är en sk slutanvändare (*end-user*) av datorer. Läsaren antas också vara en slutanvändare, eller antas åtminstone vara intresserad av att bli det.

210 Om utrustning och inkörning

211 Att lära sig använda en dator skulle kunna jämföras med att lära sig cykla. Att lära sig använda datanät påminner om att lära sig köra tandemcykel.

212 Låna en dator, försök med arbetsgivaren. Eller låna en handbok för

köpare av mikrodatorer. (Se Osto-opas 1989 .)

Maskinen, med hårddiska (hard disc, fast skivminne), skärm och skrivare , behöver inte kosta mer än 10.000 mk. Genom specialerbjudanden och via annonser om begagnade maskiner kan man komma över en bra utrustning betydligt billigare. (Hårddisken kan också undvaras.) Maskinen kan vara en mikrodator av vanlig typ: t ex en PC (personal computer), eller en Apple Macintosh. De sistnämnda är dyrare men har ett bättre gränssnitt än de förstnämnda. 213

Gränssnittet är maskinens, eller systemets, tillgänglighet för användaren. En sk "användarvänlig" maskin (på ett vardagsspråk som påverkas allt mer av datatekniken kan maskinerna t o m vara "vänliga"!) har ett bra gränssnitt. Därmed avses helt enkelt att den är lättare och trevligare att arbeta med än andra maskiner. Exempel: en Apple Macintosh styrs genom att användaren pekar på bilder (ikoner) med en mus. Det är lättare för en nybörjare att lära sig bilderna och att trycka på musen än att kommendera datorn med koder och tangentkombinationer. 214

Språket är en annan och mycket grundläggande del av gränssnittet. Datorerna, programmen, systemen och handböckerna kräver ofta att användaren förstår en del engelska inklusive en viss engelsk dataterminologi. Överhuvudtaget påtvingar oss den nya informationstekniken många nya ord och uttryck. Den 215

"använder ett språk som skenbart är ett hjälpmedel men i själva verket är en måttstock" (se Nora & Minc, 1983 s 103). 216

Användaren av datanät , databaser och databanker ställs ofta inför nya system och därmed inför nya gränssnitt. 217

Notera att termen gränssnitt inte enbart brukas om förhållandet mellan människan och maskinen/programmet/systemet. Den gäller också kommunikationerna inuti maskinerna eller mellan 218

olika system. Gränssnitt definieras i dessa fall såsom "den omvandlingselektronik som behövs mellan två enheter för att de ska förstå varandra". Den här definitionen av gränssnitt citerar jag ur en handbok för persondatorer som Digital Equipment ger gratis åt sina potentiella kunder. I handboken finns en svensk ordlista som kan vara nyttig (se Digital, 1984, ss 147-161). Men det bör ännu en gång sägas att en maskin inte är någon naturlig varelse, än mindre en människa, och därför förstår den egentligen ingenting. Den är med andra ord en idiot (om det nu lönar sig att kalla en maskin för en idiot). Just därför är gränssnitten mellan datorerna och deras användare ("användargränssnitten", user interfaces) av avgörande betydelse. Då komplicerade datasystem används för riskfyllda ändamål kan gränssnitten vara livsviktiga (se Järvinen, 1986).

219 En Minitelterminal (eller motsvarande) råder jag inte folk att inhandla. Men om den delas ut gratis är det väl bara att tacka och bocka. Minitelterminalen kan f ö anslutas till en mikrodator med en kabel och därmed bli mycket mer effektiv och operativ. Men de vanliga Minitelterminalerna och de (ovanligare) videotex -terminalerna är inte bra för långa meddelanden och mycket information eftersom de inte har något skivminne att tala om. Och vem har sagt att meddelandena ska vara korta och informationen inskränkas till ett begränsat format p g a den ena eller andra tekniken?

220 Vissa datamaskinsleverantörer inkluderar ett modem i sina paketerbjudanden. Modemet, som skickar iväg "datatjut" på telefonnätet, skaffar man i annat fall bakom gathörnet i någon butik, som säljer dem. Varje nätbyggare behöver ett modem. Nuförtiden kostar ett modem ca 1 000 mk och det består av ett kretskort som placeras i en skena (slot) i mikrodatorn. (Om det inte går att få in modemet i maskinen så finns det sk yttre modem som placeras invid maskinen, t ex under telefonapparaten, eller pluggas in i en av datorns portar .) Modemet bör klara av en hastighet på 1200

bitar per sekund. Det innebär att ca 120 skrivtecken (bytes) – ungefär två rader på en vanlig textsida – kan överföras per sekund. Kontrollera med försäljaren att modemmet fungerar enligt europeisk standard och kräv att han monterar in det i maskinen.

Öppna ändå gärna själv en mikrodator med en skruvmejsel. Där möter en hel värld, bokstavligen, ty alla de små komponenterna på kretskortena bär påskrifter i stil med "made in Singapore", "Taiwan", "El Salvador", "Malaysia", "USA", "Japan" osv. Det hela liknar ett meccano, delarna är utbytbara med enkla handgrepp. Sedan är det bara att skruva på locket igen. Tangentbrädet kan man också öppna; dess kretskort behöver kanske dammsugas (försiktigt), särskilt om du har för vana att äta kex och röka vid bildskärmen.

Skärmen är en viktig del av gränssnittet, vilket betonas av den engelska termen, interface. Skärmen hör inte till de dyraste delarna, satsa alltså på att byta den, om den inte känns bra.

Bli först van vid att skriva på dator, dvs. att använda utrustningen som skrivmaskin, vilket ändå är ett av dess huvudsakliga användningsändamål. För att överhuvudtaget använda datorn behövs ett program . Det grundläggande programmet för vanliga användare heter operativsystemet . Detta styr de övriga programmen, användarprogrammen , och överföringen av data från och till datorns skivstationer . Det bör följa med datorn när man skaffar den eller finnas i den sedan tidigare. I en vanlig PC heter operativsystemet MS-DOS . Att skriva på dator förutsätter vidare ett användarprogram för textbehandling. Det finns relativt bra program (t ex Galaxy) som distribueras enligt den sk shareware -principen. Då får du programmet gratis men dess upphovsman förutsätter att du betalar en liten summa ifall du tar det i bruk.

Kommunikationsprogrammet

För att kunna kommunicera per dator behöver du ett särskilt

- kommunikationsprogram . Vilket program man väljer beror på dator-
typen, användningsändamålet och på användarens börs.
- 226 Procomm (version 2.4.2) är ett shareware-program för PC. Det har
ett bra gränssnitt och det brukar distribueras gratis av modem-
försäljarna. Med programmet följer en fil (procomm.doc) som in-
nehåller en handbok på engelska. Med procomm kan man använda
största delen av de tjänster som datanäten och databaserna er-
bjuder.(Detta gäller åtminstone beträffande de datanät och -baser,
som beskrivs eller nämns i denna bok.) Men ett problem bör genast
påtalas: för det första är procomm ett amerikanskt program, vilket
förutsätter vissa kunskaper i engelska. För det andra har de som
skrivit programmet inte räknat med bokstäverna å,ä och ö. Denna
brist har visserligen avlägsnats i en senare version av "procomm"
men den nya versionen (procomm+ 1.1) är inte längre shareware.
(Procomm+ säljs för ca 490 mk i databutikerna.) Problemet med
"de skandinaviska bokstäverna" beror inte enbart på kommuni-
kationsprogrammet. I sista hand beror det på att mikrodatorens
teckenkod (ASCII) är en amerikansk standard. Närmare informa-
tion om hur det går (och inte går) att överföra bokstäverna å,ä och
ö med procomm (v 2.4.2) ges i kapitel 6.
- 227 Det finns ett antal användbara kommunikationsprogram. Jag
vill särskilt nämna två finska program: Transsend och Sähkö-
postiljooni. Båda kan användas i PC. Transsend säljs till lågpris
tillsammans med modem i Post och Televerkets butiker. Sähkö-
postiljooni distribueras gratis och är skraddarsytt för ELISA,
Telefonföreningarnas elektroniska postsystem.
- 228 Till en Apple Macintosh-mikrodator hör egna kommunikationspro-
gram, t ex Red Ryder.
- 229 Med ett visst minimum av datorfärdigheter i bagaget klarar man
av att börja använda kommunikationsprogrammet och att sätta
i gång med datakommunikation över telefonnätet. Man måste
naturligtvis också ha tillgång till en telefonlinje.(Telefonväxlar på
ens arbetsplats kan vara besvärliga; det är bäst – men inte alltid
nödvändigt – med en direkt linje.) För datakommunikationen
behövs ingen telefonapparat. Man kan emellertid koppla en
telefon till samma jack som modemmet. Då tutar det upptaget i
telefonapparaten medan datakommunikationen pågår. Modemet
är i sin tur ur funktion medan telefonsamtal pågår.
- Om man vill ge andra människor möjlighet att koppla sina datorer
direkt till ens egen maskin (över telefonnätet) så måste man stäl-
la in sin maskin på "host mode", d v s göra den till en värddator
. Det behöver man sällan eller aldrig göra, ifall man inte besluter
sig för att starta en box, dvs en egen elektronisk postlåda. Kon-
takten mellan datorerna sköts i stället via datanätets värddatorer
eller "centraldatorer". Detta erbjuder många tekniska fördelar och
besparar en mycket arbete. Vilket delvis förklarar varför det behövs
nätverk för datakommunikation.
- Summering av utrustningen med ungefärliga priser: 231
- 232
- Mikrodator (PC) med operativsystem (DOS)
och bildskärm ca 4.000.-
+ Hårdskiva ca 2.000,-
+ Skrivare ca 3.000,-
+ Modem och kommunikationsprogram ca 1.000.-
Summa ca 10,000 mk
- datautrustningens kostnad □ 233
- Hur kopplar man in sig på näten?** 234
- Vitsordet för datanätets gränssnitt varierar mellan nöjaktigt och un-
derkänt. De berömliga gränssnitten hör kanske framtiden till. 235
- En god början är att du låter kommunikationsprogrammet ringa
upp någon box . Registrera dig som användare och återkom för att 236

- undersöka vad boxen innehåller. (Se vidare under rubriken BBS-boxar i kap.6).
- 237 Användning av övriga datanät och av databaser brukar basera sig på avtal. Det gäller alltså att hitta nätens/basernas kontaktadresser, eller försäljare, och att sluta ett så fördelaktigt avtal som möjligt. Ofta krävs en anslutningsavgift, sedan betalar man t ex månadsavgifter och räkningar för användningen. Jag återkommer till dessa praktiska detaljer längre fram.(Se kapitel 6.)
- 238 Då de fått bud om en ny användare skickar datanätens administratörer eller systemoperatörer en eller flera handböcker (manualer) och annan behövlig information per vanlig post. Manualerna ingår på sätt och vis också i gränssnittet och de fördelar sig över ungefär samma vitsordsskala som systemen. Spara manualerna och läs ibland lite i dem så lär du dig allt fler knep. Datanätens egna förklaringar och anvisningar brukar fås fram på skärmen genom att man skriver (h)elp eller frågetecken. Överhuvudtaget innehåller datanäten vanligen en hel del information som underlättar användandet – bara man väl kommer igång. I vissa fall ger systemen nybörjaren möjlighet att öva sig med hjälpprogram. Dessa är inte heller att förakta.
- 239 Följande gyllene regler har jag hämtat ur den nöjaktiga manualen till datanätet GreenNet.
- 240 1.
- 241 Ingenting går i kras om en katt smyger över ditt tangentbräde så att förbindelsen avbryts.
- 242 2.
- 243 Försäkra dig om att förbindelsen avbryts när du lämnar nätet (annars kan telefonräkningarna bli skyhöga, dvs om förbindelsen står öppen några dygn eller veckor.) Om du avnågon anledning förblir osäker, stäng modemmet eller slå av strömmen till datorn.
3. 244
- Minska telefon- och kommunikationskostnaderna genom att skriva meddelanden på förhand respektive läsa dem först när du har avbrutit förbindelsen till nätet. 245
4. 246
- Om du fastnar, tryck på CARRIAGE RETURN (tangenten som motsvarar "ny rad" på en skrivmaskin). Om informationen väller fram för snabbt, tryck samtidigt på CONTROL och S så avstannar flödet. CONTROL och Q sätter igång det på nytt. 247
- Till detta vill jag foga ännu en regel: 248
5. 249
- Det är inte ditt fel om datakommunikationen ofta drabbas av störningar och ibland helt och hållet avbryts. Felet ligger hos reklammännen. De ljuger om gränssnitten. 250

251 **2. Möte med GreenNet**

252 (ur loggböckerna)

253 Med ett kommando i kommunikationsprogrammet kan man lätt styra dataflödet -- de inkommande och utgående meddelandena -- till ett skivminne. Därmed slipper man att försöka tillgodogöra sig informationen medan den dansar förbi ens ögon med en hastighet av drygt hundra tecken i sekunden. I stället kan meddelandena tas fram till närmare granskning efter det att kontakten med datanätet avbrutits.

254 I programmet procomm kallas den datafil där materialet hamnar för "procomm.log". Det här filnamnet är en s k default i programmet.

255 Engelsk-svensk ordbok från 1958 (av Ruben Nöjd) översätter ordet default med 1. Brist 2. Försummelse; uraktlåtelse (att betala). -- Den mer omfattande ordboken Penguin English Dictionary 1985-86, som jag brukar vända mig till i svårare fall, anför liknande definitioner.

256 Varför programmerarna medvetet skulle vilja skapa brister och försummelser (att betala) begrep jag naturligtvis inte. Men jag måste länge nöja mig med att detta tydligen hörde till saken.

257 Slutligen insåg jag att jag måste inhandla ett speciallexikon (det blev Minidictionary of Computing, Oxford University Press 1986, i fickformat). Enligt dataordboken betyder default "en förutbestämd handling som kommer att utföras, eller ett värde som kommer att gälla tills en annan handling eller ett annat värde har specificerats".

258 Nu förstod jag äntligen hur jag skulle använda "procomm.log". Jag behövde bara ge den ifrågavarande filen nya namn -- som fick innehålla högst 8 tecken plus en ändelse med högst 3 tecken. Sålun-

da lyckades jag skapa lite ordning i det inkommande materialet från datanäten, och i korrespondensen med andra nätbyggare.

Antalet nya filnamn närmade sig visserligen snart gränsen för min egen minneskapacitet. Och ibland kom jag på mig själv med att använda skivminnet som en dammsugare. Innehållet visade sig bestå av onyttigt skräp, om jag någonsin hann titta på det. 259

Ganska många budskap var ändå värda att putsas och bevaras. Med textbehandlingsprogrammet avlägsnade jag de ovidkommande rader (från datanätets värddatorer) och de obegripliga tecken (som beror på störningar i telefonnätet m m) som insmyger sig under datakommunikationen. 260

Småningom kom vissa avdelningar på skivminnet i min mikrodator att bilda ett slags loggböcker över mina skrivbordsresor. 261

Jag beslöt att också kalla den dagbok jag hade börjat föra mellan de täta datanätsbesöken för en "loggbok". Här följer några utdrag. 262

Loggbok 263*27 augusti 1987* 264

Första gången i kontakt med GreenNet -- efter upprepade försök och misstag i över tre timmar... Dessutom har det ju tagit veckor för Postverket att ordna en datapak-förbindelse (NUI) åt mej. 265

-- NUI håller på att ta slut, vi har faktiskt bara en ledig för närvarande, förklarade Postens kontaktperson. Är det mycket viktigt att ni får den? 266

-- Ja, det är mycket viktigt, svarade jag. 267

Så fick jag äntligen en Network User's Identification (NUI). Därmed öppnades porten till de internationella datanäten. "Användaridentifikation" är den högtidliga svenska översättningen. 268

- 269 En förskräcklig manual, som jag inte begriper ett dyft av, bifogades. 279 Dethär levererade Postverket igår, med chaufför.
- 270 Kauppalehti (26.10) om elektronisk post:
- 271 "... den hårda marknadsföringen börjar först om några år, när servicen och de internationella näten är i ordning förmodligen i x.400-anda. Vid det laget kommer det att finnas över 10.000 riktiga hemdatorer. För dem är servicenätverken ett fönster mot världen... Namnen varierar men idén är densamma: allas förbindelse med alla".
- 272 *28 oktober 1987*
- 273 Är inte besviken på GreenNet men inte helt nöjd heller.
- 274 Det går bra att sända en text till sättning på Tiger-maskinen men jag lyckas inte få iväg annat än korta meddelanden, skrivna under själva förbindelsen, till GreenNet. Det beror väl inte på att Tigern finns i rummet invid medan GreenNets dator är i London?
- 275 Idag hände något märkligt: medan jag för n:te gången försökte skicka iväg en text till Mitra fylldes bildskärmen med märkliga tecken. Det var ingen ände på det hela! Till slut slocknade hela apparaten, som vid ett strömavbrott.
- 276 Fredsstationen i Helsingfors ska skaffa modem. Vi ska ordna nät-kurs på vintern.
- 277 *1 februari 1988*
- 278 Lyckades slutligen få iväg mitt meddelande om det kommande mötet i Lund (i samband med European Nuclear Disarmament Convention) till Mitra och till War Resisters International. Mitra föreslog att jag ändrar "protokoll" dvs metod för dataöverföring. Han bad mig försöka med "Kermit" eller "X-modem" i stället för med "ASCII uploading" och de förstnämnda visade sig efter många om och men fungera.
- Nu går det också med "ASCII uploading", allt berodde på en liten "default".
- GreenNet har gått över till ett nytt system. Hädanefter är nätet direktkopplat till amerikanska PeaceNet och EcoNet.
- Försökte sända en inbjudan till Mike Gascoigne men misslyckades med stavningen. Efteråt såg jag att han förekommer som mgascoigne i den nya användarkatalogen. Jag satte punkt efter m och då var det givetvis täppt. Så är det med datorer, allt kan bero på en minimal förändring.
- "Om Kleopatras näsa hade varit kortare hade jorden sett annorlunda ut"(Pascal).
- 1 februari 1988*
- Nätgrubbel. Jag har trasslat in mig i mina tankar. Jag är summan av mina relationer med omvärlden. Skulle någon ingenjör kunna kalkylera fram den summan med en formel för matrisräkning?
- Mitra har en brevstil, som kanske är typisk för datanät. Åtminstone är den kort och koncis, för att inte säga lakonisk. Han spjälker upp budskapet i dess enkla beståndsdelar och överför dessa ett i sänder, i godtycklig ordningsföljd. Om han tvingas överskrida det radantal, som ryms på bildskärmen, noterar han inledningsvis, att "detta meddelande omfattar så och så många skärmar: du kan hoppa över dem och gå direkt till (n)ästa" (genom att slå n och RETURN). Jag har börjar uppfatta denna inledningsfras som en ren artighet, visserligen betingad av en teknologisk nödvändighet...
- Tankarna borde alltså rymmas på postkort. Ju fler tankar, desto omfångsrikare kortlek, och desto mer invecklade regler. Sådana människor har vi mött i verkligheten. De kallas filosofer.
- En berömd filosof lär för övrigt ha organiserat sina undersökningar

	enligt sådana riktlinjer: han nedtecknade dem på papperslappar. Och för att förmedla vidgade vyer till vänner och elever använde han faktiskt officiella postkort, de som är tomma på framsidan. Längre pysslade han med sina pappersbitar, förbättrande, ersättande och inflikande dem i en nummerföljd, som blev en verkligt "tät" bok. (De blev till och med en hel rad böcker, som hopfogades av hans efterföljare.) Hade han, filosofen, skrivit på dator och sedan postat tankarna över telefonnätet, då hade han naturligtvis gjort som Mitra: givit en egen inramning, en egen ruta, åt varje nummer.			
288	<i>2 februari 1988</i>			
289	Måste försöka ordna så att jag kan jobba på heltid med de här...			
290	<i>24 mars 1988</i>			
291	Har skaffat anslutning till Postens Telebox, genom TeleSampo, och skickat pengar till ett nytt nätprojekt GreenLight, som drivs av kollegan Owen Kelly i London. GreenLight ska förmedla essäer, dikter, till och med musik över datanät.			
292	Idag finns 8 finländska GreenNet-användare mot bara 4 i Sverige.			
293	GreenNet-kursen på fredsstationen i februari blev bra. Vi beslöt starta ett finländskt "alternativt" datanät. Jag har skrivit en rapport på engelska. Mitra kommenterade vissa punkter. Han sade, att en skillnad mellan GreenNet och kommersiella nät är att de sistnämnda bara gör tekniska förbättringar om inkomsterna kan väntas öka. GreenNet däremot strävar till tekniska förbättringar om det gynnar freds- och miljörelserna. Allt tekniskt utvecklingsarbete, som görs av sympatiserande specialister, delas dessutom ut gratis över nätverket.			
294	Han erkänner att nätverken är sårbara -- och att militären och	regeringarna kan kontrollera dem -- men påpekar att telefonnätet är lika sårbart.		
		Om upphovsmannarätt (copyright), som debatterades flitigt under kursen, säger han:	295	
		1) materialet i nätverken får kopieras och publiceras på nytt men författarens och gärna även nätverkets namn ska nämnas.	296	
		2) i vissa fall anger upphovsmannen att han vill behålla copyright. Då måste hans medgivande sökas om materialet publiceras.	297	
		<i>26 april 1988</i>	298	
		Iskall vårmorgon. Ansar modemavdelningen på min hard disc...	299	
		Francois Jacob, nobelpristagare i medicin, har kallat evolutionens sätt att arbeta med växternas och djurarternas utveckling för bricolage. Den här bilden är jag skyldig vår egen Björn Kurtén. Han tog den till utgångspunkt för sitt inlägg på seminariet "Till glädjen" som hölls i Hangö för några år sedan (inlägget publicerades i Nya Argus). Kurtén gav också en översättning: knåpande. Nätbyggarens verksamhet vid tangentbordet kunde kallas för ett knåpande. (Ibland urartar det förstås i ren knappologi!)	300	
		Aktiviteter för nedrustning och fred kan också liknas vid ett knåpande. Detta skall -- om än med evolutionens snigelfart -- utmynna i en "mutation", en omstöpning av de internationella relationerna.	301	
		Mike Gascoigne har publicerat två av sina stories i GreenNet-mötet end.lund, som ingår i förberedelserna av det "riktiga" mötet i Lund nästa juni-juli.	302	
		<i>26 april 1988</i>	303	
		TepNet heter det nya finländska datanätsalternativet...	304	
		-- Dessa män ska visa oss vägen till det framtida information-	305	

ssamhället.

306 Så inledde TV-hallåan ett datanätsavsnitt i gårdagens nyheter. De ifrågavarande männen representerar olika ministerier, banker och bolag.

307 Planen går ut på att skapa "det allmänna datanätet och medborgarens kunskapsstation".

308 *27 april 1988*

309 "Hemterminalerna kommer" skriver Helsingin Sanomat i dagens ledare.

310 "Vi har också ett starkt industriellt och ekonomiskt intresse i saken."

311 "Målen för det finska experimentet har från början satts på ett förnuftigt sätt. Det vore meningslöst att låta hundra blommor blomma eller att drömma om monopol. Den centrala utgångspunkten är ett öppet och enhetligt nät som uppstår ur olika parter samarbete. Om även databaserna fås att betjäna hemmens behov på bästa möjliga sätt kommer hemterminalerna att bli ett vardagligt arbetsredskap i informations- och konsumtionssamhället."

312 JA OCH AMEN intygar männen, som ska leda oss till "informations- och konsumtionssamhället". (Vi lever i "en affirmativ kultur".)

313 Notera, att man fortfarande talar om terminaler trots de allt billigare mikrodatorernas och hårddiskivornas segertåg. Nå, i teknisk mening kan väl varje dator som kopplar sig till en annan dator kallas en terminal.

314 Men en terminal är förstås underställd en central. Centralen med alla sina bihang liknar spindelns nät. Offret når sin terminal – ändstationen.

315 Jag hoppas inte att människorna köper terminaler, utan däremot,

att de utgör centraler. Att bilda en central är ett mänskligt behov. Centralen sitter inne i huvudet.

***

I fortsättningen går jag över till att citera avsnitt ur de mycket mer omfattningsrika loggböcker, i vilka jag har samlat och ordnat material från datanäten. Dessa datafiler har småningom fyllt utrymmet på min hårddiskiva. Utrymmet är 20 megabytes, tjugo miljoner skrivtecken, ca tiotusen maskinskrivna sidor. 316

end.lund

317

Några privatpersoner (E.P.Thompson, Mary Kaldor, Claude Bourdet, Lucio Lombardo Radice, Roy och Zhores Medvedev med flera) tog vid början av 1980-talet initiativet till European Nuclear Disarmament (END). END uppmanade européerna att bryta sina lojaliteter med de två militärblock som leds av USA respektive Sovjetunionen. 318

Man borde börja handla som om Europa inte längre vore kluvet i två halvor. Först och främst borde man bygga upp en gemensam kampanj för nukleär nedrustning mellan personer och grupper på båda sidor av de militärpolitiska blockgränserna. Något europeiskt militärblock behövs inte utan ansatserna till ett sådant block bör tvärtom motarbetas, enligt END. 319

Tankarna bakom END (se bl a Böök & Lehto 1982) har visat sig vara fruktbara. Några verkligt avgörande steg emot nukleär nedrustning har inte ännu tagits. Men vissa avspänningsåtgärder på statlig nivå har åtminstone förbättrat klimatet avsevärt. Toppmötena mellan Reagan och Gorbatjov, INF-avtalet, START-förhandlingarna m m beror delvis på något som bland annat END har eftersträvat nämligen en "avspänning underifrån". 320

END har lyckats skapa några knutpunkter i ett socialt nätverk över 321

blockgränserna i Europa. Det rör sig om bestående kontakter och regelbundet erfarenhetsutbyte mellan personer och föreningar i de olika ländernas civilsamhällen. END-konventet, som ordnas en gång i året, är ett exempel.

322 Hösten 1988 anknöt Johanna Suurpää (en av våra gröna politiker) till END när hon talade på ett stort offentligt möte som arrangerades av den lettiska folkfronten. Hon sade att vi inte ska vara lojala mot öst eller väst utan mot oss själva. Finlands utrikesminister (Kalevi Sorsa) förklarade å sin sida att man bör skilja mellan 1. en stats utrikespolitik, och 2. internationella förbindelser mellan civilsamhällen. Detta är förvisso också i linje med END.

323 Dessvärre fortsätter staterna ändå att rusta för krig. Därom vittnar också följande texter.

324 **Mötet end.lund**

325 Mötet end.lund på GreenNet under våren 1988 ingick i förberedelserna av ett seminarium om datanät på VII END-konventet som hölls i Lund 30.6. – 4.7.1988.

326 Genom att citera ur end.lund vill jag visa hur ett möte på ett datanät kan gestalta sig.

327 Det är också min avsikt att kritisera datateknikens militära tillämpningar, och att ställa en fråga om datanät: hur kan man använda datanät för att främja nedrustning?

328 Jag medtar texter av vänner och bekanta på nätet, som de har gett mig tillstånd att publicera också i denna bok. (Dessa och några ytterligare texter ur end.lund har jag tidigare utgett i en pamflett på engelska, som utkom kort före END-konventet i Lund, se Bök 1988.) Jag låter en rad från GreenNets värddator i London stå kvar ovanför varje loggboksanteckning.

329

folkets end.lund 7:10 pm Mar 30, 1988

DISKUSSIONSINLÄGG

1.

Under det första END-konventet (Bryssel, 1982) reste sig en otålig fredsaktivist för att tala till plenarsessionen. Han uppmanade var och en i församlingen att gripa tag i sin vänstra grannes högra hand. De skulle se varandra djupt i ögonen och utan vidare dröjsmål övergå till att utbyta namn och adresser. Därpå skulle plenarsessionen fortsätta som om ingenting hänt. Men när deltagarna i sinom tid hade återvänt till sina hem, då skulle de leta fram pappersbitarna ur sina rockfickor och börja avfatta brev till sina nya vänner.

Enligt vad jag minns följde vi verkligen den ovannämnda talarens råd, men inte utan att känna oss en smula generade. Var vi faktiskt beredda att skaffa oss nya vänner i så stor hast?

Vår moderator hade kanske rätt på sitt eget sätt fastän mycket få av oss trodde att det tilltänkta "nätverket skulle fungera såsom önskade. Det gjorde det inte heller. (Det kan ju hända, att några påbörjade en lång och fruktbar kommunikation på den här övningen. Men det hela ledde sannerligen ingen success story om ett framgångsrik internationellt länkande av freds rörelser och -aktivister till varandra.)

På nästa END-konvent kommer vi att uppmana folk att skaffa sig adresser i "email (elektroniska postsystem) och att utbyta dessa med varandra. I vilken utsträckning håller vi helt enkelt på med att upprepa samma historia - om än med ännu högre dvs. elektronisk hastighet?

Nyckeln ligger kanske i att sänka hastigheten. Varför inte acceptera att datanät mellan oss och våra grannar kommer att uppstå gradvis, över decennier, så som telefonnätet utvidgades.

Ja, en sänkning av hastigheten och förväntningarna är att rekommendera, det är mer realistiskt.

Med telefonin har de globala förbindelserna redan installerats, dock inte freden. Inte kan man heller säga, att telefonerna speciellt mycket används för att främja nedrustning eller ens för att klara upp missförstånd mellan folken och deras regeringar."

(Heta "linjen är ett undantag, som bekräftar regeln.)

Varför då skapa så mycket uppståndelse kring datanät? Här är några av ↵
de motiv jag har att komma med:

2.

Det finns anledning att bygga upp ett motstånd mot vissa välkända ↵
tillämpningar av atomteknologin. Men är inte också de elektroniska↵
datorerna barn av ""atomiska upptäckter? Och vore det rimligt att↵
"vara "emot datorer? Nej, det vore närmast löjligt. Däremot är ↵
det rimligt att kräva av freds rörelsen, att den befattar sig med ↵
datorer likaväl som med atombomber och atomkraftsanläggningar.

Frågor som behöver väckas inom freds rörelsen: hur kan vi använda ↵
datateknik för att åstadkomma nedrustning? I vilken mån förmår ↵
datateknikens användare påverka teknikens utveckling? Vilka ↵
chanser finns det för att skapa nedrustningssinnade allianser ↵
mellan tillverkarna av datateknik (åtminstone individerna) och ↵
användarna? Skapar trenderna i världens dataindustri konflikter ↵
och krigsorsaker?

3.

I åratal har vi, i Väst, fått lyssna till en märklig diskurs om "det ↵
kommande "informationssamhället. Det här har nästan blivit den ↵
nutida kapitalismens enda diskurs: det är denna tes, som dominerar↵
perspektivet på vart vi är på väg. Det är sällan man får höra ↵
någon ställa den fråga som i all stillhet logiskt följer på tesen ↵
om informationssamhället - kommer det att vara ett särdeles väl ↵
informerat samhälle eftersom det kallas så? Även denna fråga borde↵
varje freds rörelse värd sitt namn ta upp till diskussion.

Tillsvi vidare har ""informationssamhället väckt mycket mindre diskussion ↵
i freds rörelsen än den sovjetiska ""glasnost-given.""

Glasnost är för övrigt ett närliggande ämne, eftersom det är fråga om ↵
information även i det fallet.

Kort sagt: freds rörelsen borde uttala sig och handla på tesen om ↵
""informationssamhället:

a) Det råder förvirring: ""information, som ett natur- och ↵
ingenjörsvetenskapligt begrepp sammanblandas med frågan om att ↵
vara informerad, dvs frågan om förståelse av det, som är på gång i↵
världen. ""Informationssamhället är laddat med detta hopblandande↵
av begreppen. Det är därför det lyckas måla ett så harmoniskt ↵
självpporträtt. De sociala och politiska motsättningarna, de ↵

ekonomiska gapen mellan Nord och Syd, vapenkapplöpningen mellan ↵
Öst och Väst, och den teknologiska utvecklingens dystrare ↵
konsekvenser, allt detta är sådant, som den enorma floden av ↵
""information tycks lägga under sig.

b) Må freds rörelserna och fredsaktivisterna i bägge halvorna av Europa ↵
koppla sina telefoner till modem och mikro datorer för att på det ↵
viset bryta in i den postmoderna eran. Den globala konkurrensen om↵
telekommunikationerna skulle kunna beskrivas med ordet ↵
""postmodernism eftersom den ju gäller ""posten i vid mening. Så ↵
uppfattad skulle ""postmodernismen inte framstå som den moderna ↵
historiens mystiska slut utan som ett konstruktivt sätt att närma ↵
sig ett av tidens internationella problem, Europas nukleära ↵
nedrustning. Kanhända vore några av de tänkare som undersökt det ↵
postmodernistiska fenomenet - Habermas och Lyotard, för att nämna ↵
två exempel - villiga att ansluta sig till en sådan tolkning ?

5.

Det är ett faktum att militären utövar ett starkt inflytande på ↵
datatekniken. För att övertyga sig om det behöver man bara tänka ↵
på SDI och SCI (Pentagons Strategic Computing Initiative), ↵
stormakternas elektroniska spionageanläggningar osv.

Men det är svårt att analysera detta inflytande och och att fastställa ↵
dess räckvidd. Man kan försöka få ett grepp om olika aspekter ↵
genom att närma sig frågan på olika nivåer (och med hjälp av ↵
enskilda fall):

- * - arméerna och generalstaberna som segment av marknaden för ↵
datautrustning;
- * - databolagen som tillverkare av (viktiga delar av) nya vapensystem;
- * - enskilda bolags (IBM osv) eventuella inflytande på beslutsfatningen om↵
nya vapensystem (D.T.Delamarter har skrivit ett intressant verk med ↵
titeln "The Use and Abuse of Power of "IBM men tyvärr ger boken s g s ↵
ingen information om IBM och militen;
- * - på individnivån, ty i databranschen är det tydligen överhuvudtaget ↵
svårt att veta om man är inbegripen i militär produktion eller inte (↵
om detta kan man kontakta gn:mgascoigne) ;
- * - de amerikanska restriktionerna (COCOM-restriktionerna) på utförsel ↵
och handel med datautrustning, som klassas såsom "strategiskt ↵
"betydelsefull (det nyligen inträffade fallet i Finland med en ↵
begagnad VAX-dator tillverkad av Digital Equipment som hittade (?) sin↵

väg till Sovjet genom ett byggprojekt i Estland);

* - de militära vapnens betydelse versus värdet av information ur strategisk synvinkel; eventuellt kommer information i allt högra grad att bli en fråga om tillgång till databaser;

* - Postverkens business-inriktning i flera länder versus en inriktning på internationellt samarbete och nedrustning (i det fallet är det militära inflytandet snarast indirekt och ideologiskt).

Jag tror att vi bör koncentrera oss på att utarbeta sätten att närma sig kopplingen dataindustri-vapenindustri och på att synliggöra den. Där kan vi antagligen räkna med assistans från yrkesmän i databranschen (föreningen "Electronics and Computing for Peace" och andra organisationer).

Mikael Book
Helsingfors
Finland

330 Var hamnade ovanstående meddelande?

331 Efter det att jag sänt det till mötet end.lund kunde varje användare av GreenNet, PeaceNet och EcoNet läsa det. Mötena (conferences) bildar nätverkets offentlighet. Ett möte på GreenNet skulle kunna jämföras med en sida, eller återkommande spalt, i en stor dagstidning. I motsats till de flesta dagstidningarna är emellertid GreenNet ett internationellt forum. Det är en av skillnaderna. Men den viktigaste skillnaden är kanske att offentligheten på datanätet är interaktivare (ömsesidigare) än tidningens. Det är mycket lättare för datamötets läsare än för en tidningsläsare att

332 införa egna kommentarer, nya meddelanden, rättelser, kritik osv, antingen omedelbart eller senare; datamötet kan pågå i veckor, månader eller t o m under flera år;

333 kontakta meddelandets upphovsman eller mötets arrangör för att be om förklaringar, tacka för intressanta

upplysningar, peka på frågor som borde tas upp i mötet m m;

sända kopior av notiser eller texter till en eller flera andra användare av nätet, eller till användare av andra elektroniska kommunikationssystem som är anslutna genom sk tunnlar (datanät, telexadresser, telefaxmaskiner m m)

335 På ett datanät måste man aktivt söka efter den information eller de nyheter man vill ha. För det första gäller det att hitta de möten som man önskar följa med. I möteskatalogen (conference list) kan man söka med hjälp av nyckelord (i det här fallet t ex 'END' eller 'disarmament'). Utbudet av möten är relativt stort (se nedan avsnitt 2.4.). På GreenNet tenderar mötenas antal dessutom att växa med antalet användare eftersom användarna själva är aktiva informationsproducenter.

336 När man väl har funnit ett möte som man vill delta i, eller som man regelbundet vill läsa, kan man sätta upp det på sin personliga möteslista. Då meddelar systemet vid nätverkssessionens början att det finns nya inlägg i mötet, ifall sådana har inluttit efter det att man senast hade kontakt med nätverket.

Exempel på korta inlägg i end.lund: 337

338

igc:jwasko
end.lund 10:26 am Jun 4, 1988

Jag heter Janet Wasko, professor/forskare i telekommunikation och film vid universitetet i Oregon i Eugene, Oregon, USA. Även om jag inte kan delta i konferensen i Lund den 2 juli, är den förberedande diskussionen mycket intressant, speciellt kommentarerna rörande frågor om informationssamhället. Jag är redaktör för UDC:s (Union of Democratic Communications) nyhetsbulletin. UDC består av en grupp akademiker och aktivister (huvudsakligen från USA och Kanada, men också några från Europa), som vill befrämja fredlig användning av kommunikations- och informationsresurser. Många av

våra medlemmar är aktivt med i datanätverk (såsom PeaceNet) och andra oberoende mediaaktiviteter. Det finns också många UDC medlemmar som bedriver forskning om informationsteknologi och informationssamhället ur en kritisk synvinkel. Och särskilt finns det många som arbetar med några av de teman ni har på er konferens, inkluderande informationsteknologi och det militära (bl.a. stjärnornas krig), internationellt dataflöde, alternativa/oberoende dataprojekt mm. En del av detta arbete finns presenterat i en ny artikelsamling publicerad av University of Wisconsin Press, Political Economy of Information (red. Vincent Mosco/Janet Wasko). En andra volym är under arbete: Democratic Communication in an "Information Age". (För mera information eller referenser kontakta jwasko, PeaceNet.)

Vad gäller resurser för PeaceNet: UDC har nyss öppnat en konferens för att diskutera ämnen relaterade till media & information (udc.media). Några artiklar från nyare nyhetsbulletiner är inkluderade och speciellt ett förslag till progressiv telekommunikations/informationspolitik, som kan vara av intresse för konferensens organisatörer/deltagare. Många av våra medlemmar är nu anslutna till PeaceNet och kunde vara intresserade av er konferens.

För de medlemmar som inte är anslutna skulle vi vilja täcka Lundkonferensen i vår nyhetsbulletin, The Democratic Communique, så vi kommer att följa med diskussionen här före och efter den 2 juli.

339

Varje enskild användare har en egen postlåda för privatkorrespondens. Om man vill starta en diskussion på ett datanät kan det löna sig att skicka personlig inbjudan till ett antal andra användare, vilket jag gjorde i fallet end.lund. Ett av de svar jag fick följer:

340

From salex Mon Jun 13 14:43 BST 1988

To: folkets

Subject: END Convention

Kära Michael,

Tack för informationen om END Convention i Lund. Tyvärr kommer jag bara att kunna delta i det relaterade datamötet. /.../ Jag är i Moskva

ända till början av juli men tänker hålla mig ajour med hjälp av konferensmaterialet. Ser fram emot att få slutrapporterna.

Hälsningar,

Alex.

(Sergei Alexandrov, Koordinator för kommunikationsfrågor, Presstjänsten Novosti.)

PeaceNet-användaren Jerry Whiting i Seattle producerar ett antal datamöten på PeaceNet om "etisk investering". Jag underrättade honom om mötet end.lund och bad honom att sända eventuella uppgifter om det största databolagets -- IBMs -- kontrakt med rustningsindustrin. 341

Jerry Whiting sände bl a följande nyhetsnotis: 342

343

" IBM och det nationella laboratoriet i Los Alamos samarbetar för att utveckla en ny superdator. Detta är deras första samarbetsprojekt sedan 1960-talet. Man kommer att använda en IBM 3090-200E superdator i laboriet, som ägnar sig åt utveckling av kärnvapen. Slutresultatet kommer att bli en ny och kraftigare superdator". -Wall Street Journal 51/8/88 p 10.

Redan innan end.lund kom igång stötte jag på flera intressanta texter av en GreenNet-användare vid namn Mike Gascoigne. Nätverket erbjöd den fördelen, att jag kunde ta kontakt direkt med honom per elektronisk post och be om att få publicera texterna i finländska tidningar. Det hade han ingenting emot. Mike Gascoigne bidrog också direkt till diskussionen i end.lund genom att bearbeta några av sina artiklar och publicera dem där. Jag återger ett av bidragen i dess helhet: 344

345

mgascoigne

end.lund 12:33 pm Apr 22, 1988

ATT AVBRYTA I VAPENKAPPLÖPNINGEN

Hur är det möjligt att jag, som är en aktiv medlem av CND (Campaign for Nuclear Disarmament den brittiska "Kampanjen för nukleär nedrustning, MB:s anm.), och som till och med har suttit i fängelse för mitt engagemang, plötsligt arbetar med ett projekt för luftavfyrate kryssningsmissiler?

Jag arbetar som frilans med dataprogrammering och teknisk journalistik och när jag söker nya kontakter meddelar jag alltid i samband med personuppgifterna, att jag inte vill göra militärt arbete. När jag diskuterar saken med mina arbetsgivare brukar jag säga att jag vägrar att utföra arbetsuppgifter som har en direkt militär anknytning, men att jag kan tänka mig att arbeta med kommersiella produkter som har en viss militär avsättning. Om jag jobbar med nånting harmlöst och ofarligt i stil med en ordbehandlare klagar jag inte över om några av dem säljs till armén.

I november ifjol intervjuades jag av en firma i Camberley, som kallar sig Systems Designers. De ville att jag skulle arbeta med en produkt som hade vissa militära kunder men de försäkrade att det var fråga om en kommersiell vara som såldes på den öppna marknaden, inte en militär produkt. Jag skrev under ett tvåmånaders kontrakt med firman, men redan första dagen jag tog itu med arbetet insåg jag att jag hade gjort ett misstag.

Firmans projekt var helt och hållet militärt och det existerade inte enda civil beställning på produkten jag arbetade med. Tanken att sälja produkten på den öppna marknaden var bara ett framtidshopp om att reducera kostnaderna för det som hade utvecklats för militära ändamål. De ville helt enkelt få en större utdelning av projektet.

Produkten bestod av en mikro dator som styrdes att köra ADA-program av en större värddator. Efter vissa förberedelser skulle mikro datorn själv kunna köra programmen.

Jag ombads inte att underteckna "The Official Secrets Act" men man bad mig fylla i en blankett med uppgifter om mig och min hustru. Detta för att firman skulle kunna granska om det fanns någonting i mitt förflutna som gjorde mig olämplig för den här typen av arbete.

Jag fyllde i formuläret och undrade hur lång tid det skulle ta för dem

att upptäcka att jag hade suttit i fängelse för min delaktighet i vägblockaden vid Upper Heyford. Men ingenting hände. Antingen blev jag inte granskad eller så hade de så ont om personal att de struntade i min bakgrund.

Efter en vecka ombads jag att flytta över till ett annat projekt som hade nånting att göra med flyplanet Tornado. Jag påminde projektledaren om uppgifterna i mina ansökningspapper om att jag inte ville arbeta med militära projekt. Men tillade sen att jag accepterar förflyttningen eftersom jag redan utför ett sådant arbete.

Jag kunde förstås ha sagt upp mej meddetsamma, det verkar ju konstigt att en CND-medlem går med på att arbeta med ett flygplan, som bär atombomber. Jag kände också en djup avsky för arbetet, men jag tänkte att det vore bättre att ta reda på så mycket jag kunde om det innan jag slutade.

I projektet ingick en bruksbeskrivning av ett system med en värddator och en måldator. I det här fallet var måldatorn Tornadoplanets styrenhet för missiler. Enheten som vi utgick ifrån bestod av en enda processor som körde assembler-program. Dethär skulle bytas ut mot en flerprocessenhet, som skulle köra ADA-program, helst lika snabbt som assembler-programmen. Den ökade snabbheten när man genom att dela upp programmet på olika uppgifter som sedan utförs parallellt.

På ADA-språket är det lättare att skriva omfattande program. Jag började misstänka att Tornado skulle utrustas med en ny missil, som krävde mer programmering.

Under tiden var Reagan och Gorbatsjov upptagna av att finslipa detaljerna i INF-avtalet, som skulle innebära att man skrotade alla markbaserade medeldistansmissiler. Inom CND spekulerades det om att man, efter att avtalet hade undertecknats, skulle försöka underminera det genom att införa kryssningsmissiler, som avfyras från luften.

Det verkade som om det var bråttom med mitt projekt och jag började spekulera över om kontrollenheten för den nya missilen hade något att göra med en luftavfyrate kryssningsmissil. Men jag kunde naturligtvis inte bevisa någonting och höll därför tyst om mina misstankar.

Så hände det. Den 15 december innehöll både the Guardian och the Times rubriker om att de brittiska och franska försvarsministrarna förde underhandlingar om en ny strategisk kärnvapenmissil, som skulle

utvecklas för Tornadoplanet. Times refererade t o m direkt till ←
att det var frågan om en kryssningsmissil.

Samma dag som artiklarna publicerades tog jag en kopia av the Guardian ←
till min projektledare på Systems Designers och sa att jag ville ←
sluta. Mitt kontrakt upphörde den 15 januari, men arbetet ←
beräknades pågå ytterligare en och en halv månad. Arbetsledaren ←
höll med om att jag inte kunde förväntas fortsätta och tog kontakt←
med agenten som hade förmedlat arbetet. Jag använde några dar ←
till att sätta in min efterföljare i mina arbetsuppgifter och ←
slutade den 24 december.

Som jag ser det nu efteråt gjorde jag det bästa möjliga av situationen.←
Det jag höll på med var ett enkelt ordbehandlingsjobb, som kunde ←
ha utförts av vem som helst, och jag bidrog inte med kunskaper som←
inte redan fanns tillgängliga. I stället för att ge mig av i all ←
stillhet i början av projektet sa jag upp mig på ett ←
uppseendeväckande sätt när det redan var till hälften klart och ←
kunde på så vis protestera på ett betydligt effektivare sätt. ←
Dessutom lyckades jag skapa en situation där de som hade förmedlat←
jobbet inte kunde anklaga mig för kontraktsbrott.

Naturligtvis kan jag fortfarande inte bevisa att den kontrollenhet för ←
missiler som jag arbetade med skulle användas för en ←
kryssningsmissil. Men ingen har å andra sidan förnekat det.

En sak som jag har lärt av dethär är i alla fall att några rader i en ←
meritförteckning inte är någon garanti för att jag inte ska behöva←
utföra militärt arbete. I stället har jag nu en utförlig bilaga ←
där det står att jag endast godkänner arbetsgivare som till 50 ←
procent sysslar med icke-militär verksamhet och att åtminstone 75 ←
procent av den produkt jag arbetar med ska gå till civila ←
beställare. Jag har påpekat att jag vägrar att ta emot arbeten av ←
kunder som förväntar sig att jag ska ge uppgifter om min bakgrund.←
Och för att visa att jag inte är den enda som tänker på det ←
sättet bifogar jag en broschyr som beskriver ECP's (Electronics ←
and Computing for Peace) aktiviteter.

När jag diskuterar direkt med mina kunder - utan förmedling via byråer ←
- föredrar jag att själv presentera min ståndpunkt. Avsikten med ←
de tidigare nämnda uppgifterna är helt enkelt att budskapet ska ←
vara klart för förmedlingsbyråerna så att de kan skaffa fram ←
lämpliga arbetsuppgifter.

Det som jag hittills har beskrivit publicerades på GreenNets ←
anslagstavla PEACE (- i GreenNets "gamla "system, anm MB) och ←
publicerades också i januari-marsnumret av ECP's nyhetsbulletin.

Efter artikeln i ECP's bulletin blev jag uppringd av en reporter från ←
Computer Talk, som den 29 februari publicerade uppgifterna som en ←
förstasidesnyhet. Andra tidningar tog snabbt upp ämnet. Och den 13←
mars publicerade också Sunday Mirror en intervju med mig. I den ←
tog jag också upp en ny sida i den här affären.

Det finns en grupp dominikanermunkar i Oxford, som regelbundet tar del ←
i den kristna delen av CND's aktiviteter. Vi ett tillfälle höll de←
ett bönemöte i den ena ändan av landningsbanan vid Upper Heyford.←
Under mötet kedjade munkarna fast sig vid ett stort kors.

En av munkarna i Oxford är bror till min projektledare i Systems ←
Designers. Jag tog fram det här som ett exempel på ett allmänt ←
problem för människor inom försvarsindustrin. Det är inte alls ←
ovanligt med kärnvapenmotståndare och kärnvapentillverkare inom ←
samma familj. Kanske är det därför vapenindustrin är så släpphänt ←
när det gäller att granska sina anställda. Om de kontrollerade ←
alla tillräckligt skulle snart sagt ingen duga.

Också The Guardian hörde av sig och sände en fotograf till en firma i ←
Bath som heter Exchange Resources. The Computer Guardian ←
publicerade artikeln den 24 mars tillsammans med ett foto av mig ←
och två av mina kolleger, Tony Wilson och Peter Keevill. Artikeln ←
handlade om oss tre, vi har nämligen alla haft liknande ←
upplevelser. Tony Wilson arbetade tidigare med Chevaline och ←
Trident (dessa är brittiska flottans atommissiler, som avfyras ←
från ubåtar - anm. MB) men leder nu Exchange Resources, en ←
rekryteringsfirma som försöker ge möjlighet åt människor att välja ←
vad de vill göra. Artikeln gav honom lite av den publicitet har är←
i så stort behov av. Peter Keevill arbetade tidigare med GEC, men←
sa upp sig eftersom han blev alltför nära inblandad i ←
militärindustrin. Exchange Resources skaffade honom ett nytt jobb ←
i Praxis Systems, som unviker projekt med direkt militär ←
anknytning.

Artikeln i the Guardian uppgav inte adressen till Exchange Resources. ←
ECP beslöt därför att införa en liten annons i ett senare nummer. ←
Resultatet var att Exchange Resources fullkomligen översvämmades ←
av förfrågningar från människor som sökte efter arbeten utan ←
våldsanknytning.

Jag tror att all denna publicitet har påverkat många människor inom ←
dataindustrin, som inte kan godta det arbete de sysslar med. Det ←
är inte nödvändigt att delta i den elektroniska upprustningen för ←
att klara sitt uppehälle. Vi har visat att det är möjligt att ←
välja, och att de som vill göra det inte står ensamma. Det finns ←

människor inom ECP och Exchange Resources som kan hjälpa.

Till slut vill jag bara påpeka, att jag inte har skickat ut ett enda ↔
pressmeddelande om det här. All publicitet berodde på en enda ↔
artikel i ECP's bulletin och ett meddelande på GreenNets ↔
anslagstavla.

346 Datamöten kan fungera utmärkt som diskussionsfora och/eller som
elektroniska "arbetsgrupper" men de har också några uppenbara
nackdelar. Många potentiella mötesdeltagare utesluts helt enkelt
därför, att de inte hör till nätverkets användare.

347 Detta var, förargligt nog, fallet med den belgiska fredsforskaren
Ernst Gülcher. Han och jag hade nämligen tillsammans åtagit oss
att arrangera seminariet om datanät om END-konventet i Lund. Det
visade sig emellertid vara svårare i Belgien än i Finland att upprätta
förbindelser per modem så att Ernst Gülchers direkta medverkan i
GreenNet fördröjdes med flera månader.

348 Därför gjorde vi så att jag kopierade inläggen i end.lund på
datadisketter som jag skickade till honom med den vanliga
posten. Sedan sände han sina egna inlägg till mig och jag vi-
darebefordrade dem till datanätet. (Vid det här laget nås han på
Greenet-adressen flemunpeace; användarnamnet bygger på de
första bokstäverna i "Flamländska Fredsuniversitetet".)

349 Föreningen för Progressiv Kommunikation

350 Från end.lund skickade jag frågor till systemoperatörer i olika
nätverk och bad om nätverkspresentationer. Jag medtar presen-
tationerna av GreenNet, PeaceNet och EcoNet. De är skrivna
av GreenNets koordinator Mitra och av Deborah K. Miller, en av
systemoperatörerna på PeaceNet. På det viset vill jag ge läsaren
möjlighet att bygga sin uppfattning av nätverkets "drivande krafter"
på autentiska källor.

351

mitra

end.lund 3:09 pm Jun 17, 1988

Mika- här har du introduktionen till GreenNet. Mitt följande meddelande↔
är också en skrift av Debbie Miller vid PeaceNet och av mej, som ↔
ger lite mer information om våra nätverk.

The Association for Progressive Communications (Föreningen för ↔
progressiv kommunikation) består av tre fungerande nätverk (↔
GreenNet, PeaceNet och EcoNet), som ur användarens synpunkt borde ↔
betraktas som ett enda nätverk, eftersom de hör intimt ihop (de ↔
har kontakt med varandra minst en gång i timmen).

GreenNet är ett självständigt, icke-kommersiellt aktiebolag baserat i ↔
London. PeaceNet och EcoNet drivs av Institute for Global ↔
Communications (Institutet för global kommunikation) i San ↔
Francisco, som är en del av Tides.

Tillsammans har dessa nätverk över 3000 användare inom freds- och ↔
miljörörelsen samt inom området för mänskliga rättigheter. Vi har ↔
över 200 möten om ämnen inom dessa områden, allt från ozon till ↔
Antarktis, från Sydafrika till kärnvapenprov.

Vi utvecklar nya resurser för utbyte av information samtidigt som vi ↔
försöker utnyttja och integrera existerande informationskällor - ↔
vi har t.ex. texter från nyhetstjänsterna hos Council for a ↔
Livable World och Friends Committee i USA, CRIES i Nicaragua, ↔
Southscan (angående Sydafrika) i London och Greenpeace ↔
International.

För att visa hur dessa datanät kan användas ska jag som exempel ta ↔
SSDIII i FN, som äger rum i New York för tillfället. Vid detta ↔
möte har vi en GreenNet-användare, som inför sammandrag och ↔
uppmaningar till handling i PeaceNet - dessa kan avläsas i England↔
en timme senare och man kan sätta i gång aktioner innan den ↔
engelska regeringen ens själv vet om vad som hänt.

Idén med APC-nätverken är inte att fungera i kampanjsyfte utan att ↔
understöda andra mänskors arbete. Vi tror att fredsrörelsen ↔
behöver en integrerande resurs, som förenar hela rörelsen, var den↔
än verkar oavsett vi kommer att göra vårt yttersta för att sammanslå ↔
resurser från hela världen för att se till att detta händer.

Avslutningsvis vill jag ge dej deklARATIONEN för vår målsättning som ↔
motto: "Att erbjuda miljö- och fredsrörelsen lika goda ↔
kommunikationsmöjligheter som regeringarna, militären och de ↔

multinationella bolagen har".-

Mitra

352 PÅ VILKET SÄTT ÄR APC-NÄTVERKEN ANNORLUNDA?

353 *av Deborah K. Miller – Institute for Global Communications, San Francisco och Mitra – GreenNet, London*

354 1. LEDANDE TANKEGÅNGAR

355 På vilket sätt är APC nätverken (GreenNet, EcoNet och PeaceNet) annorlunda? Låt mej svara på detta genom att beskriva vad ett sådant datanät kan göra för en typisk användare under en typisk dag.

356 En medlem av Beyond War i Atlanta får teknisk information om en satellitkoppling för en amerikansk-sovjetisk rymsbrigad, som han koordinerar för den lokala avdelningen.

357 En fredsforskare i Cambridge arbetar på ett papper om ömsesidig säkerhetsstrategi för presidentkandidater i samarbete med aktivister i Boulder, Kolorado och i Menlo Park, Kalifornien.

358 En organisatör av en miljögrupp i Edinburg konsulterar datamöten angående gift- och kärnavfall i syfte att samla material för en ny medborgarkampanj.

359 En koordinatör för en stor fredsorganisation i Washington D.C. kommunicerar med alla sina lokalavdelningar för att få praktiska synpunkter på den sammanslagning med en annan grupp som nyss ägt rum.

360 En filmmakare i Toronto arrangerar tillsammans med sin värd i Afrika ett besök till ett lokalt utvecklingsprojekt i Kenya.

361 En nyhetsredaktör för Southscan tar emot nyhetsartiklar via

datanätet, och befrias sålunda från att köra in de antagna artiklarna själv.

En investerare i Falls Church, Virginia jämför sin aktieportfölj med en lista på militära entreprenörer på ett datamöte för etisk investering. 362

En solidaritetsgrupp i London kollar upp de senaste dagarnas information om Nicaragua (på engelska eller spanska). 363

En aktivistgrupp i Hannover ber en energiaktivist i London om fakta inför en lokal radiointervju. 364

Typiskt? Ja, som du ser är användaren av APC nätverken en synnerligen mångfacetterad typ. Kanske den centrala egenskapen hos denna typ är ett engagemang i en framtid som fungerar mycket bättre än nuet. Fred är mer än frånvaro av krig. Det är den sorts människor jag beskrivit, som samarbetar för att skapa en värld av gemenskap och sammanhållning. Dessa nätverk är deras elektroniska hjälpmedel. 365

En snabb överblick över vilken som helst av de övriga datanätens kataloger skulle hjälpa till att ge en ram för diskussionen. Vi skulle finna otaliga kommersiella tjänster på linjen, som erbjuder datainformation om affärs-, akademisk, regerings- och nyhetsverksamhet. DIALOG, World Reporter, Data Star, Reuters, Dow Jones. Man kan med lätthet göra av med 130 dollar (70 pund) i timmen för dessa tjänster. (GreenNet kostar 5.40 pund per timme, PeaceNet kostar 10 dollar i timmen – hälften på natten eller under veckoslut). 366

Så finns det informationssnabbköp. The Source eller Compuserve i USA, Telecom Gold i England, som erbjuder elektronisk post, information om börs- och aktiemarknaden samt information från specialområden och datamöten för allmänheten. 367

Ytterligare finns de icke-kommersiella akademiska nätverken 368

och nätverk för specialintressen, Bitcom, Janet, Usenet, MetaNet.

369 Alla dessa databaser och nätverk, utom den sistnämnda gruppen, ägs och utnyttjas i profitsyfte av stora bolag. DIALOG ägs av Lockheed, The Source av Readers Digest (Det Bästa), Telecom Gold av British Telecom. Många ägnar sig uteslutande åt kommersiell tillämpning av informationstillgång. Ett stort antal av tjänsterna inom nätet spelar en nyckelroll inom försvarsindustrins kommunikation.

370 På vilket sätt är APC nätverken annorlunda? De utgör en telekommunikationsservice, som är nära ansluten till medborgaraktivitet. De är icke-kommersiella datanätverk, som förenar över 3000 användare och 300 organisationer arbetande för vår planets framtid. De möjliggör ett omedelbart och ekonomiskt fördelaktigt utbyte av information mellan människor i 70 länder, människor som arbetar med frågor rörande fred, miljö, ekonomisk utveckling och social rättvisa. Det sätt på vilket de fungerar i dag, deras historia och framtida utveckling, har ingen egentlig motsvarighet i kommunikationsindustrin.

371 2. DAGENS VERKSAMHET

372 PeaceNet, liksom EcoNet, drivs av Institute for Global Communications, en avdelning av Tides Foundation i San Francisco. (EcoNet grundades av Farallones Institute och förvärvades av IGC i juni 1987.) Den som använder datanätet finner ett enda system som förenar de rörelser som arbetar med fred, miljö och ekonomisk utveckling.

373 GreenNet är ett oberoende icke-kommersiellt aktiebolag.

374 ELEKTRONISK POST

375 När en användare ansluter sig får han eller hon tillgång till elektronisk post, datamöten, databaser och en mängd understödande

tjänster. E-postservicen inkluderar en användarkatalog med nyckelbegrepp, inkörsportar för att skicka meddelanden till användare av mer än tjugo kommersiella och akademiska nätverk samt möjligheter till telex.

Elektronisk post gör det möjligt för organisationer att ha en snabb svarsberedskap i förhållande till avdelningar och individuella medlemmar. Postning via datanätet visar sig vara ett kostnadsbesparande sätt att förmedla nyheter samt att snabbt organisera påtryckning på beslutsfattare eller annan aktivitet via medlemmar i grupper som t.ex. Läkare för socialt ansvar eller Greenpeace. Dessa gruppers medlemmar kan i sin tur reagera snabbt på uppmaningar till strategisk planering i den egna organisationen.

E-post gör det också lättare för individer att samarbeta över organisatoriska och nationella gränser inom olika problemområden. En av våra favoritaneddoter i detta sammanhang gäller skrivandet av den finansieringsplan som gav upphov till PeaceNet. Åtta personer representerande fyra organisationer i fyra städer utarbetade ett femtiosidigt förslag på tre dagar. Utkastet trissade runt i nätet, tre eller fyra varv per dag. Resultatet var ett dokument, som inbringade det första grundkapitalet och som alla åtta författare och fyra organisationer helt kunde enas om. Alla detog och alla stod bakom det. De totala telekommunikationskostnaderna var ca 50 dollar!

Samma snabba utbyte av information visar sig vara mycket värdefullt vid planering av innehåll och uppläggning av möten, demonstrationer och andra evenemang.

MÖTEN

IGC och GreenNet systemen möjliggör både offentliga och privata möten (conferences). Över tvåhundra möten med en otrolig mångfald av ämnen finns tillgänglig för alla användare. Dessa innehåller nyheter, förteckningar, uppmaningar till aktioner i vissa akuta situ-

- ationer, diskussioner kring strategier, olika organisationers nyhetsbulletiner, investeringsrådgivning och sammandrag för kommande möten.
- 381 Endel möten är öppna endast för organisationsmedlemmar eller för en arbetsgrupp, men de flesta är öppna för alla användare. I fall ett möte inte enbart är avsett att ge information, kan man få upp till 100K (100 kilobytes, dvs ca 50 maskinskrivna sidor -- MB) information om vissa ämnen eller kortare svar och frågor kring ett ämne. Gary Hart-kampanjen år 1987 använde sig av denna interaktionsmodell för att erbjuda svarsmöjligheter på ett utkast till ett dokument om amerikansk-sovjetiska relationer.
- 382 Jordens vänner och andra organisationer använde sig av mötena kring julen -87 för att koordinera reaktionerna mot de omfattande arresteringarna av miljöaktivister i Malaysien – aktioner som ledde till frigivning av de flesta av dem.
- 383 Användare kan granska möten om ny lagstiftning, som upprätthålls av åtminstone tre organisationer: Council for a Livable World, Committee for a New Foreign Policy och Sane/Freeze. Denna mångfald gör det möjligt för aktivister att granska det som sker i Washington ur många olika synvinklar.
- 384 Mötena gör det också möjligt för användarna att få information som annars inte är tillgänglig för dem. Ett av de bästa exemplen är ss-can.news som en gång i veckan ger detaljerade rapporter om livet och politiken i Sydafrika och de kringliggande staterna. Southscan visar på mönstren för regeringens förtryck, arresteringar, terrorism och visar hur djuptliggande de svartas föresats att avskaffa apartheid är. Anti-apartheid rörelserna här och i andra länder får information om utvecklingen i Sydafrika i betydligt större utsträckning än genom andra media, både i fråga om omfattning och aktualitet. CARNET-mötena om händelserna i Nicaragua, El Salvador, Honduras och andra centralamerikanska länder, erbjuder en liknande service för detta område.
- Ett Greenpeace möte, gp.press, ger oss daglig tilläggsinformation i freds- och miljöfrågor från hela världen. 385
- Amnesty Internationals datamöte gör det möjligt för användare att delta i Urgent Action Network (nätverk för brådskande handling) gällande brott mot mänskliga rättigheter. Centralkontoret skickar snabbt ut uppmaningar till aktioner över PeaceNet. Lika snabbt får sedan de länder som bryter mot mänskliga rättigheter ta emot telegram och brev från nätverket. 386
- Christic-institutets möte, chr.contragate, ger en omfattande bild av institutets verksamhet. Utvecklingen i rättegången, som gäller kontras och privata understödjare av dem, inblandade i smuggling av droger och gevär, finns fullständigt dokumenterad. 387
- Från aktuella nyheter tar vi ett stort steg till möten som återspeglar en långtidsutveckling. Det finns möten om Stjärnornas Krig och alternativt, fredligt utnyttjande av rymdteknologi av The Institute for Security and Cooperation in Outer Space (Institutet för säkerhet och samarbete i yttre symden). Mötet en.climate utforskar ozonhållet och andra atmosfäriska problem. Och för att komma ner på jorden, EcoNet innehåller bl.a. möten om jordbruk för överlevnad och om miljöhot mot haven och skogarna. 388
- Vissa möten underlättar handling. Ett anmärkningsvärt exempel var det datakonfererande som Beyond War utnyttjade vid organiserandet av sitt nationella satellitmöte i år. Varje relästation (downlink location) i hela landet koordinerades via PeaceNet. Utan dröjsmål fick organisatörerna alla detaljer om tekniska aspekter för användning av satelliter och radaranläggningar(transponders), förslag till reklammaterial för relästationerna samt tiden och innehållet för programmet. PeaceNet gjorde det möjligt för Beyond War att koordinera 420 stationer (downlinks) – ett rekordantal för organisationen. 389
- DATABASER 390

391 Hittills har mötena erbjudit en informell databaskapacitet. Men
de första helt fungerande databaserna finns nu på testbasis i
PeaceNet. I en av de första databaserna kan användarna snabbt
392 kolla hur deras representanter i kongressen har röstat, samt kolla
393 upp en mängd områden som ger intressant bakgrundsinformation.
Denna information hjälper röstarna att öka sitt inflytande.

392 Andra databaser omfattar:

393 en databas för Peace Research Abstracts Journal (Tidskrift för
sammanfattning av fredsforskning) – fredsrörelsens äldsta och
största samling av sammandrag.

394 Nature Center Databas katalog omfattande namn och adresser på
11.000 naturcentra.

395 En Afrika-databas som täcker afrikanska resurser.

396 Man hoppas småningom kunna erbjuda databaser omfattande eu-
ropeiska organisationer i GreenNet.

397 En avgörande skillnad mellan dessa och kommersiella databas-
er är att The Association for Progressive Communications gör det
möjligt för små organisationer att ställa sina databaser till förfo-
gande för andra användare. Ett kommersiellt serviceorgan skulle
ta minst 10 000 pund i året per databas. En inkomst kan man inte
få på en samling av information om ett specialområde. Sålunda
kan APC:s icke-kommersiella databaser spela en avgörande roll i
freds-, utvecklings- och miljöfrågor.

398 Allt detta börjar förklara på vilket sätt APC nätverken är annorlun-
da. Jag skulle vilja avsluta med en blick på vår unika historia och
planerna för framtiden.

399 3. HISTORIA

400 3a. PeaceNets och EcoNets HISTORIA

401 År 1963 gav studentaktivisterna vid Berkeley en anti-datorprägel åt

den politiska aktiviströrelsen då de bar påskriften "Do not fold, spin-
dle or mutilate" (Får ej vikas, rullas eller skadas) på sina pannor.
Under de två följande årtiondena ansåg man datorer snarare vara
verktyg för förtryck än för aktivism. Men historien om PeaceNet vis-
ar på en förändring.

Grunden till PeaceNet lades av fyra organisationer: Foundation for
the Arts of Peace, Ark Communications Institute, Community Data
Processing och Center for Innovative Diplomacy. Från första början
402 betraktade grundarna PeaceNet som ett organisatoriskt verktyg för
samhällsaktivister. Dessa grupper förenades av en vilja att hjälpa
organisationer som abetade för en progressiv samhällsförändring
och att förbättra sina kommunikationskanaler och sin effektivitet
genom att använda sig av de resurser som datorer erbjuder.

I stället för att skapa försäljar-kund-relationer valde grundarna
403 en icke-kommersiell status för att kunna samarbeta med de
grupper som skulle ges service. Samarbetet ställde stora krav på
engagemang hos systemplanerare, programmerare och annat
tekniskt ledningsfolk, som byggde upp systemet.

Understöd från olika fonder såsom MacArthur Foundation,
404 Ploughshares Fund, C.S. Fund, W. Alton Jones Foundation
och flera andra fonder kombinerat med tusentals frivilliga eller
billiga arbetstimmar, skapade en av de mest kostnadsbesparande
tekniska investeringar som någonsin gjorts.

I slutet av år 1985 var den första testversionen färdig att sän-
405 das över Ontyme systemet i Tymnet. Dussintals organisationer
och hundratals individer erbjöds elektronisk post. Det nuvarande
PeaceNet-systemet (och mjukvaran) togs i bruk den första septem-
ber 1986 via Telenet.

The Institute for Global Communications (IGC) skapades i början
406 av 1987, såsom ett projekt för Tides Foundation. I juli 1987 tog
IGC över EcoNet. Detta nätverk för frågor rörande miljö och än-

damålsenlig utveckling, arbetar helt parallellt med PeaceNet. Användare av det ena nätet har full tillgång till informationen och mötena på det andra. I och med detta övertagande förenas aktivister, forskare och organisationer, som arbetar på vår planets framtid, i sådan mängd att det saknar motstycke.

407 3b GreenNets HISTORIA

408 I december 1985 skapades GreenNet för att erbjuda professionella datakommunikationsmöjligheter för organisationer, som arbetar för en bättre värld. Ett litet understöd gjorde det möjligt att sätta upp GreenNet på ett kommersiellt nätverk -- GeoNet. Under det första året drevs det med medel från kommersiella kontrakt. I oktober 1986 började GreenNet söka efter ett permanent "hem". GreenNet delade under en kort tid utrymme med Earthlife – en välgörenhetsorganisation för miljöfrågor, men då de gick i konkurs sökte GreenNet igen och slutade i oktober 1987 med att hyra utrymme av Friends of the Earth.

409 Under alla dessa faser växte GreenNet snabbt och fördubblades i storlek ungefär var fjärde månad, men förblev organisatoriskt oberoende.

410 3c APC:s HISTORIA

411 1987 statuerade IGC ett värdefullt exempel genom att ställa sin mjukvara (sina program mm.) till GreenNets förfogande och genom att ge sitt tekniska stöd. GreenNet fick en minidator och driver nu ett identiskt system som har kontakt med PeaceNet och EcoNet varje timme. Systemen kan dessutom kommunicera sinsemellan. Detta prejudikat kommer att följas av andra nätverk för att utvidga förbindelserna inom aktivistvärlden.

412 4. APC:s FRAMTID

413 Framtiden för detta unika kommunikationssystem innefattar rekrytering av nya användargrupper med hjälp av verkningfulla och intensifierade tekniska förbättringar. Med hjälp av ett nytt understöd

från MacArthur Foundation undersöker man vilka tekniska förändringar som behövs för att möjliggöra internationell tillgänglighet till minsta möjliga kostnad. Till dessa förändringar hör att sätta upp datanoder (knutpunkter) för att tjäna olika geografiska områden eller intressen; att skapa effektivare inkörsportar till andra nätverk; och överhuvudtaget en större snabbhet i hela systemet. Dessa datalänkar behöver inte ägas av IGC eller GreenNet. Liksom beträffande IGC och GreenNet, kommer APC att utvidga och stå till tjänst med sammankoppling av tjänster, mjukvara och tekniskt stöd till oberoende nätverk.

Vid rekryteringen av användare kommer man att koncentrera sig på att samla grupper av forskare och aktivister till nätet. T.ex. forskare och utvecklingsarbetare inom jordbruk för överlevnad; eller aktivister, forskare och förhandlare, som skapar det ömsesidiga säkerhetssystem som behövs i nedrustningsprocessen.

Framtiden för PeaceNet, EcoNet och GreenNet kommer att gå ut på att fördjupa och vidga de resurser som nu existerar. Vårt engagemang gäller sann global kommunikation, tillgänglig för sociala nydanare, gräsrotsaktivister och organisatoriska ledare, som vill vara med om att skapa en framtid som fungerar för alla. Det är detta som utgör hela skillnaden.

Möteskatalog

Katalogen baserar sig på materialet i gn.conferences, ett möte om mötena på GreenNet. Uppgifterna är från början av år 1989.

Jag har bevarat huvudrubrikerna. Såvitt jag vet följer dessa tillsvidare inte något vedertaget system för klassificering av information.

Huvudrubrikernas ordning i gn.conferences verkar slumpartad. Så som jag har redigerat materialet står först rubriker enligt geografisk

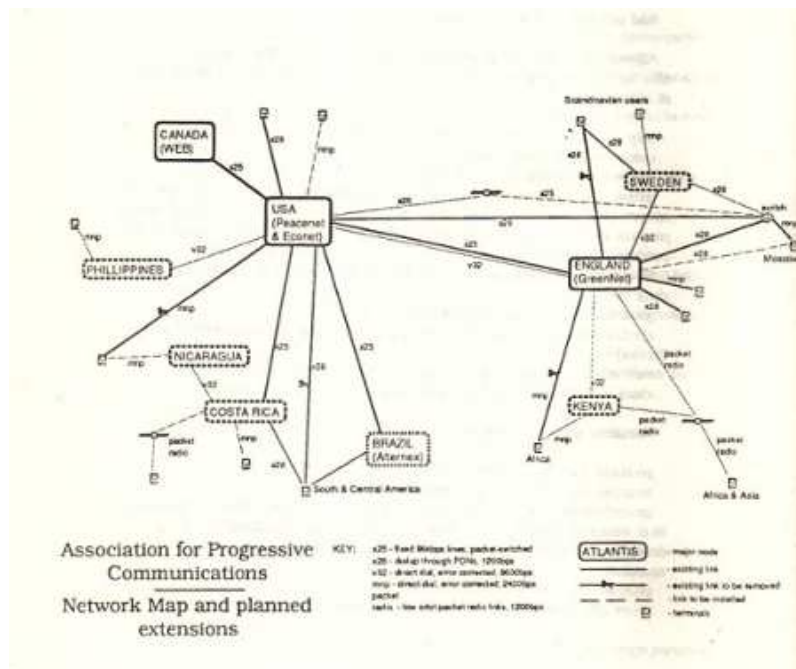
indelning, sedan miljökonferenser och därefter ekonomi, fredsfrågor, med mera. Vid översättningen av mötesbeskrivningarna har jag strukit och gjort ändringar enligt eget omdöme.

[Förteckningen över organisationer som deltar i APC-näten som finns på ss. 81-84 i den tryckta boken saknas tillsvidare också i den här elektroniska utgåvan av Nätbyggaren.]

420 En läsare som själv använder GreenNet direkt, eller indirekt genom någon vän eller förening, borde kunna ha nytta av denna tryckta katalog. Det kan vara mer praktiskt att slå upp mötena i en bok än att leta efter dem i gn.conferences eller i systemets möteslista där man söker med hjälp av nyckelord.

421 [Katalogen på ss. 70-80 i den tryckta boken saknas tillsvidare också i den här elektroniska utgåvan av Nätbyggaren. Detsamma gäller kartan "Association for Progressive Communications. Network Map and Planned Extensions på s. 80.]

422 2.5. Organisationer och föreningar på APC-näten

423

424 **3. Nätverk -- litteratur?**

425 (ur loggböckerna)

426 "Plötsligt inser vi att man inte utan vidare lyssnar på vårt budskap. Att den "Kulturdebatt" vi tagit för given kanske inte alls längre existerar, åtminstone inte i singular form. Och att den någotsånär enhetliga offentlighet och kulturella parnass vi så suveränt trott oss behärska, numera splittrats i ett oräkneligt antal små scener och offentligheter, där olika små grupper oberoende av varandra framför sina tillfälliga performanser." –Thomas Rosenberg, "En munks bekännelser. Tankar kring teknologins utveckling och skapandets kommunism" (opubl. manuskript febr. -89)

427 **Vi...**

428 Till Janet Wasko, Helsingfors 11--12 december 1988

429 Kära Janet,

430 eftersom jag vet att du är upptagen med UDCs nyhetsblad har jag inte väntat meddelanden från dig under de senaste dagarna. Dessutom har jag för mig att du skrev senast. Men jag har väntat ivrigt på dikten av den latinamerikanska poeten (vilken?) som du lovade att kopiera till gn.poems. Det är du säkert medveten om, jag har ju redan påmint dig en eller två gånger.

431 Nu skriver jag inte på dator utan på datapapper, med penna. Idag har jag inte ens rört vid datorn. Jag har lyssnat på skivor och spelat lite musik. Mycket snö har fallit och vi har passat på att utnyttja vinterföret i en p u l k k a, som är det lämpligaste instrumentet för ändamålet. Det är en liten släde som kan användas både för transporter och som en racer. Romanförfattaren Veijo Meri spårar

i sin mycket underhållande etymologiska läsebok ordet pulkka till Aunus, en av de två huvuddialekterna i Östkarelen. Ursprungligen skars pulkkorna ur trädstammar, hela åkdonet gjordes på så vis av ett enda trästycke. Nuförtiden tillverkas de av plast, vad annars? Min lilla dotter gjorde försök redan förra vintern, vid två års ålder. Den här vintern lär hon sig säkert att åka pulkka utan min medverkan.

Senare på eftermiddagen tog jag fram en gammal skrift nämligen Erasmus av Rotterdams "Colloquia familiaria" som bland annat innehåller "Abbatis et erudite", dialogen mellan abboten och det lärda fruntimret. Det var då jag kom att tänka på professorn/forskaren i telekommunikation och film, min lärda väninna i Nya Världen där jag tillsvidare inte har gjort något besök. Jag ju inte heller någonsin träffat dig, utom på nätverket.

Jag har skaffat mig en pälsjacket av äkta skinn -- ett yttre kännetecken på en värdig man, till exempel en abbot...

I mina tankar gick jag tillbaka till hur vår vid det här laget rätt omfattande elektroniska korrespondens började i "offentligheten" på en plats som kallades end.lund, och hur vi fortsatte att utbyta e-post (och vanlig, gammaldags post: pamfletten, nyhetsbladen och boken "Political Economy of Information" som du har redigerat), och erinrade mig ditt omedelbara och positiva svar på mitt förslag om ett diktmöte på GreenNet.

När jag för mig själv räknar upp alla de personer, som jag har mött på nätverket (och endast på nätverket, borde jag kanske tillägga, eftersom jag faktiskt senare mötte några av dem på END-konventet och vid andra tillfällen) kommer jag fram till slutsatsen att du tillsvidare är den enda av dem, som jag vill kalla "min vän". På senare tid har jag börjat tycka att det är ganska svårt och sällsynt att bli vän med någon på ett nätverk.

Vilket inte betyder att det vore ovanligt att man är familjär eller

rentav intim under en elektronisk konversation eller korrespondens. Snarare tvärtom, skulle jag säga. Det här mediet är verkligen som gjort för allehanda bekännelser och utgjutelser -- många människor kommer säkert att uppfatta den elektroniska posten och anslagstavlor som en ny typ av biktstolen. (Det skulle för övrigt inte alls förvåna mig om några tekniskt avancerade amerikanska katoliker redan har installerat Den Elektroniska Biktstolen.) Något gott kommer detta antagligen också att medföra, åtminstone för människor som känner hämningar när de berättar om sina "synder" eller känslor på andra sätt.

437 Eller vad tror du?

438 Det slår mig att datakommunikationen står nära litteraturen. Jag har börjat tro att ett av huvudsyftena med det här slaget av datanät är ... litteratur. Hela nätverket består ju av texter och annat skrivet stoff. Vi har inte särskilt mångåriga praktiska erfarenheter av datanät; därför har vi kanhända ännu inte fullt insett, att datakommunikationen är "litterär". Förr eller senare kommer det här att bli uppenbart för alla användare, också för romanförfattare och poeter, vilka är ivriga på att utveckla nya stilar och genrer.

439 Katalogerna och listorna -- till exempel Jerry Whitings databaser om etisk och oetisk investering -- är naturligtvis inte precis vad vi brukar tänka på när vi talar om litteratur. Å andra sidan kan detta jämföras med stamtavlorna i Gamla Testamentet och med motsvarande "ändlösa" förteckningar och uppräknings av enkla beståndsdelar i andra böcker.

440 Nätverket betraktas antagligen ofta snarare som en nyhetskanal än som litteratur. Jag finner emellertid, att de datakonferenser som avses vara rena nyhetskanaler, såsom tex gp.press (Greenpeaces tjänst för miljönyheter), inte fungerar så bra som vi gärna skulle se att de gjorde. Det är inte sagt att datanät någonsin blir ett lika gott medium för nyhetsförmedling som radion, tidningarna eller den personliga kommunikationen ansikte mot ansikte.

(Den sköna) litteraturen är för övrigt också ett viktigt nyhetsmedium. Den kan bidra väsentligt till vår information om människornas tanke- och levnadssätt, vilket bland annat är nödvändigt om vi ska begripa de övriga nyheterna.

Jag vet att många av oss inte är benägna att se på nätverket som en litterär instans. Vi tror att nätverkets viktigaste funktion är "Att erbjuda miljö- och fredsrörelsen lika goda kommunikationsmöjligheter som regeringarna, militären och de multinationella bolagen har", som det står i GreenNets riktlinjer. Men det kan visa sig att datanätets verkliga funktion är en annan än vad vi f n tror.

Till att börja med borde man väl fråga sig om regeringarnas, militärens och de multinationella bolagens "kommunikationsmöjligheter" faktiskt är så goda och om telekommunikationen verkligen spelar en så viktig roll inom dessa dominerande historiska krafter, som vi tycks underförstå.

Vi tenderar kanske både att överskatta och att undervärdera motståndaren. Vi är snara att överdriva arméernas och regeringarnas, för att inte tala om de transnationella bolagens, effektivitet. Tror vi inte att dessa organisationer ständigt spinner som väloljade maskiner? När man ser vissa stater och arméers expansion och vissa transnationella bolags vinster måste man förstås erkänna att det ligger någonting i det här. Men vi har inte utrett huruvida de ekonomiska och strategiska "framgångarna" beror på goda telekommunikationer. F ö är effektivitet inte den enda nyckeln till framgång i business eller den enda förklaringen till att man har lyckats uppnå maktpositioner.

Den starkaste och mäktigaste är inte per definition effektivast, intelligentast eller bäst informerad. Ändå äger antagligen vissa potentater dessa kvaliteter i riklig mängd. Att påstå motsatsen vore att undervärdera några av de individer eller grupper som leder bolagen, regeringarna och generalstaberna. Jag tror att sådana individer, hur moraliskt ruttna de än må vara (det kan rentav hända att

några inte är fullständigt korrumperade av makten) ofta hyser en djup förståelse för komplexiteten i kommunikationen mellan människorna. Därför förlitar de sig inte blint på en eller annan teknik eller ett enda medium utan de inser att man måste kommunicera på många olika nivåer, av vilka några i vanliga fall inte ens kallas för kommunikation -- till exempel läsning av (kommunikation med) forntida poeter och filosofer, eller studiet av arkitektur och behovet av att upprätta förbindelser med (kommunicera med) arkitekter. Också det sistnämnda är nödvändigt om man vill göra ett stort intryck på publiken och/eller bedriva verkligt effektiv marknadsföring.

446 År 1986 gästade IBMs utställning EXHIBIT -- "an adventure in information technology" -- Helsingfors. Arrangören riktade sig till Europas barn och ungdomar, vilka tillsammans med sina skollärare och föräldrar faktiskt besökte utställningen en masse. Man räknade över en miljon unga besökare i Europa och över 50 000 enbart i Helsingfors. Utställningskritikerna lovordade samfällt evenemanget och upphöjde arkitekten Renzo Pianos utställningspaviljong till ett "postmodernt" mästerverk.

447 De unga EXHIBIT-besökarna insåg förmodligen att IBM är och förblir en av stormakterna i dagens värld. Hädanefter skulle de betrakta IBMs produkter som seriösa alternativ. Om ett bolags eller en stats verksamhet huvudsakligen går ut på att sälja varor, vilket i högsta grad gäller IBM, så är en kommunikation av det här slaget säkert viktigare än telekommunikationer.

448 Ett annat viktigt "meddelande" från IBMs sida bestod i att man donerade (1984) datanätverket European Academic & Research Network (EARN) till Västeuropas universitet och till universiteten i Israel och i Turkiet. Donationen accepterades villigt bland annat av vårt undervisningsministerium. (Huruvida EARN har börjat fungera effektivt är en annan fråga.)

449 Jag är inte övertygad om att man behöver datanät för att bedriva

ekonomiska och militära aktiviteter i global skala eller för att upprätthålla kontakter över långa avstånd. Man kan sköta detta med andra metoder. Hur kan man annars förklara att några transnationella bolag redan har fungerat alldeles utmärkt, vad lönsamheten beträffar, i decennier och till och med under tidigare sekler? Av Fernand Braudels panorama över kapitalism och civilisationer 1400-1800 kan man sluta sig till att de framgångsrika och lönsamma transnationella bolagen är ett gammalt fenomen; Braudel säger ju faktiskt att kärnan i kapitalismen alltid har varit transnationell. På basen av Braudels och andra historikers material kan man bevisa att också de förindustriella kommunikationerna tillät operationer över väldiga geografiska områden.

Under alla omständigheter är det ju enfaldigt att bygga sin uppfattning på reklam från företag som försöker sälja telekommunikationer åt andra företag. Man borde göra en fallstudie av telekommunikationernas användning inom ett visst transnationellt bolag eller inom en stormakts armé.

Herbert Schiller ägnar ett kapitel av boken "Who Knows: Information in the Age of the Fortune 500" åt frågan: Vem behöver datakommunikationer? Han skriver: Trenderna tyder på en världsomspännande rörelse som bygger på antagandet att det som är bra och nyttigt för vissa mäktiga grupper i de industriellt avancerade marknadsekonomierna är lika önskvärt och till lika stor hjälp för alla folk på jorden. Ett av de viktigaste skälen för att använda datakommunikation är att man behöver kontrollera väldiga finansiella transaktioner. Ett annat viktigt skäl är att datakommunikationen behövs för överföringen, bearbetningen och distributionen av underrättelser från de talrika spionsatelliter, som kretsar kring vår planet.

Schiller noterar också att datorisering och datakommunikation behövs för "rationalisering inom den irrationellaste ekonomisektorn". De största "informationsindustrierna" -- bank-och kreditväsende,

börshandel, försäkringar, bokföring, juridisk service och reklam -- sysslar med förvärvande, överföring och skydd av äganderätt. Datoriseringen kan naturligtvis minska ineffektiviteten inom dessa "informationsindustrier". Det är bara det att den här sektorn förkroppsligar det ekonomiska systemets egen ineffektivitet. Till exempel datorisering av försäkringarna framstår som lösningen av ett problem som man inte skulle ha ifall det ekonomiska systemet vore mer rationellt. -- Jag antar att du känner Schillers forskning mycket bättre än jag gör. Kan du eventuellt berätta något om forskarnas resultat inom det här området?

453 Nu har jag använt GreenNet rätt intensivt under ett och ett halvt år. Det är förstås inte någon särskilt lång tid. Och det första halvåret gick åt till försök och misstag med det tekniska, innan jag uppnådde en något så när tillfredsställande effektivitetsnivå... Vid det här laget har jag i själva verket börjat tvivla på att systemet är eller kommer att bli en sådan "kommunikationsmöjlighet" för freds- och miljörörelserna, som avses i förklaringen av nätverkets syfte.

454 Jag tycker som sagt inte att nyhetstjänsterna på GreenNet fungerar riktigt bra, åtminstone inte ännu. Fast jag måste medge att GreenNet är en mycket bättre nyhetskanal än vårt finländska videotextsystem TeleSampo. (Däremot undrar jag om GreenNet är bättre för nyheter än det franska Minitel, där några av de stora dagstidningarna såsom Le Monde och Libération hör till nyhetsproducenterna.) Under kommande år har APC-nätverken antagligen en chans att utvecklas till en oumbärlig alternativ internationell "nyhetsbyrå" för freds- och miljörörelserna. Men då tror jag att en betydande del av arbetet måste göras på professionell (avlönad) basis. För närvarande görs ju det mesta frivilligt (utan ersättning).

455 Till exempel mötet gp.press borde kunna producera egna nyhetstelegram om händelserna. Vi får hoppas att detta blir möjligt. Tillsvidare erbjuder man endast ett urval av materialet från Associated Press och andra professionella nyhetsbyråer. Nyhetsutbudet

på GreenNet skulle förbättras om exempelvis Inter-Press Service (IPS), som har specialiserat sig på tredjevärlds-nyheter ur "alliansfri" synvinkel, skulle göra sitt material tillgängligt på APC-nätverken (måhända mot extra avgifter).

En verklig fördel med datanät är att nyheternas avnämare (tidningar, andra datanät osv) kan upprätta direkt kontakt med nyhetsproducenterna. 456

***

Vid det här laget har jag igen hunnit övergå från penna till dator -- brevet tycks bli längre än jag trodde. I detta ögonblick, medan jag skriver upp det på skärmen, anländer ett "vanligt" brev från Katy Hertell, som är aktiv bland de finländska Gröna och speciellt inom internationella "Kvinnor för Fred". Hon har bifogat en artikel som en av våra större dagstidningar refuserade, antagligen p g a att innehållet är ganska alarmerande: 457

"NATO planerar att utplacera nya kryssningsmissiler -- dubbelt så många och med större förstörelsekraft -- i Europa som ska ersätta de 429 kryssnings- och Pershingmissiler som kommer att elimineras enligt INF-avtalet i Moskva. I första hand rör det sig om lätta kryssningsmissiler som avfyras från flyg. Vissa missiltyper är avsedda för fartyg till havs. Vidare planeras nya missiler för artilleriet och för slagfältet. Ett topphemligt taktiskt missilsystem (JTACMS) har redan tagits i bruk av USAs luftstridskrafter. NATO har ca 750 bombplan i Europa som kan bära denna typ av missil förutom de ca 1 000 bombplanen i USA, vilka är avsedda för Europa. Om man utgår från att varje plan kan bära två missiler så innebär detta, att 1 500 missiler utplaceras i Europa redan vid början av 1990-talet." 458

Katy bifogar en kopia av Dan Plesch's artikel i den amerikanska 459

tidskriften "The Nation" (25 juni 1988), i vilken hon har funnit de ovanstående uppgifterna.

460 Varför berättar jag om detta för dig? Jo, det ironiska är att jag faktiskt har "mött" Dan Plesch på GreenNet och att jag är medveten om att han och andra inom gruppen BASIC (the British-American Security Information Council) producerar ett datamöte på GreenNet (basic.nato). Ändå var det Katys brev som avslöjade dessa nyheter för mig.

461 En orsak till att jag inte har funnit de här dåliga nyheterna på GreenNet -- jag antar nämligen att de står att finna i basic.nato; ska kolla -- består i att det är svårt att hitta rätt bland datamötenas otaliga "ämnen" (topics) och "svar" (responses). Det är tillsvidare så mycket lättare att hitta nyheterna i tidningar och tidskrifter (förutsatt att de inte censureras, vilket tycks ha skett i det här fallet). En annan orsak är att vi inte står ut med vissa nyheter utan genast förpassar dem längst ned i minnets källarvåningar. Sedan förmår bara någon modig "kvinna för fred" -- någon person som vågar tackla sitt eget "nukleära trauma" -- dra upp vår gömda vetskap om dessa nyheter till ytan. ("Det nukleära traumat" -- YDINTRAUMA på finska -- är titeln på en bok av Soili Hautamäki, f ö också en kvinna.) Det här är otvivelaktigt huvudorsaken till att nyheter om nya kryssningsmissiler sprider sig långsamt under senare hälften av 1980-talet. Vi orkar inte höra den här historien upprepas ännu en gång.

462 Hur som helst: den verkliga fördelen med GreenNet visar sig n u när jag redan har nåtts av "nyheterna" på andra vägar. Nu kan jag nämligen återuppta kontakten med Dan Plesch i hopp om att vi ska kunna utbyta tankar om nyheternas innebörd. (Det kanske inte lyckas; jag vet nämligen inte om jag har några informationer att erbjuda Dan Plesch såvida han nu inte blir intresserad av vårt dikt-möte.) - Apropos vårt dikt-möte: har du någonsin återvänt besviken från ett personligt möte med en författare vars verk du läser och beundrar? Har det hänt dig att den andliga giganten i sin kropp-

sliga gestalt framstod som en liten, nervös, skallig, butter osv typ som tydligen bara ville dricka öl? Nånting i den här stilen har säkert många läsare råkat ut för; jag har själv sådana erfarenheter. (Undantag: de kvinnliga poeter som jag har träffat har också varit fysiska "uppenbarelser".)

De ovannämnda känslorna av besvikelse eller uppfyllelse är antagligen typiska för relationen mellan författare och deras läsare. 463

De relationer som uppstår mellan nätverkets användare liknar författar-läsarrelationen, med den viktiga skillnaden att båda parterna i en par-relation på ett nätverk är b å d e läsare o c h författare. Det här är ju ovanligare inom den traditionella litteraturen. 464

Hela datanätet är så att säga en litterär relation. Orsaken är lätt att begripa: de sociala relationerna mellan nätverkets användare bygger uteslutande på det skrivna ordet. 465

Brevvänner, eller sociala relationer per korrespondens, har alltid förekommit, kan man invända, men invändningen missar poängen. För det första var också dessa korrespondens-förhållanden litterära -- litteraturen är ju "letters" (brev, ö.a.); många goda böcker har skrivits och skrivs förhoppningsvis ännu idag i form av ett eller flera brev. 466

För det andra erbjuder datamötena (t ex på GreenNet) läsarna och författarna mötesplatser av ett slag som aldrig tidigare har förekommit. Sålunda skapar GreenNet och andra datanät faktiskt nya möjligheter till vad jag vill kalla litterära relationer. Och om det uppstår vänskap i de här relationerna (en vänskap som påminner om läsarnas känslor för författarna, fast på mer jämlik basis) så kommer parterna förmodligen ofta att lyckas förmedla precis den information som räknas till varandra. Här stöter vi slutligen på "informationsförmedlingens" subjektiva sida, vilket skulle förtjäna en 467

närmare granskning.

468 Det tycks mig att nätverksrelationerna blir mer litterära ifall parterna blir bättre vänner. Det här stämmer kanske inte överens med vissa snobbars litteraturuppfattning. Det gäller närmast ifall litteraturen betraktas som en form av kommunikation. ("Mer litterär" förutsätter givetvis inte att större mängder av kilobytes måste överföras.)

469 De litterära nätverksrelationerna kan förstås urarta i "tomma ord", men de kan också bestå av någonting utöver orden. Att orden ibland förmår överskrida sig själva och uttrycka mer än någonsin tidigare är kanske också i någon mening en illusion. Å andra sidan beror litteraturens existens av denna illusion. Detsamma gäller nätverket; antingen kommer det i allt högre grad att likna litteratur, eller så kommer det överhuvudtaget inte att förtjäna vår uppmärksamhet.

470 En kram,

471 Mika

472 PS Jag kollade i basic.nato. Uppgifterna om de nya kryssmissilerna finns där samt många andra nyheter om pågående upprustning inom NATO samt i Sovjet.

473 *Ovanstående sände jag iväg på morgonen 13 december. När jag återvände till nätverket på eftermiddagen hade Janets första svar anlänt. "Jag ser att du är varm i kläderna", skriv hon och lovade återkomma med ett längre svar efter julbrådskan. Detta anlände 13 januari och det lyder som följer:*

474

Message 1 (149 lines)

From cdp:jwasko Fri Jan 13 18:39 PST 1989

To: gn:folkets

Subject: Thoughts...

Tankar kring elektronisk kommunikation med Mika

475

476 Ja, jag måste medge att du är den första riktiga vännen jag fått via ett datanätverk. Alla de människor, som jag regelbundet kommunicerar med via båda de nätverk jag använder, är gamla bekanta eller vänner. Jag har med andra ord mött dem ansikte mot ansikte tidigare. För mej är det här ett intressant fenomen. Jag har en föreställning – visuell image – av de personer jag kommunicerar med, och känner kanske till några av de ljud som associerar till dem – deras röster, deras sätt att skratta osv. Jag kan till och med föreställa mej hur de kommer att reagera på mina meddelanden. När det gäller nya vänner är det svårare att föreställa sej visuella/auditiva reaktioner. Jag har inga tidigare erfarenheter. Så min kännedom om en "nätverksvän" är endast litterär, som du säger. Jag känner bara till den information som du erbjuder i form av språk. På ett sätt har du således mycket större möjligheter att kontrollera min kunskap om dej, än mina andra vänner har. Eller "nätverksvänner" i allmänhet kan kontrollera det de känner till om varandra. Åtminstone den kunskap som förmedlas via nätverket. Jag förmodar att jag kunda anlita andra källor för att få information om mina nätverksvänner. I detta fall nämnde jag faktiskt namnet "Mika" för mina skandinaviska vänner vid en konferens under sommaren (vilket jag tror jag berättat för dej tidigare). De gav mej verkligen sina (ibland begränsade) kvalitativa intryck (alla var positiva, förresten). Men de gav ingen hjälp i fråga om visuell eller auditiv information om det som är typiskt för Mika eller Mikas innersta väsen. Jag får fortfarande lov att lita till en skriftlig kunskap om min "nätverksvän". De ideer, tankar och den information han delar med sej av i lingvistisk form. (Men skulle det inte vara möjligt att överföra en grafisk presentation via något datanätverk?? Jag är inte tekniskt så avancerad att jag skulle veta.) Dina tankar om nätverkens lit-

terära natur är intressanta. Naturligtvis känner jag inte till mycket, varken visuellt eller hörselmässigt, om många av de författare till mycket av det jag läser. (Även om populärpressen står till tjänst med mer information än jag bryr mej om att få om vissa författare. Och allt oftare träffar jag akademiska författare som jag verkligen inte vill veta något om, deras arbete eller natur.) Men skillnaden är att vi är både läsare och skribenter i den här elektroniska situationen. Det är en ny infallsvinkel och en fascinerande sådan.

477 Ja, tillsvidare är detta bara strötankar om personliga förhållanden via datanätverk. Jag borde tillägga att jag under många års tid hade ett stort motstånd mot att involvera mej i dessa nätverk (eller datorer överhuvudtaget) tills jag blev introducerad till PeaceNet av UDC vänner. Jag är inte särskilt intresserad av att utbyta skvaller eller vitser med "okända" personer, eller av att få de senaste börsnoteringarna eller finansiella råd av något av de kommersiella datanätverken. Jag blev intresserad av de möjligheter PeaceNet erbjuder – att hitta aktuell information om andra progressiva grupper/männskor, och att dela med mej av information, erfarenheter, aktiviteter med sådana grupper/männskor. Man kunde naturligtvis göra detta via tryckt text (tidningar, tidskrifter mm.). Men möjligheterna till omedelbar feedback på ideer och aktiviteter är helt andra i fråga om datanätverken.

478 Speciellt när det gäller UDC – vi är nämligen en ganska spridd organisation, som består av akademiker och aktivister utspridda över ett ganska stort land (med några internationella medlemmar). Det har varit svårt att kommunicera ofta. Inte på grund av kommunikationsmedlen; vi har förstas postservice, telefoner mm. Men för att de flesta av oss är upptagna, överengagerade männskor, involverade i våra arbeten, lokala projekt och aktiviteter som innefattar våra arbetsplatser och lokalmiljö och ibland även våra privatliv. Därför kommer vår organisations aktiviteter ofta sist, efter det att andra ärenden blivit skötta.

479 ...Men, emedan många av oss har kommit med i PeaceNet, märker vi att fler UDC aktiviteter blir utförda. Vi kan lättare organisera våra konferenser. Och mitt arbete som redaktör för nyhetsbulletinen underlättas. Jag kan inte bara ta emot artiklar och meddelanden från UDC medlemmar i nätet, jag kan också ta emot ideer, artiklar mm. från andra grupper/personer intresserade av frågor rörande demokratiska kommunikationsmetoder...ett exempel är förstas End.Lund konferensen som jag deltog i som UDC representant. Organisationen är emellertid fortfarande inte lika effektiv och produktiv som motsvarande allmänna etablerade organisationer på kommunikationsområdet, såsom de professionella organisationerna eller mer lokalt baserade organisationer. Vi saknar de grundläggande resurserna för en sådan tillväxt, men vi gör framsteg.

480 Men detta leder mej till en av dina synpunkter på den korporativa och militära världens effektivitet...och huruvida informationsteknologierna är så "revolutionära" som den korporativa världen vill framställa dem. Jag håller just på att presentera några av de mest typiska argumenten, som framförs i diskussionerna om informationssamhället, för min stora föreläsningsgrupp på över 200 studenter. Jag försöker uppmuntra dem att fundera över några av problemen med de löften som ofta ges av korporationer, de militära och teknokratiska skribenterna. Deras första uppgift är faktiskt att analysera en reklam för ett av bolagen involverade i kommunikations/informations teknologi, och att diskutera vad reklamen utgår från när det gäller själva teknologibegreppet, liksom vem som drar fördel av sådan teknologi m.m.

481 Efter denna inledande del kommer vi att följa de olika informations/kommunikationssystemens historia och försöka hitta liknande teman. Särskilt ska vi försöka följa utvecklingen av dessa teknologier för militära och kommersiella ändamål. Jag har försökt visa (och flera andra uttolkare likaså), att de frågor och problem som uppstår

i samband med nya informationsteknologier inte alltid är nya, men att de historiskt påverkat den teknologiska processen. Inte en "revolutionerande" tanke, men det är viktigt för oss att komma i håg den. Vi betonar också att det historiskt gjorts försök att motstå teknologisk utveckling och de sociala, ekonomiska och politiska faktorer som leder den. Det förefaller mej som om detta blir viktigt för studenter – och även andra utanför universiteten – för att bemöta en typisk attityd, som går ut på att det inte är möjligt att utmana eller motstå en teknologisk utveckling, som kan vara skadlig för samhället. Och att det är möjligt med demokratiskt beslutsfattande och en fredlig och human användning av teknologin.

482 En annan synpunkt är att det finns motsättningar inbyggda i dessa nya system, liksom det även funnits historiskt i tidigare former för information/kommunikation. Såsom du påpekar behöver inte alltid korporationer och militära organisationer, och deras teknologier, vara de under av effektivitet som vi ofta tror. Det finns många exempel på speciellt militärt missbruk av kommunikationer, på tekniska misstag m.m. Det skulle vara ett fantastiskt studieobjekt – militär användning av kommunikationsteknologi – och jag har redan talat om att försöka mej på ett sådant projekt. Min tveksamhet beror på bristande tid och resurser. Men även på ämnets deprimerande karaktär. Det var illa nog att under flera år arbeta på ett projekt som hade att göra med bankirer; jag är inte säker på att jag så gärna väljer att "leva med" militären under den tid det skulle ta att genomföra ett sådant projekt. (Om du är intresserad så finns det några böcker om militär inkompetens med exempel från USA, som jag kunde skicka referenser till...)

483 ---Nu har tiden tagit slut för mej och jag måste fortsätta i morgon. Du kunde kanske låta mej veta om du är intresserad av något. Jag tycker nog att de flesta av dessa kommentarer är ganska elementära och förenklade. Jag kan kanske fördjupa dem med tiden.

484 Janet

gn.poems

485

486 Hösten -88 beslöt Janet W. och undertecknad att sätta upp ett diktplank. Vi lade fram ett förslag till datamötet "poems" i "ideas", ett annat datamöte, och fick genast några uppmuntrande svar, bland annat från en nyzeeländsk poet. Några andra användare gillade tydligen inte förslaget; man invände att ett möte "jokes" (skämt) vore en mycket bättre idé. Vi svarade för vår del att skämt skulle vara välkomna och så startade vi "gn.poems". I det följande publicerar jag ett urval ur detta datamöte.

487 Avsnittet ska också åskådliggöra några tekniska/praktiska detaljer om nätverket och tjäna som kostnadsexempel. (Kostnaden för nedanstående besök i gn.poems beräknas i kapitel 6.)

Inloggning till mötet från TeleSampo:

488

489

```

PTL TELESAMPO ←
T06b
.....
      D A T A P A K
.....
OLET PAD-KOMENTOTILSSA.
POISTUMINEN EXIT-KOMENNOLLA.
ANNA TIETOKONEEN OSOITE (NUA) MUODOSSA:
-XXXXXX
-0234212301371
login (? for help) : folkets
Password: (? for help): xxxxxxx
Terminal = capture (hit <RETURN> or enter new terminal type):
Welcome to GreenNet. For help, type ""?
You have new conf entries in ideas

```

```

You have new mail messages

GreenNet commands: (c)onf (h)elp (m)ail (s)etup (u)sers bye
? c

Type '?' for list of commands, 'h' for help.
Conf? g

Enter conference name (? for list of conferences): gn.poems

visiting gn.poems...
'i' to see index of topics, '?' for command summary, 'h' for more help

Conf? i

gn.poems

10/12/88  1 Purpose of this conference          1 support
          2 EDITH S\DERGRAN                    2 folkets
10/27/88  3 If there is a death                  2 folkets
11/21/88  4 Louis Aragon                          1 folkets
11/23/88  5 Wittgenstein's question              4 folkets
12/17/88  6 David Fernandez Cherician           igc:jwasko
          7 ROSSETTI (no title)                  igc:jwasko
          8 "Apolitical "Intellectuals          igc:jwasko

**** End of Topics ****

Conf? 1

Topic 1 Purpose of this conference 1 response
support gn.poems 10:32 am Oct 12, 1988

This conference is about networking poetry. Share poetry in the
networks - publish poems here. Name the topics of the conference
after the poets and respond with verse ( & commentary and
critique and bibliographical materials ).

Conf?

Topic 1 Purpose of this conference Response 1 of 1
folkets
gn.poems 1:32 pm Nov 29, 1988

/...../

```

```

* Give us the poem you have written or copied!

** If you hesitate:

- try if the piece fits into one or several of these
categories: POETRY, POEM, VERSE, LITERATURE, CULTURE, ART,
LYRIC, METRE, MUSIC, SONG, RHYTHM, THOUGHT, DREAM, WORD,
LANGUAGE. It it does, give it to us!

*** The LANGUAGE may be English, French, German, Russian,
Chinese, Arabic, Greek, Sanskrit, Italian, Finnish etc. The
peculiarities and limitations of the American Standard Code for
Information Interchange (ASCII) are on our agenda. Translations
of verse are encouraged and it is highly recommended to publish
& discuss them in this conference.

**** When entering the name of the topic:
- make visible the author's name, or
- enter the title/first line of the poem.

***** It is nice of you to share poetry in the networks.

Our friends sometimes classify poetry as SPIRITUALITY. This is
not wrong. In some other times, however, SPIRITUALITY used to be
stupidity and very bad poetry. Certain rulers, religious and/or
secular, who deserved to be overthrown, were not, or at least not
in time. The people continued to believe in their spiritual
values and to practice what they and their black priests had
taught. Of course, there were also "ceux qui n'ont pas voulu se"
vendre (see the topic by Louis Aragon) but not even they were
able to avoid the stupidity. That is another story.

- Mika at gn:folkets

Topic 2 EDITH SÖDERGRAN 2 responses
folkets gn.poems 2:54 pm Oct 12, 1988

Edith Södergran, Finnish-Swedish poet 1892-1923

Nätet (orig. text in Swedish) -- Response 1

The Net (English transl.) -- Response 2

---

Note:
ä is ASCII 132

```

å is ASCII 134
ö is ASCII 153

Topic 2 EDITH S\DERGRAN Response 1 of 2
folkets
gn.poems 2:56 pm Oct 12, 1988

NÄTET

Jag har nätet i vilket alla fiskar gå.

Saligt häver sig fiskerskans lugna bröst

då hon drager till sig den silverne last.

Jordens rikedom lyfter jag upp på mina axlar.

Jag bär er, jag bär er till en sagodamm.

Upp på stranden står en fiskare med gyllene metspö.

Det finnes någonstädes gudar bakom de tätaste skogarna,

vi irrande människobarn vilja ingen annanstädes än dit.

Upp att söka framtidens flammande sol bortom skogen.

- Edith Södergran

Topic 2 EDITH S\DERGRAN Response 2 of 2
folkets
gn.poems 2:56 pm Oct 12, 1988

THE NET

I have the net into which all fishes go.

Blissfully the fisherwoman's quiet breast heaves

when she draws the silver load to herself.

I lift up the riches of the earth on my shoulders.

I bear you, I bear you to a fairy tale bond.

Upon the shore stands a fisherman with golden fishing rods.

There are gods somewhere behind the densest forests,
we wandering human children want to go nowhere but there.

Up to seek the burning sun of the future beyond the forest.

Edith Södergran

...quoted from Edith Södergran, Complete Poems. Translated from
the Swedish by David McDuff: Unwin Brothers, Old Woking, Surrey

1984.

Topic 3 If there is a death Response 1 of 2
folkets
gn.poems 2:27 pm Oct 27, 1988

If there is a death

(and there are those who say there is)

then she is as soft as leather

and as cool as water.

She is amused by fishermen,

visits quiet, dark rooms, and wears roses.

She is blue bells,

swings in church towers,

cackles in weeping,

-shrieks with her hair strung out-

walks naked.

She pauses barefoot over polished stone.

She brings the night with white coverlets and birdseyes.

She will wear wingtips to join with Mercury:

with feathered feet they descend on the street,

conquering.

She never wears black,

but lingers in chairs in violets and lavenders,

resting her feet on needlepoint cushions.

She turns her head from side to side with flat eyes,

conjuring.

She drinks tea.

I am told she is fond of dusk when she uses the sky for a mirror.

She likes to sweep and dust.

She puts the motes in the sunlight.

She blesses still air.

On nights of city-summer she waltzes in the street.

In winter she slips quietly away.

She does not read or write,

her words are all mundane.

She asks for a glass of water.

I have never seen her draw aside a curtain.

They fall behind her in heavy repetitive rows.

The night is storm, the curtains maroon,

they slip down from heaven, she is vanished from view.

Topic 3 If there is a death Response 2 of 2
folkets

gn.poems 5:57 am Dec 22, 1988

OM DET FINNS EN DÖD

Om det finns en död

(och det finns de som säger att den finns)

så är hon mjuk som läder

och sval som vatten.

Hon är road av fiskare,

besöker tysta, mörka rum, klädd i rosor.

Hon är blå bjällror,

gungar i kyrktorn,

kacklar när hon gråter,

--skriker, håret står i testar kring huvudet--

går naken.

När hon vilar står hon barfota på slipad sten.

Hon hämtar nattens vita täcken och fågellika blickar.

Hon bär vingar för att förena sig med Hermes:

på befjädrade fötter nedstiger de på gatan,

erövrar.

Hon bär aldrig svart,

men dröjer sig kvar i stolar i violett och lavendel,

vilar sina fötter på nåldynor.

Med livlösa ögon vrider hon sitt huvud från sida till sida,

uppfordrande.

Hon dricker té.

Jag har hört att hon i skymningen använder himlen som spegel.

Hon tycker om att sopa, damma.

Hon tvingar stoftkornen att ligga orörliga i solen.

Hon prisar stillastående luft.

Under stadssommarens nätter dansar hon vals fram längs gatan.

På vintern smyger hon tyst sin väg.

Hon varken läser eller skriver,

hennes ord är världsliga som få.

Hon ber om ett glas vatten.

Jag har aldrig sett henne dra ifrån ett draperi.

De sluts bakom henne i tunga, ändlösa rader.

Natten är storm, draperierna isolerar,

det är från himlen de faller, hon är inte längre synlig.

-- -- --

Not: Ovanstående dikt anlände till gn:folkets via pn:amossberg på nätverket. Som ett slags vägvisare till författaren står användarnamnet cdp:coray. Något dess vidare vet vi tillsvidare inte om henne eller honom eftersom vi trots visst sökande i olika tunnlar (gateways) antagligen inte har lyckats frambefordra våra förfrågningar till den generiskt angivna adressen. Den finlandssvenska poeten Kjell Westö står för den svenska översättningen. (MB)

Topic 4 Louis Aragon 1 response
folkets gn.poems 1:50 pm Nov 21, 1988

.....
L E C L U B D E S P O E T E S

Minitel - France
Tel. 3615. Code: CLP.

- Le poeme de la semaine
- des informations sur la creation poetique
- une anthologie

....."

POESIE DE LA "RESISTANCE

Louis Aragon : GLOIRE AU MAQUIS

Louis Aragons dikt "Leve "maquisen handlar om gerillan i den franska ←
motståndsrörelsen mot tyskarna "(ceux qui n'ont pas voulu se "vendre; ←
"de som inte ville sälja "sig). Namnet på den väpnade rörelsen (maquis←
) betyder busksnår. Se vidare om "club des "poètes i nästa kapitel.

Topic 6 David Fernandez Cherician
igc:jwasko gn.poems 6:39 pm Oct 25, 1988

CLASSIFIED SECTION

Wanted: a world
without monopolies,
without policy.
Inquire of anyone
in Asia, Africa, Latin America.
--David Fernandez Cherician
(translated by Robert Marquez)

Topic 7 ROSSETTI (no title)
igc:jwasko gn.poems 12:49 pm Dec 13, 1988

Dimmest and brightest month am I;
My short days end, my lengthening days begin;
What matters more or less sun in the sky?
When all is sun within?
--Christina Georgina Rossetti

(from "Cat Lovers Against the "Bomb 1989 Calendar. New Society Publishers←
.)

Utloggning tillbaka till TeleSampo:

Conf? q

GreenNet commands: (c)onf (h)elp (m)ail (s)etup (u)sers bye

? bye

Goodbye!
CLR DTE 0
exit

490 4. Den telematiska Sampo

491 I Finland har vi en allmän telematisk tjänst, som anses likna för-
fädernas berömda Sampo. Det nya underverket heter TeleSampo.
Liksom Sampo är även TeleSampo automatisk. Dessutom är den
fjärrstyrd.

492 Ordet `telematik' har, som jag redan nämnde, konstruerats i
Frankrike av orden `télécommunication' och `informatique'. Det
speciella med vår telematiska Sampo beror med andra ord inte på
auto- utan på informatiken.

493 Sagokvarnen Sampo var en utopistisk maskin. När Sampo malde
bildades det enligt Kalevala mjöl, salt och pengar. Sampo gav män-
niskorna matvaror och varor att sälja. Den kunde till och med ås-
tadkomma "kotipitoja" dvs festliga stunder i hemmet. Den märkliga
kvarnen låg i ett skrin eller en låda med ett brokigt lock som kallas
kirjokansi (vilket även kan betyda himlavalvet). Vem vet, kanske
Sampo faktiskt liknade något slags datamaskin? Datorernas plåt-
och plasthöljen brukar visserligen inte vara speciellt snygga.

494 Den nutida motsvarigheten TeleSampo tillverkar varken mjöl eller
salt. Men uppenbarligen hoppas smeden-innehavaren att han ska
få TeleSampo att fungera som en penningkvarn. Vilket han kanske
kommer att lyckas med. Fast tillsvidare ryktas det att TeleSampo
går med förlust. TeleSamos ägare -- den stolta ägaren, får man
väl tillägga -- heter Post- och Televerket.

495 Alltnog, TeleSampo malar data, även kallad information. TeleSam-
po är över telefonnätet kopplad till ett enormt informationsnätverk.
Det gäller bara att önska sig informationer av något slag. Därefter
ger man TeleSampo i uppgift att mala fram de data man vill
ha...

496 (Modem)numret är 92022.

497 PTV har försökt göra det så lätt som möjligt för sina kunder att an-

vända den telematiska informationstjänsten. Man har försökt ska-
pa ett bra gränssnitt för vanliga medborgare. Antalet användare har
tredubblats under 1988 och närmade sig 5000 vid årsskiftet 1988-
1989.

Gränssnittet är kontaktytan mellan en nutida Sampo och dess an- 498
vändare.

Om den ursprungliga Sampos lock var stängt med ett lås, så hörde 499
det utan tvivel till gränssnittet att äga en nyckel, annars blev fes-
terna bara inte av. För att öppna TeleSampo behövs däremot en
användarkod som består av tio siffror plus två uppsättningar à fyra
siffror. De sistnämnda är extra lösenord och det är användaren
själv som bestämmer om sådana behöver användas eller inte.
(Tips: kommunikationsprogrammet kan bevara användarkoden i en
datafil och skriva ut den med ett enda kommando.)

Exemplet med nyckeln belyser bara en av många aspekt på Tele- 500
Samos gränssnitt. Nyckeln (koden) ger också TeleSampo (Post-
och Televerket) väsentlig information om användaren. Om använ-
daren är svenskspråkig, till exempel, får han eller hon trevligt nog
automatiskt läsa en del av systemets meddelanden inklusive Tele-
Samos meny på svenska. En fjärrkopplad dator bör helst göra
så lite väsen av sig som möjligt men den ska ändå märkas och vid
behov lämna ut information om sin egen verksamhet. Annars glöm-
mer kanske användaren att hon kommer att bli registrerad och fak-
turerad. Få mänskliga byråkrater kan uppdaga ett sådant nit och
ett sådant ordningssinne som deras telematiska motsvarigheter.
TeleSamos omedelbara summering av vad besöket har kostat fås
fram med kommandot *02.

Vad är en interaktiv videotex? 501

TeleSamos användare gör avtal med Post- och Televerket 502
(PTV), varpå användaren får sin kod. (Avtalsblanketter bör fås

på postkontoren.) Det kallas fortfarande ett "videotexavtal" fastän användarens motiv för att kontakta TeleSampo inte enbart, eller egentligen inte alls behöver vara att upprätta en förbindelse med videotex.

503 Videotex är TeleSampos moder och föregångare.

504 Kevin G. Wilson, en kanadensisk forskare, diskuterar några definitioner av videotex i boken Technologies of Control – The New Interactive Media for the Home . Som utgångspunkt anför han följande, ur en amerikansk undersökning från 1982:

505 "/videotex är/ system för bred spridning av text och grafisk information med enbart elektroniska medel för visning på billiga terminaler (ofta TV-mottagare, som utrustats på lämpligt sätt) under mottagarens selektiva styrning och med användning av styrningsprocedurer som är lätta att begripa också för oskolade användare" (Wilson 1988 s 15)

506 Wilson noterar att den här definitionen inte avser en enda bestämd teknik, utan en hel "klass av system", och att det enligt definitionen rör sig om mass-teknologi (teknologi för massorna). Systemen har uppstått genom en sammanslagning av kommunikationsnätverk och datateknik. De representerar en ny kombination av hårdvara -- såsom datorer, databaser, TV-mottagare och olika slags terminaler -- och mjukvara, dvs utformning av rutor och text, gateways (tunnlar eller portar mellan olika system) och mekanismer för informationssökning. Dessutom ingår fakturering eftersom producenterna av videotex-tjänster och tjänsternas konsumenter förväntas göra videotex till en lönsam industri genom att betala per "information" och/eller per använd tid i systemet.

507 Ett väsentligt kriterium på videotex tycks vara den grad av interaktion (växelverkan) som systemet tillåter mellan en enskild användare och olika delar av systemet och/eller med andra användare. Den definition som jag citerade ger vid handen att interaktion inte är

speciellt kännetecknande för videotex. Med tiden har videotextsystemen ändå blivit allt mer interaktiva. Till exempel TeleSampo är ett typiskt interaktivt videotex-system med en Meddelandelinje, en allmän port ut till andra datanät och databaser (Datapak), PTV's elektroniska post (Telebox) som är jämförbar med GreenNet, och flera tunnlar, som medger kommunikation i båda riktningarna eller åtminstone transaktioner (med banker, resebyråer och andra afärsföretag).

Uttalanden om videotex från TeleSampo (PTV):

508

509

```
"
... Videotex-tjänsten har en lång historia i Finland ...Den officiella←
tjänsten inleddes först av Helsingin Telset år 1980...Post- och ←
Televerket har ett eget videotex-system... Provkörningen inleddes←
år 1981 och den officiella tjänsten har fungerat från 1984...←
systemet VDX-100 är utvecklat och planerat av Statens tekniska ←
forskningscentral...

... VAD SERVICEN ERBJUDER... PTVs teletjänst... informationstjänst ... ←
med hjälp av terminal kan man bläddra i till databasen inlämnad ←
information ... TEKNOLOGI...centraldator HP-1000 samt ←
paralleldatorer ... TJÄNSTER ...asynkron dataöverföring... ←
meddelandeförmedling...beställning och reservering... interaktiv ←
behandling av beställningar ... dataspel... stängda rutfält ... ←
gateways till yttre datorer ... CEPT (dvs de europeiska ←
postverkens samarbetsorgan - anm. MB) håller på att utveckla en ←
standard som blir gemensam för Europa...språket kan vara finska, ←
svenska eller engelska"...
```

Satsen "med hjälp av terminal kan man bläddra i till databasen inlämnad information" säger en del om vad videotex går ut på. Orden "informationstjänst" och "gateways" ger också viss information om vad det är fråga om.

510

"Dataspel" är egentligen också ett träffande uttryck. Varje spelare -- det kan bli fråga om miljoner deltagare -- spelar med sina egna och

511

andras texter; Bildschirmtext heter videotex ganska upplysande på tyska.)

512 Marknaderna för teletjänster i Finland expanderar snabbt. De är värda ca 7 miljarder mark idag. Om de pengarna konkurrerar bland annat Telefonföreningarna och Post- och Televerket. Helsingfors telefonförening driver inget videotextsystem, men den ASCII-service som nyligen öppnades är ett slags motsvarighet (information om ASCII-service ingår i Helsingfors telefonkatalog).

513 Kevin Wilson kallar helt enkelt krafterna bakom videotex för The Videotex Industry. Läsaren kan säkert urskilja några av stöttepelarna inom den finländska videotexindustrin i nedanstående översikt av TeleSampo på hösten 1988 (4.4.). Viktiga synpunkter på den nya informationsindustrin ger Wilson samt Mosco & Wasko (1988) när de tar upp frågan om den ekonomiska betydelsen av elektronisk information om systemets användare. Det är frågan om vad jag tidigare kallade rapportdata, dvs data om systemets användande, vilka ofta går att bearbeta tillsammans med data från andra system. Wilson skriver att sådana data är videotexindustrins smörjmedel, liksom oljan i den tidigare industrin.

514 De spår som informationsteknologiernas användare mer eller mindre oavsiktligt lämnar om sitt eget (konsumtions)beteende blir en begärlig handelsvara för företagets marknadsstrateger. Om företagen inte kan skaffa sig sådan information på andra sätt, till exempel på g a att den gällande lagstiftningen reser hinder till skydd för konsumenterna och deras privatliv, händer det att man köper den direkt av kunderna. I USA betalar några företag sålunda människor som tittar på TV:ns reklamsnuttar; man avlönar alltså ett antal TV-tittare som låter data insamlas genom en registrator, vilken kopplas till TV-mottagaren. Marknadsförarna jämför därefter dessa köpta data med sina uppgifter om försäljningsresultatet i ifrågavarande kvarter. Här kan man också utnyttja automatisk databehandling

ifall man har tillgång till elektroniska spår från kassaapparaterna eller från bankkortsterminalerna. (Dessutom är också varorna ofta registrerade på Barcode.) De engelska forskarna Kevin Roberts och Frank Webster menar att dessa tämligen exakta återkopplingar mellan produktionen, marknadsföringen och konsumtionen möjliggör en "kybernetisk kapitalism". De anser att videotexindustrin utgör kulmen på "den kybernetiska kapitalismens utveckling".

Adertonhundredalets filosofen Jeremy Benthams idé om Panoptikon (som Foucault återupptog i sin berömda fängelsehistoria) tar för närvarande form i vår vardagsverklighet (se Mosco & Wasko, kap 3). Panoptikon är ett ställe där någon kan se alla andra utan att själv bli sedd. 515

Ett nytt fängelse eller en vidare öppning mot samhället och världen? Vi ska inte glömma att den ursprungliga Sampo var objekt för olika begär, vilket ledde till att Sampo vägar blev krokiga. Mycket tyder på att även TeleSampo vägar blir allt annat än raka. Det här framgår kanske redan av Telesampo innehåll; se den nedanstående översikten(3.3.). 516

Nätarkitekterna har att ta hänsyn till många behov. Till exempel de blindas och de dövas behov. (Det finns redan kringutrustning för att skriva och läsa blindskrift på dator.) 517

Minitel 518

Det franska videotextsystemet Teletel (Minitel) är världens längst utvecklade. Det tjänar följaktligen som förebild för videotexindustrin i andra länder, inte minst i Finland. Detta motiverar en kort beskrivning av Minitel innan vi återvänder till TeleSampo. 519

På hösten 1988 öppnades en gateway från TeleSampo direkt till Minitel. Man behöver inte ens ha en Mintelterminal för att upprätta en förbindelse med det franska systemet, utan det går också an 520

med en mikrodator, förutom att grafiken är svår att ta in på skärmen om man inte kör ett program som tillfälligt förvandlar mikrodatorn till en Minitel. För mig får videotextgrafiken gärna utgå, så problemet består närmast i att bli av med den, dvs att låta kommunikationsprogrammet översätta inkommande grafikdata till nollor. Om man lyckas med detta "avklädande" blir det alldeles uppenbart att den text, som behöver stå på en videotextruta för att man ska tro sig mota mängder av information, kan vara minimal. Därmed inte sagt att bilder saknar informationsvärde, jag talar bara om videotextgrafik. Videotextindustrin borde helt enkelt ge sina användare möjlighet att välja bort grafiken redan på huvudmenyn, för den händelse de inte är intresserade.

521 Jag letade fram en lyrikklubb i Minitel med hjälp av Mennigs handbok (Mennig 1988). Den liknade faktiskt ett folkbildningsprojekt mer än en videotextindustri. Denna "Club des poètes" tycks ha vissa kommersiella förankringar i förlagsbranschen men det är väl ingenting att bråka om. Hur skulle poeterna annars förtjäna sitt levebröd? -- Den franska poesin upplever inte någon glansperiod idag. Bättre förefaller det ha varit på Georges Pompidous tid. (Pompidou själv redigerade en utmärkt antologi över fransk diktning innan han blev president.) "Club des poètes" på Minitel gör emellertid sitt för att förbättra situationen. Där kan både amatörer och yrkesförfattare publicera dikter och korta prosastycken. Man kan också få sina alster lästa och bedömda, förhoppningsvis av andra poeter. (En glimt från "Club des poètes" -- dvs ett utdrag som jag kopierade över till GreenNet -- gavs ovan på ss 99-100.)

522 En poetklubb gör naturligtvis inte Minitel till videotextindustrins kulturvagg. Liknande paradisöar förekommer troligen också i den amerikanska videotextvardagen.

523 Att just Frankrike blivit datanätens förlovade land beror i någon mån på nationella traditioner, som i grunden är föga eftersträvarsvärda i andra länder. Det är för det första traditionen från

Napoleon, de bonapartistiska dragen i den franska staten, som tilldelar centralmakten (och Paris) en sällsynt stark position i nationens liv. Med bonapartismen sammanhänger också det fenomenet, att generaler emellanåt dyker upp för att "rädda" nationen och för att garantera en fortsatt modernisering "uppifrån". General de Gaulles kärnvapenpolitik, och det på hans tid inleda stora franska kärnkraftsprogrammet, är rotade i Frankrikes stormaktstradition. Den teknologiska moderniseringen har under efterkrigstiden syftat till att rädda känslan av landets tidigare storhet. (de Gaulle försummade ju aldrig att tala om "la gloire de la France".) även om Minitel verkar mycket mer sympatiskt än de franskstödda europeiska atomförsvarsprojekt som nämndes i Mike Gascoignes historia (i GreenNet-kapitlet) tror jag att också det aktuella telematiska projektet passar in i den allmänna bilden. Hur ska man annars förklara denna videotextfeber, vars främsta symptom består i gratisutdelning av Minitelterminaler åt 3-4 miljoner fransmän?

Någon katalog över de talrika informationstjänsterna (kiosques, kioskerna) på Minitel ryms inte med i denna skrift. Jag nöjer mig med att presentera ett litet urval som visar att sortimentet är brett. Här är några kiosk-koder för vänner av det ljuva landet och dess vackra språk:

Achats (inköp): CADITEL -- 1500 artiklar och viner, som rekommenderas av Savour Club. (dygnet runt) Alimentation (föda): INTG -- (intergateau). Beställ kakor och bakverk från olika landsändor. Handicap : ASHAN, SVP -- information för handikappade. Philomène, Pastel : PHIL, PAST1, PAST2 -- informationstjänst för pensionärer och åldringar. Le Monde: LEMONDE -- material ur tidningen med samma namn. Libération: LIBE -- tidningen Libérations informationstjänst. Le journal des psychologues: PSYTEL Livres et disques (böcker och skivor): FNAC Mambo: MAMBO -- dansskola. Routiers (information om vägnätet): ROUTIERS

Touche Pas à mon Pote: MONPOTE – rör inte min kompis!

526 "Pengar och sex är inte längre tabu i det franska samhället och det är inte längre fel att spela på börsen", noterar Mennig. Minitel har redan blivit känt för olika sextjänster. informationsproducenterna anställer studerande som extraknacker med erotiska samtal online. På reklamaffischerna byter man förstås ut studenterna mot lättklädda, trånande skönheter.

527 I de telematiska spelhallarna brukar man också kunna låta en dator ställa sitt horoskop. En dag besökte jag MINITEL-kiosken FUNI i sällskap med en god vän. Problemet bestod i att avgöra vilket slag av horoskop vi ville ha. Vi fastnade för den "kinesiska" metoden:

528

VOUS AVEZ TIRE:

K'IEN, le ciel

et TOUEI, le lac

La passion qui vous anime risque d'obscurcir votre jugement; si vous avez un combat à mener, c'est d'abord contre vous-meme, vos pulsions, votre impatience. Pour cela, KOUAI vous conseille de ne pas être trop complaisant envers vous-meme, et de ne pas céder à la tentation de l'injustice et de la violence vis-a-vis des autres, meme s'ils vous agressent.

Par contre, face à cette agression, ne vous repliez pas sur vous-meme; continuez d'être receptif et, si vous ne l'etiez pas, voici le moment de changer d'attitude. Recherchez l'aide de vos amis, qui renforceront votre determination. Vos problemes affectifs n'ont d'autre solution que

de mettre fin objectivement à une situation trop tendue. Dans vos affaires, sachez trancher, car le moment des decisions energiques est venu.

En rundtur i TeleSampo

529

530 Informationsutbudet i TeleSampo är tillsvidare litet jämfört med Minitel. I proportion till invånarantalet i de respektive länderna är antalet Minitel-användare (som räknas i miljoner) minst tio gånger större än antalet TeleSampo-användare (färre än 10 000 vid årsskiftet 88/89).

531 Diskussionen om "Det Allmänna Nätverket" (se ovan ss 34-35) eller om en finländsk motsvarighet till Minitel borde handla om TeleSampo. En av anledningarna till att TeleSampo tillsvidare inte har blivit föremål för en rejäl offentlig debatt (i riksdagen, i televisionen, i dagstidningarna osv.) är ägarens, Post- och Televerkets, snäva business-inriktning vid utvecklandet av landets telekommunikationer. PTV utvecklar inte i första hand sina datanät med tanke på medborgarna utan med sikte på lönande affärer med banker och företag. För närvarande håller för övrigt regeringen på att befästa denna inriktning genom en ny lag som gör posten till ett statligt affärsföretag.

532 Bristen på debatt och diskussion beror också på att endast få medborgare har en aning om vad TeleSampo egentligen är för något. TeleSampo och Trafikministeriets studie av "Det allmänna nätverket och medborgarens datatation" är med andra ord ett typiskt diskussionsämne för teknokrater.

533 Självt förmår jag inte formulera något allmänt program för datanätutvecklingen. Däremot vill jag gärna försöka bidra till diskussionen med lite information om TeleSampo. Jag ska i det följande försö-

ka ge läsaren en uppfattning om vad TeleSampo för närvarande innehåller.

534 Efter det att TeleSampos användare har gett sin användarkod fylls bildskärmen av en "meny". På menyn står följande:

535

```
PTV T0a PTV TELESAMPO PTV TELESAMPO PTV TELESAMPO PTV TELESAMPO PTV ←
TELESAMPO

1 Nyheter,nöje 11 Telenyheter,väder
.....

21 Turism 22 Jord-och skogsbruk

23 Telekomm. 24 Handel

25 Samhället 26 Banktjänster

27 Industri 28 Ekonomi

29 Organisationer 4 Allmänna databaser

3

5 Utlandsnätet 6 Datapak
.....

7 Telebox 8 Meddelandelinje

TELEX

.....

9 Info, användaruppgifter, anvisningar

99 NYTT 20.10 Lämna TELESAMPO *02

PostTele 350 år, tryck #
```

536 En decemberkväll år 1988 beställde jag hela menyn. Jag smakade lite på varje anrättning och antecknade mina kommentarer i kanten.

En del var kryptiskt för undertecknad och är det förmodligen även för läsaren. Helheten gör ett något kaotiskt intryck.

Förklaring av förkortningar: s = sluten användargrupp; a=förutsätter 537 avtal; ö= öppen informationstjänst.

> 1 NYHETER, NÖJE Telenyheter(ö) 538

Består av fem korta inrikes-, utrikes- och sportnotiser samt notiser 539 på engelska. Varje nyhet upptar en videotex-ruta (bredd: 80 tecken; längd: 20 rader).

För redigeringen står Aamulehti. 540

På köpet en liten skvallerspalt, "sattuu ja tapahtuu". 541

Nytt material införs flera gånger dagligen. Därför hinner denna 542 tjänst ibland publicera en nyhet före tidningarna eller t.o.m. radionyheter. Det här torde tillsvidare vara en av de få fördelarna för TeleSampos användare. En annan eventuell fördel är möjligheten att bevara visst material på en datadiskett eller en hårddiskiva men p g a materialets torftighet är det säkert klokare att samla och ordna pressklipp i stället.

Ifall Aamulehti och eventuella andra nyhetorgan inklusive FNB och 543 Rundradion besluter sig för att satsa på TeleSampo kan "telenyhetererna" antagligen bli något att räkna med för den som vill hinna först och/eller ha tillgång till elektroniska nyhetsbanker. Videotex-systemets begränsningar gör att eventuella framtida producenter får lov att upprätta egna system, som kan nås via en tunnel (gateway) i TeleSampo. Därmed skulle användaren antagligen bli tvungen att betala extraavgifter.

Tietoset(a) 544

Nyhetstjänst för företag: dagliga nyheter, sport, börsuppgifter och 545 ekonominytt, banktjänster, elektronisk telefonkatalog för åboland, företagsinformation, register över konkurser och rättsliga beslut ang. "betalningsstörningar".

546	Används till priset 1 mk/min. Användarkod kostar 20 mk./mån. Då sänks avgiften till 40 p/min vardag (kvällar och veckoslut 15p/min).	561	Två tjänster: 1) Resebyrå (a) med möjlighet till transaktioner (boka plats osv.); 2) Databaser (ö) med detaljerade uppgifter om flyg (Finland och internationellt), passagerarbåtar, bussar, tåg, biluthyrning, hotell- och stuginkvartering (Finland), turistresor i Finland, paketresor utomlands. Ingår prisuppgifter, information om bokade platser, händelsekalendrar mm. Tilläggskostnad 1 mk/min.
547	Väderleksutsikter (ö)		Atrain drivs av Finnairs dotterbolag Amadeus Finland Ab.
548	Väderleken idag; prognoser för 1 dygn och 5 dygn, uppgjorda av Meteorologiska institutet.		562
549	Ilosanomat (ö)		Travelset (ö)
550	Glädjebudskap (Ilosanomat) är videotex-underhållning:		563
551	Till priset 1 mk 50 p/min får besökaren läsa och skriva anonyma eller pseudonyma budskap för andra användare on-line. Möjlighet ges sålunda att "prata" med andra användare på videotextrutor som heter "senssit", "Oh my heart", "Eroottinen klubi" mm.		Två tjänster: databasen Travelset om affärsresor, och databasen Lomaset om semesterresor.
552	Producenten, som är författaren Ilkka Kylävaara, driver det hela som sin privata business.		564
553	Recension: Mot bakgrunden av vad som berättas om "långa och invecklade erotiska dialoger" på Minitel verkar "Ilosanomat" vara en tråkig inrättning. Vilket inte hindrar att intresset bland användarna har varit stort. Postverket har sett sig tvunget att reglera personalens användarkoder så att "glädjande budskap" inte kan mottas eller sändas på arbetstid.		Drivs av Travelset Oy. Tilläggskostnad: 1,40 mk /min.
554	Channel Five (ö),kostar 1 mk/min.		565
555	Adam & Eve, kostar(2,20 mk/min)		22 JORD- OCH SKOGSBRUK
556	Producent: Peliset Oy, VD Jarmo Ikävalko.		566
557	11 TELENYHETER, VÄDER		Hämeen Peruna Oy, Meteorologiska institutet (a) Lantbruksproducenternas centralförbund, Lantbrukets forskningscentral, Kemira.
558	Samma som NYHETER men utan NÖJE.		567
559	21 TURISM		Aktuell och/eller säsongbetonad lantbruksinfo och väderlektjänst. Gör ett fungerande intryck. (även franska Minitel lär användas flitigt inom jordbruket.) Används bl.a. av lantbrukets rådgivningsbyråer av vilka flera har videotextterminaler.
560	Atrain		568
			23 TRAFIK OCH TELEKOMMUNIKATION
			569
			PTV, Nixdorf(s) Tietoässä Oy (s) Turun Telset(a) Kuljetuspörssi (a), Softis (s), Nokia Smail (s)
			570
			PTV i Lappland (nr 12) erbjuder bl a Koulujen tietopankki (a),en Skolornas Databank. Denna befinner sig på experimentstadiet.
			571
			24 HANDEL
			572
			Caratia(s), Dataflora (ö), Kirjavälitys (s), Kodak (s).
			573
			Idänkaupan tietopankki (ö,a) är KITEC v/o Vneshtorgreklamas
			574

	databank om sovjetiska företag, patent och licenser; databanken verkar i Kotka i en SM-5 datamaskin från Sovjet. Kostar 1.50 mk /min att använda utan avtal. Uppgifter också på engelska och ryska.		
575	Nixdorf(s), Startel (s;börslinje mm.), Kauppalehti (s), Tuko (s,ö).		
576	Asiakastieto(a); producenten är Suomen Asiakastieto Oy som tidigare hette Luottokontrolli, ägs av bankerna. I Asiakastietos databas finns vissa kredituppgifter om 1,7 miljoner finländare samt uppgifter om 240 000 företag.		
577	25 SAMHÄLLE		
578	Statistikcentralen (ö)		
579	Statistiska nyheter, nya publikationer från SC, levnadskostnads-, producentpris-, konsumentpris-, byggnadskostnads- och inkomstnivåindex.		
580	Kouvola stad		
581	Hälsoservice, barndagvård Arktinen keskus		
582	Vetenskapliga bibliotekens ADB-enhet(ö)		
583	Info om databaser.		
584	Tornion LT instituutti (s)		
585	Nuorisotietopankki(a)		
586	Startad hösten -88. Ska innehålla information om ca 20 områden för ungdom, bl a arbetslivet, resor, sexualrådgivning, bostäder producerad av ministerierna mm. Drivs av Nuorisotiedotuksen palvelukeskus/ Kansalaisyhteistyksen keskus. Ring Greta Storlund 90-630188 för närmare info.		
587	Suomen Keskusta(ö)		
588	Centerpartiets informationstjänst (startad på senhösten -88), med		
		"grönt alternativ", "supporters", "löften", "Paavos postlåda".	
		KouluSampo (s)	589
		26 BANKTJÄNSTER (a)	590
		Osuuspankki (OPTEL)	591
		Postbanken	592
		FBF(fyra olika tjänster)	593
		Sparbanken SCAB	594
		STS-banken	595
		KOP Kymppikanava	596
		Sparbankerna Kymppikanava	597
		På seminariet "Yleinen tietoverkko ja kansalaisen tiedin" i Otnäs 15 december 1988 föreläste en representant för Telesyp (FBF) om dessa tjänster. Han sade bland annat att möjligheterna är stora i Finland eftersom bankservicen här är mer teknologiskt utvecklad än t.ex. i Frankrike.	598
		27 INDUSTRI	599
		Ett antal industri- och affärsföretag började informera om sig själva i videotex vid mitten av 1980-talet men upphörde med detta, att döma av de förlegade informationerna. Notera: många företag använder videotex för sin inre information.	600
		28 EKONOMI	601
		(Investering och finansiering.)	602
		Startel Register över störningar i betalningen (a) Maksutieto Oy (a) Asiakastieto Oy (a) (se också ovan under Handel)	603
		29 ORGANISATIONER	604
		Savon yrittäjät(ö), SAK-FFC (ö), Suomen Kello ja jalometallikaup-	605

	piaat, SYKL (Kymppikanava)	BTX (a), tunnel till videotex i österrike	622
606	3 Postlåda för gensvar till TeleSampo.	BTX (a), Bildschirmtext i BRD	623
607	4 ALLMÄNNA DATABASER	Teledata(a), videotex i Norge	624
608	EasyNet (a), se nedan kap. 6.	Teledata (a), videotex i Danmark	625
609	Echo (ö),västeuropeiska databaser.	6 DATAPAK (ö)	626
610	Otava (a), encyklopedi, uppslagsverk.	över detta allmänna nät för dataöverföring når man många datanät och databanker i hela världen. Datapak erbjuder s k "paketkoppling" (packet-switching service), dvs data överförs i form av "paket" -- snabbare och till en avsevärt lägre kostnad än över det vanliga telefonnätet. Se vidare i kap. 6.	627
611	Tenttu (a)		
612	Tekniska högskolans biblioteks on-line service för informationssökning om böcker, tidskrifter och diplomarbeten.		
613	Statens datamaskincentral (a),se nedan kap. 5, 6	7 TELEBOX (a)	628
614	Suomen DIANE-keskus (ö)	Post- och Televerkets elektroniska postsystem. Utöver e-posten erbjuder Telebox anslagstavlor (möten, conferences) som kan vara öppna för alla användare eller mer eller mindre privata. Telebox ingår i det internationella Dialcom-systemet. Se vidare kap. 6.	629
615	Diane: Direct Information Access Network for Europe: grundades av EEC-länderna i slutet av sjuttioalet för att "främja användningen av europeiska databanker". Fungerar sedan jan -88 i anslutning till Statens Tekniska forskningscentralns informationstjänst. Informationen om databaser från DIANE kan beställas direkt på TeleSampos Meddelandelinje(se nedan).	8 MEDDELANDELINJE, TELEX	630
616	5 UTLANDSNÄTET	Meddelandelinje(ö)	631
617	Teletel (ö)	Postsystem i videotex; användningsmöjligheterna begränsas bl a av standardformatet på videotex-rutorna. Innehåller en katalog över postlådorna och därmed över TeleSampos användare.	632
618	Tunnel till det franska Minitel-systemet. TeleSampo ger vägledning på finska, bl a en viktig tabell över Minitel-kommandon på mikrodata. Extra grundavgift 2 mk/min. Därtill kommer avgifter till kioskerna (informationstjänsterna i Minitel). Allt adderas till samma telefonräkning.	Telex (ö)	633
619	Videotex(ö)	Varje TeleSampo-användare får ett eget telexnummer. Info om tariffer och telex-katalog ingår.	634
620	Tunnel till videotex i Sverige.	9 INFO, ANVÄNDARUPPGIFTER, ANVISNINGAR (ö)	635
621	Prestel (a), videotex i Storbritannien	Framtidsplaner:	636
		"Videotex-system har ännu inte helt och hållet fått någon internationell standard. Framför allt finns det många gateway-protokoll	637

(PRESTEL, EHKP) på de högre nivåerna, som ännu inte är sinsemellan kompatibla... Man kan anta att videotex integreras i andra informationssystem i den kommande telematiska infrastrukturen.”

638 99

639 NYTT I TELESAMPO (ö)

640 nätnyheter. Nyheter 17.11.88 : MiniTel; överraskning på Channel Five; Bland Ilosanomat: clochardspel ("puliukkopeli") 1,00 mk/min.

641 -- --

642 Efter rundturen beställde jag en sammanfattning av vad den kostade. (Om kostnader, se vidare kap. 6.)

643 Kostnaderna fås fram med kommandot *02:

644

```
PTL TeleSampo VDX1
T A C K F Ö R B E S Ö K E T
Sessionens kostnader var följande:
TIDSAVGIFTER
. sessionens längd 133:01 min
. kostnader 28.44 mk
. KOMMUNIKATIONS AVG. 0.66 mk
. RUTAVGIFTER 0.35 mk
KOSTNADER SAMMANLAGT 29.45 mk
.....
I kostnaderna ingår ej telefon-
```

avgifterna från abonnenten till det

finska TeleSampo-nätet.

.....

Med *0* kommer man tillbaka till

systemet, utan att telefon-

förbindelsen bryts.

645 **5. Att söka Gramsci**

646 Namnet Antonio Gramsci påminner om två katastrofala grundstötningar i Östersjön.

647 Men om man söker på Gramsci, Antonio så stöter man inte på en sovjetisk oljetanker. Så knepiga är inte ens databaserna. I stället finner man upphovsmannen till Quaderni del carcere , skrivböcker från fängelset. Född år 1891, i Sardinien. Avliden år 1937, i Rom.

648 Varför söka Gramsci i databaser? Jag fick i uppdrag av en viss dr John M. Cammett i New York (har kanske italienskt påbrå -"Cammetto", "Cametti"?) att medverka i en internationell gramscibibliografi med uppgifter från Finland och Sverige. Då tyckte jag att jag borde göra ett försök.

649 "Kännedomen om existerande databaser kan sägas vara dålig. Men det ringa utbudet av humanistiska databaser har givetvis en stor betydelse i sammanhanget. De är inte heller särskilt väl anpassade till de humanistiska forskarnas informationsbehov och deras sätt att söka information. De har designats enligt modeller från naturvetenskaperna, teknik och medicin och man har inte tagit hänsyn till humanisternas speciella behov. Den databas, av de existerande, som kanske bäst har tagit hänsyn till deras behov, är Francis-H", skriver Harriet Lönnqvist i Humanister söker information eller "Mötet med den litauiske skoputsaren" (Lönnqvist 1988, s 77). Skriften bygger på en intervjuundersökning. "Ingen av de intervjuade forskarna inom någon disciplin kände till Bulletin signalétique eller dess datorbaserade version, Francis-H", avslöjar hon. Jag gjorde det inte heller.

650 "Han är väl ganska bra", medgav min filosofiprofessor, fast han visste nog inte just någonting om Gramsci. Det var långt före oljekatastroferna vid Ventspils och Söderskär. Han kompenserade sin okunnighet genom att dra ut en bastant volym av International

Encyclopedia of Philosophy ur bokhyllan, slå upp på Gr och peka på litteraturhänvisningarna – "du kan ju börja med de här".

CD-ROM

Idag kunde en smart filosofiprofessor arbeta för något databolag som säljer artificiell intelligens och expertsystem. Och han skulle förmodligen råda mig att söka på CD-ROM-skivor.

Compact Disc-skivorna tjänar som datalager, massminnen. En skiva som väger 17 gram kan uppta ca 550 megabytes eller 200.000 – 250.000 skrivsidor i A4. Nya data måste emellertid tillföras på fabriken. Man kan inte tillägga något på egen hand.

Användaren behöver ingen telefon men däremot en CD-spelare och en mikrodator. I finska Handelshögskolans bibliotek i Helsingfors fick jag åtta referenser på Gramsci ur Social Science Index på CD-ROM skivor, som har utgivits av Wilsondisc inc. Den åttonde:

8(SS1)
Girling, John
Thailand in Gramscian Perspective
Pacific Affairs 57: 385-483 Fall '84
Subjects covered:
Politics and Culture
Thailand/Politics and Government
Bureaucracy
Gramsci, Antonio 1891-1937

Om databaser på CD-ROM kan man läsa i en artikel av vicebibliotekarien på det ovannämnda biblioteket (Ruokonen, Kyllikki 1988). Försäljningen inleddes 1986. Det året producerades ca 20.000 skivor. År 1987 steg siffran till 205.000. Många skivor är bara kompakta versioner av on-line databaser som man ringer

upp med modem. De flesta är referensdatabaser, som den ovan citerade. De innehåller närmast litteraturförteckningar. Men det förekommer också fulltextdatabaser på CD-ROM. Där finns hela artiklar. Dock inte böcker. CD-ROM databaserna kostar mellan 200 USD och 20 000 USD per styck. De byts ut en gång i månaden eller några gånger om året. Innehållet är lika amerikanskt som valutan.

657 Amnesty Internationals databas på GreenNet innehåller brådskande budskap om politiska fångar, hungerstrejker och väntande exekutionsplutoner i fjärran länder. Gramscis skrivhäften från fängelset togs om hand av svägerskan Tatjana Schucht och vännen Piero Sraffa som såg till att de bevarades efter författarens förtidiga död. Manuskripten, som G. nedtecknade i ett trettiotal skolhäften under åren 1929-1935, transporterades till Moskva. Gjorde sedan retur till sitt ursprungsland år 1944 tillsammans med Palmiro Togliatti. På CD-ROM skivan saknas uppgifter om "kommunism, italiensk" och "filosofer, italienska" men däremot ges referenser till "kommunism, indonesisk". Det har sagts att Gramscis anteckningar är arketyper för en "öppen" text. Inte så att de säger allt åt alla, utan så att läsaren tvingas hopfoga dem och inte kan undvika att ställa olika frågor till dem vid olika tidpunkter. Bitar att tolka och omtolka, ett slags databas i ROM.

658 ROM -- Read Only Memory – ett minne som endast kan läsas. Read Only Gramsci -- Gramsci kan endast läsas.

659 LIBRIS och Artikel-sök

660 I det land, som idag är republiken Italien, verkar Gramsci vara på nedåtgående men utanför Italien är han fortfarande på kommande. Så även i Sovjetunionen. Gramscis "skrivböcker" utgör en anhopning av tankar och tankefragment om det politiska (politikens vetenskap och konst) och om företrädesvis italiensk politik från medelti-

den till Mussolini. Läsaren förutsätts vara intresserad av 'filosofin om praxis', av dess första 'förverkligade hegemoni' i Sovjetunionen, och av den ömtåliga balansen mellan staten och civilsamhället.

På Kungliga Biblioteket i Stockholm blir man vänligt bemött. Bibliotekarien var en hygglig prick som sände mig uppgifterna från databasen LIBRIS per post

ANTAL TRÄFF: 3

Brev från fängelset/Antonio Gramsci

urval, övers. och inl. av Carl-Göran Ekerwald
Stockholm, Rabén & Sjög 1981 (Tema Nova, 99-0106580-1)

Joll, James
Gramsci/James Joll
1. uppl. Stockholm Wahlström & 1979 (W&W-serien, 0509-5069;481)
01-46-13405-0

Hoare, Quintin
Antonio Gramsci/Quintin Hoare
Lund, Arkiv 1983
91-85118-57-5

Not: Den information jag fick från LIBRIS om ovanstående tre böcker upptog sammanlagt drygt tre sidor i format A4. Jag har bara medtagit de uppgifter som jag behövde för bibliografin.

År 1967 utkom Gramsci för första gången på svenska i en volym som bär titeln En kollektiv intellektuell. Den är redigerad av René Coeckelberghs som också skrivit en inledning (Cavefors bokförlag). Den saknas i LIBRIS ty databasens minne är kort. Det "omfattar all nyutkommen svensk litteratur sedan år 1976 samt utländsk litteratur inköpt till de svenska forskningsbiblioteken sedan år 1968" berättar Jan Hederén i sin bok om informationssökning i databaser, en av de bästa som finns att tillgå (Hederén, 1987). Denna bok

rekommenderas som brevidläsning vid avnjutandet av Gramscis Brev från fängelset, vilka egentligen var avsedda förhustrun Giulia, för de mycket unga sönerna Giuliano och Delio som befann sig utomlands, för svägerskan Tatjana, och för den ovannämnde Piero Sraffa som var framstående nationalekonom i Cambridge och som i kommunikation "ansikte mot ansikte" påverkade Ludwig Wittgenstein, en annan berömd filosof, i en viss riktning (-- men vilken? Det visste väl bara han själv.)

665 "Kan man ha rätt fast man har fel? Reflexioner över konst och politik efter läsningen av Gramsci", är en artikel av Carl-Göran Ekerwald i tidskriften Ord & Bild Häfte 6, 1979, s 56-62. Handlar om Rudyard Kipling, en konservativ författare, som den radikale Gramsci föreslår att sönerna ska läsa. Artikeln är en av de tjugofem referenserna på Gramsci i databasen Artikel-sök, som många svenska och endel finska bibliotek (inte bara de vetenskapliga utan också folk- eller kommunalbiblioteken) har gjort avtal med med tanke på sina informationssökare. I Artikel-sök ges 11 referenser till recensioner i dagstidningar och tidskrifter av "Breven" och 2 till recensioner av boken Antonio Gramsci. Conservative Schooling for Radical Politics av Harold Entwistle, som också förefaller att tangera Ekerwalds ämne. Det är inte illa. Man bör veta, att varje begrepp i den bibliografiska beskrivningen är sökbart. Det hade sålunda varit möjligt att få referenser till den framstegsvänlige Gramsci via en sökning på den samhällsbevarande Kipling och kanske att på det viset nå närmare sanningen. Men söker vi sanningen? I fängelset beslöt Gramsci att skriva för ewig, som det står i ett av breven, men han menade inte en evig sanning utan bara en mindre direkt relation till dagshändelserna och ett mer historiskt betraktelsesätt. Att anlägga ett sådant perspektiv på databaserna är mycket svårt och vi får nöja oss med att söka lite fakta, som antagligen föråldras mycket snabbt. Men om det går alltför snabbt orkar vi inte med. Då blir det stopp i utvecklingen. Systemen ska köras in ordentligt, annars blir det ingenting av marknadsföringen. Många databaser (databas-

samlingar) står på konkursens brant, andra har redan gått omkull, eftersom det finns gränser för vårt informationssökande. Det här liknar åtminstone en sanning.

KDOK/MINTTU

666
667 Det räckte ända till slutet av 1970-talet innan Gramsci kunde läsas på finska. Statsvetaren Raimo Väyrynen gjorde en intressant tillämpning av gramscianska tankegångar på staten Finland i artikeln "Urho Kekkosen korkea profilli" i Suomen Kuvalehti 17.5.1985. Men den hittar man inte på sökordet Gramsci. Den allra första artikeln om Gramsci i Finland är Margaretha Rombergs "Vägröjaren Antonio Gramsci", i Folk tidningen Ny Tid 15.4.1966. Den publicerades också på finska i Kansan Uutiset där författaren var redaktör samt en andra gång på svenska i dåvarande kulturtidskriften FBT s specialnummer om marxistisk estetik. Att kalla en artikel "den allra första" är förstås alltid farligt, den var bara först så vitt jag vet. Om detta vet jag emellertid en hel del. På detta, dvs det som skrivits om Gramsci i Finland, är jag faktiskt specialist, sakkunnig, expert... kalla det vad ni vill. Om databaser vet jag däremot föga eller intet. Utom att kvinnor vet mer om databaser än män -- sannolikt därför, att det vanligen är kvinnorna som är tvungna att använda dem (Hederén är ett av undantagen, de övriga är kvinnor, se Mickos 1988; Lönnqvist 1988; Ruokonen 1988).

668 Nå, jag beslöt att titta i KOTI och KATI, våra finländska bok- och artikeldatabaser. Bägge är referensdatabaser som ingår i den lilla databanken KDOK vid Statens datamaskincentral. I likhet med svenska Artikel-sök är de lättillgängliga nog för en man, som vill följa med sin tid. Systemspråket i KDOK heter MINTTU. För att ta det i användning behöver man bara läsa den sammanfattning, som distribueras med manualen.

669 Eftersom utvecklingshastigheten på dataområdet är så hög, består
manualerna av pärmar med lösblad i format A4. (Minttumanualen
levereras i en papplåda som lyckligtvis är av mindre format.) Hur
ska de rymmas på bokhyllorna? Bland alla dessa handböcker och
lösblad till informationssökandet söker man förgäves efter sina
gramsciböcker.

670 Exempel på en gramscibok i KOTI (referensdatabas om inhemska
böcker):

671

```
KOTI >hae gramsci
      GRAMSCI          *3          Set    5
KOTI >kir 1
001
Antonio Gramsci, hegemonia ja journalismi
T:Mäntylä_Jorma
J:Tampere K:Tampereen_yliopisto. 158 s.
Julkaisuja / Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Sarja A ; 54
ISBN:951-44-1924-3
ISSN:0358-4585
/Gramsci_Antonio
UDK:321 UDK:07 KB
UDK:321.01 UDK:929 Gramsci, Antonio UDK:07 OYK
UDK:329.15 UDKLIS:45 UDK:07 UDK:92 Gramsci UDK:141.82 JoYK
/m /1986 /fi /fin
*KB HYK JYK TYK
```

*** D: 1/3 S: 1/1 06.09.1988 11:13

UDK betyder någonting om universell klassificering av böcker, vill jag minnas. (Det är bäst att fråga en bibliotekarie.) Bokens existens kände jag överhuvudtaget inte till. Vilket skulle bevisas.

Som expert är jag inte förvånad över min egen okunskap. Jag vill gärna råda humanistiska forskare att använda KDOK för litteratursökningar. "Ingen av de finländska intervjupersonerna kände till KDOK/MINTTU-systemet", noterar Harriet Lönnqvist. Å andra sidan bevisar de bibliografiska uppgifterna att finländska forskare i informationslära intresserar sig för Gramsci. (Som utgivare av Jorma Mäntyläs bok står Institutionen för informationslära vid Tammerfors universitet.) Kanske Gramsci var en tidig informationslärd?

Är skillnaden mellan databaser och böcker den, att de förra endast kan läsas av maskiner medan de senare också kan läsas av människor?

Gramsci var filosof. Fast egentligen är alla människor filosofer. Men inte från början; människan blir filosof. Gramsci tänkte på oss som filosofer i vardande.

***

Vad fick jag egentligen ut av mitt sökande i databaserna?

Först och främst ledde det till reflexioner över begreppet databas. Finns det någon tillfredsställande definition av databas? Kan databaser avgränsas från datanät, eller kan de ens skiljas från texter och faktasamlingar i bokform?

Enligt gängse tänkesätt är databaser "stora register, vanligtvis upplagda på stordatorer, där man lagrar stora mängder information. Informationen är lagrad så att den kan sökas fram på en mängd olika sätt. Innehållet i en databas kan t ex vara ett kundregister eller börsinformation" (Se Digital, 1984, s 149).

679 Apropos stordatorer: redan idag verkar det sannolikt att databaser-
na i framtiden kommer att lagras på CD-ROM-skivor som man
sticker in i fickdatorer!

680 Och varför måste ordet "stor" användas hela tre gånger i
ovanstående definition? Hur stor måste en databas egentligen
vara?

681 Att "informationen kan sökas fram på en mängd olika sätt" gäller
också i fråga om datanät, stadsbibliotek eller Antonio Gramscis
skrivböcker. Min slutsats är att Digitala definition är skraddarsydd
för kundregister och börsinformation.

682 Jag kunde inte heller undgå att göra några reflexioner över de kost-
nader som mitt sökande medförde. Sökandet i databaser hade nog
inte blivit av om jag inte hade fått kostnaderna ersatta av min ar-
betsgivare. (Några kostnadsuppgifter ingår i nästa kapitel.) Detta
leder in på några viktiga samhällsfrågor.

683 Ordet databank betecknar en samling av databaser. De kom-
mersiella databankernas verksamhet påminner inte så litet om
de övriga bankernas. Databankerna använder "information" som
varukapital. Detta kapital måste omsättas i pengar och bankens
bokföring måste visa positiva resultat; annars går ju dessa företag
småningom i konkurs. (Några har redan gått i konkurs).

684 Tillsvidare drivs de offentliga biblioteken inte som vanliga business-
företag. Databaserna och databankerna utgör emellertid allvarliga
konkurrenter till biblioteken och i takt med att information blir en
handelsvara tenderar de krassa affärsprinciperna dessvärre att slå
rot också inom biblioteksväsendet. Denna utveckling kan leda till att
vi behöver bank- eller kreditkort för att överhuvudtaget bli insläppta
till bibliotekens låneavdelningar.

685 Slutligen ställer jag mig frågan: hade jag verkligen någon nytta av
att söka i databaser för mitt arbete med de bibliografiska uppgifter-

na om Gramsci-litteratur i Finland och Sverige? På den punkten
blir svaret försiktigt jakande.

För det första fick en bokreferens och några artikelreferenser som
jag inte tidigare hade vetskap om. 686

För det andra fick jag fram ett antal böcker och artiklar vilkas ex-
istens jag visserligen var medveten om; men det var onekligen
bekvämt att beställa fram dessa referenser direkt på bildskärmen i
mitt arbetsrum varefter jag kunde redigera dem och bevara dem i
min egen databas, dvs på skivminnet i min mikro. Men det hade
trots allt varit mycket bekvämare att skaffa fram uppgifterna på
bibliotek ifall jag inte tidigare hade sysslat med datakommunika-
tion. 687

På köpet fick jag bl a en referens till en gramsciansk analys av det
thailändska samhället. (Också material som vid första påseende
verkar irrelevant kan senare visa sig vara bra att ha.) 688

689 6. Praktisk information om några datanät och databaser

690 1. Datanät

691 Elektroniska postlådor (Boxar) Exempel på elektroniska postlådor är Emma Opus tel 90-552173 och F.I.B.B.S Opus tel 90-671424. Dessa små datanät kontaktas per lokalsamtal eller fjärrsamtal över det vanliga telefonnätet. Ei ainoastaan hakkerin käsikirja av Ilkka Tuomi (Tuomi, 1987) innehåller många fler exempel (dvs en boxkatalog) jämte en hel del annat som kan vara bra att veta när man börjar med datakommunikation.

692 FidoNet

693 FidoNet är ett billigt sätt att dela ut post och länka elektroniska anslagstavlor till olika boxar i Finland och internationellt. Man kommer i kontakt med FidoNet bland annat genom de två ovannämnda elektroniska postlådorna.

694 CliNet och VAXI

695 I Finland finns två kommersiella elektroniska postlådor:

696 CliNet drivs av Clinet Oy i anslutning till Radio City (Helsingfors); har bl a tunnel till det stora internationella datanätet UseNet samt förmedlar textfiler till sättningsmaskiner.

697 VAXI drivs av A-lehdet. VAXI fungerar som en elektronisk mötesplats eller pratstuga on-line. Man erbjuder nämligen användarna 16 telefonlinjer. (VAXI är ansluten till FidoNet.)

698 Elisa

699 Elisa är Helsingfors Telefonförenings elektroniska postsystem. Se

Helsingfors telefonkatalog (1988: del II s 31). Menyn och systemet påminner mycket om GreenNets. Vid årsskiftet 88-89 har Elisa ca 15 000 användare sammalagt (främst på arbetsplatserna) varav ca 1 500 privatpersoner på mikror. Nokia Abs inre personalnät (Smail)bygger på samma system. Helsingfors Elisa nås via ASCII-service på telefonnr 0771 i vissa andra städer på andra nr.

Elisa är anslutet till ett internationellt system, som heter Quickcom. 700

Kommandona i Elisa kan ges på finska, svenska och engelska. Telex-, telefax-, och expressbrevsfaciliteter finns. Däremot kan man inte ännu sända post från Elisa till konkurrenten PTVs Telebox (utom per telex). 701

Från sept -88 är avgiften för den sk Lilla-Elisa (Pikku-Elisa) 100 mk (engångsavgift). 702

Själva användningen kostar 1 mk 15 penni per minut plus taxa för lokal- eller fjärrsamtal. 703

Abonnemang (i Helsingfors) per telefon 6061/Elisagruppen eller genom telefonföreningar på andra håll i landet. 704

705 TeleSampo

706 TeleSampo är som vi har sett (i kap. 4) en port till många telematiska tjänster: nyheter, resbyråer, banker, meddelandelinjer, databaser, informationsproducenter ("kiosker"), tunnlar, Datapak, elektronisk post, anslagstavlor, telex, telefax mm. TeleSampo är ett interaktivt videotex-system.

Grundavgift för kodnummer (lösenord) till TeleSampo är 50 mk/mån fr o m 1.1.1989. Grundavgift för förbindelsetid är 19 penni/min med 40 procent rabatt på kvällar och veckoslut. För anslutning kontakta Post- och Televerket (PTV). (Se även avsnittet "Kostnadsexempel"). 707

708 Datapak. Datapak är en sk paketkopplad tjänst (packet-switching service), som har sina motsvarigheter i många andra länder. Datapak ger användaren klara tekniska och ekonomiska fördelar jämfört med att koppla upp sin mikrodator/terminal datanät och databaser över vanliga telefonlinjer.

709 TeleSampos användare har tillgång till Datapak utan extra anslutningsavgift. (Man kan också ansluta sig enbart till Datapak genom att skaffa sig en egen "användaridentifikation", se ovan s 48.)

710 Över Datapak når man:

711 -- GreenNet, PeaceNet, EcoNet, PopTel, Y, och andra liknande internationella datanät av icke-kommersiell och civil natur som inte nämns i denna bok;

712 -- de flesta databanker och databaser varhelst deras värddatorer befinner sig;

713 -- de flesta av världens "betydande datanät". (Apropos världens "betydande datnät", se Quarterman & Hoskins 1986, för en kvalificerad översikt.)

714 Hur fungerar Datapak i praktiken? Exempel: en Joensuubo besöker GreenNet. Hon kopplar sin mikro till TeleSampo genom att ringa nr 92022 (lokalsamtal) varefter hon väljer nr 6 (datapak) på TeleSampos meny. Hon ger GreenNets nätverksadress -- 0234212301371 -- åt PTVs Datapak-dator, som sköter kopplingen vidare till Datapak i England över en reserverad datalinje. Engelska Datapak kopplar sedan till GreenNets värddator. Det hela räcker några sekunder. Data överförs mellan Joensuu och GreenNet i sammanpressade "datapaket". (Se också ovan, s 94.)

715 Telebox

716 Telebox är PTVs elektroniska post. Telebox är den finska knutpunkten i Dialcom, som används i många länder (dock inte i till exempel

Frankrike). Dialcom ägdes tidigare av telefon- och kopparbolaget ITT men såldes till British Telecom. Systemet drivs fortfarande från USA.

Operativsystemet heter PRIME.

717
718 Telebox kostar 100 mk/mån. Systemet erbjuder anslagstavlors ("möten") samt telex- och telefaxfaciliteter. Förbindelse till Helsingfors telefonförenings konkurrerande Elisa-system saknas tillsvidare.

TepNet

719
720 TepNet är ett medborgarexperiment med datanät som drivs av freds- och miljörörelser, studentkårer, organisationer inom vuxenutbildningen och diverse föreningar. (Förkortningen TEP står för Tekniikka Elämää Palvelemaan dvs tekniken i livets tjänst.)

721 TepNet fungerar f n (-- 1.8.89) på några anslagstavlors i Telebox. Anslagstavlorna heter TEPNET, TEPNET-M(agsin), TEPNET-R(auha), TEPNET-Y(lioppilaskunnat) och TEPNET-A(ikuiskasvatus).

722 TepNet -käyttäjän opas är en introduktion till elektronisk post och elektroniska anslagstavlors (särskilt inom Telebox.)

723 Den ovannämnda manualen och andra närmare upplysningar kan beställas från t.ex. någon av följande adresser/personer:

- 724 • Helsingfors universitets studentkår -Kari Hintikka (tbx489) Raino Ollila (tbx490); sköter anslagstavlan TEPNET
- 725 • Fredsstationen – Malla Kantola (tbx419); sköter anslagstavlan TEPNET-R
- 726 • De Gröna/Vihreä Lanka – Dave Pemberton (tbx492); Sköter anslagstavlan TEPNET-E

- Folkets Bildningsförbund -Mika Böök (tbx441); sköter 727 telefax-faciliteter. Adress: 25, Downham Rd, London N1 5AA, UK.tel +1-2492948.

728 **APC-näten (GreenNet, PeaceNet, EcoNet)**

729 APC-näten beskrivs ovan i kapitel 2.

730 GreenNet nås på:

731 Postadress: 26, Underwood Street, London N1 7JQ, England. Tel: +1-490-1510 Fax: +1-251-2613 Telex: 933524 ref geo2:gn

732 Man kan abonnera på GreenNet också genom tunnel från Dialcom (Telebox): 10083:elo036 ref support

733 Kostnader (pund):

734 Minimiavg./mån 5.00 Förbindelsetid/min0.09 Lagring på skiva kilobyte/mån 0.01 Anslutningsavgift 30.00 GreenNets manual 3.50 Kostnaden för användning av tunnlar varierar. I medeltal kostar den 0.10 per meddelande plus 0.40 per kilobyte.

735 Operativsystemet är en version av UNIX. Telex- och telefaxfaciliteter. Tunnlar till de flesta övriga datanäten.

736 Postadress till PeaceNet och EcoNet:

737 3228 Sacramento Street, San Francisco, CA 94115 USA. Tel 923-0900.

738 **PopTel**

739 På PopTel förekommer bland annat fackförbund, biståndsorganisationer, bildningsorganisationer, och dokumentationstjänster. Värddatorn är i London. Poptel fungerar inom GeoNet, ett internationellt nät för elektronisk post som drivs av västtyskar. Tunnlar till APC-näten och till kommersiella databaser. Telex- och

Y

740

Projektet Y har startats av kulturarbetare i London och New York. Syftet är att publicera essäer, pamfletter mm. på datanät. Inom Y finns också intresse och kunskaper för att distribuera musik över datanät.

741

Not: Musik överförs i form av data t ex med hjälp av standardiserade MIDI-gränssnitt. MIDI-utrustning ingår i eller kan kopplas till många mikrodatorer och syntetisatorer, elpianon mm.

742

Y efterträder ett tidigare projekt som hette GreenLight. Startkapitalet investeras av de kommande användarna. Man räknar med att komma igång 1989.

743

Kontakt gm Owen Kelly, 13 B, Birkbeck Place, London SE21. Tel +1-7617378.

744

FredsNätet

745

En elektronisk postlåda som drivs av Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen och Kristna freds rörelsen; man åtnjuter stöd från svenska Utrikesdepartementet. Under våren 1989 ansluts FredsNätet direkt till APC-nätverken; på så vis får alltså GreenNet, PeaceNet och EcoNet en knutpunkt i Sverige. Samtidigt blir det möjligt att kontakta FredsNätet via Datapak.

746

Telefonnummer till FredsNätet: +8-720 15 16.

747

Man kan registrera sig som användare under den första kontakten. Systemets kommandon är på svenska och liknar dem i KOM (se nedan).

748

Postadress: FredsNätet Timmermansgränd 4 bv 11627 Stockholm Sverige

749

nalister.

Telefon direkt till Mailbox: +433738. Kontakt till SysOp över Green-Net: gn:phoenix

757

750 **LINKS**

751 LINKS är en socialistisk dataklubb i Västtyskland, med knutpunkter i flera städer.

752 Telefon direkt till "Mailbox" i München : +89-5706448. Man kan göra en rundtur i LINKS genom att logga in som GAST -- sedan kan man registrera sig som användare ifall anslagstavlor intresserar. Anslagstavlor: ADRESSEN, AKTUELLESANTIFASCHISMUS, BEWEGUNG, BILDUNG, CHRISTEN, DISKUSSIONFLOHMARKT, FRAUEN, FRIEDEN, GESUCHT, GESUNDHEIT, GESUNDHEIT/AIDSGESUNDHEIT/BEHINDERTE, GESUNDHEIT/GENETIK, GEWERKSCHAFTEN, HILFE,INTERNATIONALES, INTERNATIONALES/AFRIKA, INTERNATIONALES/ASIEN,INTERNATIONALES/EG, INTERNATIONALES/MITTELAMERIKA, INTERNATIONALES/NAHOST, INTERNATIONALES/NORDAMERIKA, INTERNATIONALES/OZEANIEN, INTERNATIONALES/SUEDAMERIKA, KULTUROSTEN, PROGRAMME, RECHT, SOZIALES, SPORT, TERMINE, UMWELT, UMWELT/ATOM, UMWELT/BODEN, UMWELT/LUFT, UMWELT/MUELL, UMWELT/WASSER, VOLK-SZAEHLUNG, WIRTSCHAFT.

753 Postadress: Sozialistische Computerclub LINKS. Landsbergerstrasse 223, 8000 München.

754 Adress i Geonet/GreenNet: GEO3:J:GRAF

755 **Phoenix**

756 Phoenix är en alternativ nyhetsbyrå i Wien, som drivs av unga jour-

Nyonline.

758

"New York On-Line" är en elektronisk postlåda i FidoNet. Materialet produceras främst av freds- och alternativrörelser i New York. Dataadress: (718) 852-2662 * 300/1200/2400 baud * 8-N-1

759

Perestroika BBS

760

761

```

Item#: 82 *TEPNET-MAGAZINE* (Times read: 7 No. of replies: 0) Reply to: 0 ↔
Original item: 0 Author: TBX490 ID: (12762:TBX490) Posted: 12/19/88 ↔
17:02 Expiration date: 12/31/99 Subject: Perestroika-bbs

Topic 14 PERESTROIKA BBS igc:christic en.europe 8:23 pm Dec 17, 1988

***** CALL USA/GDR ↔
INFOBANK -- A BULLETIN BOARD SPECIALIZING IN GLASNOST AND PERESTROIKA ↔
IN THE SOVIET UNION AND EASTERN EUROPE

***** 202/529-0140 *****

in Washington, D.C.

Operating at 2400 bps and 1200 baud on TCOMM 1.6

USA/GDR InfoBank is available from 12 a.m. to 9 p.m. EST MONDAY through ↔
FRIDAY. The board is closed from 9 p.m. to midnight and on the ↔
weekends. Please call only during the posted hours!

USA/GDR InfoBank is the only computer bulletin board in the United States ↔
specializing in the latest news and research on political, economic ↔
and social change in East Germany, the Soviet Union and the other ↔
nations of the socialist community.
    
```

We will post translations of significant articles in the GDR and Soviet press, news bulletins on breaking developments in the socialist world, analysis of church-state relations in Eastern Europe, practical information on travel opportunities in Eastern Europe--and much more.

Andrew Lang, SysOp

762 **KOM**

763 KOM är ett svenskt elektroniskt post- och mötesystem, grundat vid Försvarets Forskningsanstalt (FOA) men småningom taget i bruk av tusentals personer i civilsamhället. Värddatorerna (QZ) Nås från Finland över Datapak.

764 Det behändiga systemet utvecklades av Torgny Tholerus, en radikal från 1968. Det erbjuds både i en svensk och i en engelsk version. Livligt diskussionsforum, stort antal möten, ofta med hundratals inlägg.

765 Not: Våren 1988 blev KOM föremål för omfattande kontroverser i Dagens nyheter. Bakgrunden var den, att filmaren Maj Wechseltmann stämde framtidsforskaren Eskil Block för förtal i KOM. (Wechseltmann lär ska ha retat gallfeber på marinen, och på Block, när hon menade att ubåten U 137 var ett oförargligt spöke mitt på ljusa dan.)

766 Postadress: QZ Universitetsdata AB, Linnégatan 89, Box 27322, S-10254. Telefon: +8-665 45 00.

767 **PortaCOM.**

768 Datanätet PortaCOM designades och utvecklades ursprungligen på uppdrag av COST11 (ett gemensamt europeiskt forskningsprojekt) baserat på QZ's KOM-system och skulle användas för att effektivisera europeiskt forskningsarbete. PortaCOM-systemet dis-

tribueras (säljs) för närvarande till många företag och universitet runt om i världen.

PortaCom används bland annat vid flera universitet i Finland. För anslutning, kontakta ADB-personalen vid universitetet. (För en introduktion på finska, se Harmo, u.å.); Postadress: KOMunity Software AB, Sveavägen 114, S-113 50, Stockholm. Tel: +8-34 20 40.

769

2. Databaser

770

Jan Hederéns bok om informationssökning i elektroniska databaser (Hederen, 1987) rekommenderas för nybörjare vid bildskärmen och också för folk som använder databaser genom biblioteken. För en färsk guide till databaser i Norden, se Mickos 1988.

771

Information om databaser står också att få genom DIANE, tel 90-35804561 (se ovan s)

772

Via TeleSampo kan DIANE konsulteras per videotex. Följande är ett videotextmeddelande från DIANE:

773

774

```
Asia: Svenska databaser
Läh: diane-keskus

-Päiväys:-----88-10-20--08.54:52-----

Att. Mikael Bök: LIBRIS är ett biblioteksadministrativt system; ansvaret ligger hos Kung. biblioteket. Vi skulle skicka er broschyrer och avtalsformulär. Art ikel-Sök och Bok-Sök eller BURK tas hand om av Bibliotekstjänst AB, Fack 200, S- 221 00 Lund i Sverige. Tel. 46 46 180000 , telex 32200 bjtlund s, Jan-Eric Malmquist. Vi har ingen annan information eller broschyrer om detta system., tyvärr. D om har 8 olika databaser. Mvh VTT/INF, Merja Lehti
```

KDOK

776 KDOK är en samling referensdatabaser med finländska och utländska bibliografier. Databaserna är följande:

777 KOTI -- inhemska böcker KATI -- artiklar och specialbibliografier KAUK -- utländska böcker och artiklar KAUS -- inhemska tidskrifter (periodiska publikationer) MUSA -- inhemska ljudband KDOK är relativt lätt att använda. Vid behov ordnas kurser med låg delta-
garavgift för användarna. KDOK nås t ex genom TeleSampo. Att söka i KDOK kostar 1 mk 60 penni per utfört kommando (t ex sökning på sökord) och 30 penni per framtagen referens. Dessutom 30 mk/mån under vilken databasen används.

778 Användningen av KDOK och några andra databaser (bl.a FINLEX-samlingen som innehåller lagtext, uppgifter om rättsfall mm) baserar sig på avtal med Statens datamaskincentral.

779 Adress: Statens datamaskincentral, PB 40, 02101 Esbo. Tel 90-4571 (växel).

Artikel-sök

781 är en av svenska Bibliotekstjänst ABs databaser. Praktiskt hjälpmedel för att leta fram tidnings- och tidskriftsartiklar på svenska. I vissa fall kan kopior av texterna beställas från Bibliotekstjänst AB.

782 Årsavgift 115 SEK.

783 Från Finland kan man koppla till Artikel-Sök via Datapak.

784 Adress: Bibliotekstjänst AB, Fack 200, S-221 00 Lund i Sverige. Tel. +46-46-180000 Kontaktperson: Jan-Eric Malmquist.

785 Ett resultat av en sökning i Artikel-Sök kan se ut så här:

786

775

Sökord: GIRARD

>resultat av sökning nr. 2 är 8 poster >visa r1 till 8 s2; r1 av 8

Författare: Girard, René Titel: Vansinnets strategier. Nietzsche, Wagner ←
och Dostojevskij. Tema: Vansinnen. Tidskrift: Res publica År: 1988 ←
Häfte: 10 Sida: 73-100 Signum: D Ämnesord: Filosofi

LIBRIS

787

Databasen LIBRIS använder de svenska forskningsbibliotekens resurser. För en enskild person är det förmodligen onödigt att sluta avtal med LIBRIS. Däremot kan man be om att få använda denna databas genom ett bibliotek. Libris bör även kunna användas genom finländska forskningsbibliotek.

788

EasyNet

789

Till slut ska jag säga något om EasyNet, kallar sig "databankernas databank". EasyNet är ett kommersiellt system som drivs av Telebase Inc. Systemet har som syfte att göra det lättare för enskilda kunder att besöka amerikanska och europeiska databanker t.ex. från egna mikrodatareter med modem. (Genom EasyNet nås inte KDOK, Artikel-sök eller LIBRIS; däremot kan man t ex konsultera Amerikanska Kongressbibliotekets omfattande katalog.)

790

TeleSampo erbjuder en tunnel till EasyNet.

791

Genom EasyNet nås över 850 databaser. Informationsförsäljarna heter bl a ADP Network Services, BRS Information Technologies, Data-Star, DataTimes, Dialog Information Services, G. Cam Serveur, NewsNet, Orbit SearchService, Pergamon Financial DataServices, Profile Information, Tele-systemes Questel, Vu/Text InformationServices och WilsonLine.

792

Anslutningsavgiften är 300 mk.

794 Kostnad per sökning är 50 mk. Vissa databaser kräver tilläggsgavgifter. Avtal kan göras med Post och Televerket, Telematikenheten, PB 526, 00101 Hfors eller med Startel, Nylandsgatan 16-20 B, 00120 Hfors.

795 Hur söker man på EasyNet? Jag ska redovisa en sökning av material om bolaget IBMs aktivitet på kärnvapenområdet.

796 Notera att man i databaser vanligen får använda "and" och "or" samt även "not" när man konstruerar sina sökord.

797 IBM NOT NUCLEAR WEAPONS skulle säkert ge material om IBM men ingenting om kärnvapen.

798 IBM OR NUCLEAR WEAPONS skulle förmodligen resultera i en oöverskådlig mängd av material både om IBM och om kärnvapen.

799 IBM AND NUCLEAR WEAPONS borde ge mig det jag önskar, dvs enbart material (text) i vilket bolaget IBM och kärnvapen förekommer tillsammans.

800 ... efter inloggningen (t ex via TeleSampo) följer några menyer som för närmare ämnet:

801

```
PRESS TO SELECT

1 Business 2 Science & Technology 3 Medicine & Allied Health 4 Law, Patents
, Trademarks 5 Social Sciences & Education 6 Arts, Literature,
Religion 7 Entertainment & Travel 8 Persons 9 News H for Help, C for
Commands

-> 1

PRESS TO SELECT
```

793

```
1 Accounting 2 Banking & Finance 3 Companies 4 Economics 5 Industries 6
Insurance 7 Management 8 Marketing 9 Real Estate 10 Taxation H for
Help, C for Commands

-> 5

PRESS TO SELECT

1 Agriculture & Food Science 2 Construction 3 Energy 4 Finance, Insurance,
Real Estate 5 Government & Defense (U.S.) 6 Manufacturing 7 Retail
Trade 8 Services 9 Transportation, Utilities, Communication 10
Wholesale Trade H for Help, C for Commands

-> 5

PRESS TO SELECT

1 search a database 2 see list of databases 3 scan group of databases H for
Help, C for Commands

-> 3
```

Not: valet föll på nr 3 eftersom jag inte kunde ange den databas, som skulle genomsökas. 802

Nu kan sökordet ges: 803

804

```
-> IBM AND NUCLEAR WEAPONS

Is: IBM AND NUCLEAR WEAPONS Correct ? (Yes/No) -> y

System is now searching a group of databases, copyrighted 1988 and made
available by Dialog Information Services, Inc.

Scanning Dialog databases.

Accessing network.....Connected. Accessing Database Vendor...
Completed. Logging on.....Completed. Logging on (second
step)....Completed. Selecting Databases.....Completed.

Each period equals one line of scan results. This may take several minutes
.....
```

```

Please wait...
Scan completed.
Press (return) to see your results...->
Government, defense profile for: (IBM AND NUCLEAR WEAPONS)
PRESS TO SELECT Occurrences Data Type
Commerce Business Daily 0 abstracts DMS Contract Awards 0 reference 1 PTS ←
Aerospace/Defense Markets.....1 abstracts 2 PTS PROMT←
.....4 abstracts 3 Trade and Industry Index←
.....1 reference H Explanation of databases M Main menu -> 1
This database carries a surcharge Do you wish to continue ? (Yes/No) -> y
System is searching the PTS Defense Markets and Technology database, ←
copyrighted 1988 by Predicasts, Inc., Cleveland, OH and available ←
through Dialog Information Services, Inc.
Accessing network.....Connected. Accessing Database Vendor...←
Completed. Logging on.....Completed. Logging on (second ←
step)...Completed. Selecting Database.....Completed.
Each star equals one line of retrieved data. This may take several minutes←
... ***** Search completed.
There are 1 item(s) which satisfy your search phrase.
You may wish to PRINT or CAPTURE this data if possible.
Press (return) to see your search results...->
Heading # 1 Searched: Jun 15, 1988 0:15 Use (^S) to stop; (^Q) to resume; ←
(^O) to advance; (^C) to interrupt.
0123616 The B-1B gets airborne again Interavia, May, 1983, Vol. 28, Issue ←
5, p. 455-458
---Quotation on IBM: "The offensive avionics system /of the B-1B bomber/ is←
controlled by 7 IBM AP-101F computers linked by 4 duplicated 1553 ←
multiplex data buses". ---
    
```

805

Not 1. användaren får till att börja med ett relevant citat. Därefter kan han välja att ta fram en sammanfattning av hela artikeln. (Sam-

manfattningen återges i Böök 1988, s 12-13.)

Not 2. Bombplanet B-1B, till vars styrsystem IBM alltså har bidragit 806
med 7 datorer av typen AP-101F, är ett av alla tiders dyraste indus-
triprojekt. B-1B efterträder B 59:orna. Man räknar med att det kom-
mer att kosta ca 79 miljarder dollar att bygga en B-1B-flotta, som
består av ca hundra plan och att underhålla den under de närmaste
20 åren. Flera stycken av det här planen har belagts med flygför-
bud eftersom reservdelar saknas. Varje exemplar innehåller ca en
halv miljon delar varav en stor del är elektroniska komponenter. (se
bl a Jyri Raivios art. i Helsingin Sanomat 28.8.1988.) Not 3. Tio i
topp bland leverantörerna till amerikanska försvarsdepartementet
(Budgetår: 1987):

1. McDonnell Douglas Corp. 807
  2. General Dynamics Corp. 808
  3. General Electric Co. 809
  4. Lockheed Corp. 810
  5. General Motors Corp. 811
  6. Raytheon Co. 812
  7. Martin Marietta Corp. 813
  8. United Technologies Corp. 814
  9. Boeing Co. 815
  10. Grumman Corp. 816
- På sextonde plats: 817
16. International Business Machines (IBM) 818

(Källa: PeaceNets EthInves-databaser, se ovan s) 819

Några av de nämnda bolagen äger och driver stora datanät. Di- 820
alog Services som jag kom att använda genom EasyNet, ägs av
Lockheed.

821 **Kostnadsexempel**

822 Att beräkna kostnaderna för datakommunikation är inte alldeles enkelt. Jag försöker åskådliggöra saken med två exempel. Mina exempel saknar relevans för datakommunikation i större skala (firmor, stora organisationer), men kan eventuellt ge några hållpunkter för föreningsaktiva eller individuella användare av TeleSampo, GreenNet och motsvarande inrättningar.

823 **EXEMPEL 1**

824 Kapitel 4 avslutades med ett kostnadsexempel från en rundtur i TeleSampo hösten 1988. Under den rundturen gjordes inga exkursioner till datorer utomlands. Anmärkningar till exemplet:

825 **TIDSAVGIFERNA:** förbindelsetiden var 133:01 min och kostnaden för detta var 28.44 mk.

826 Notera att förbindelsen till TeleSampo-nätet motsvarar lokalsamtal varhelst abonnenten befinner sig i Finland.

827 **RUTAVGIFTER.** För besök på vissa videotextrutor debiterades 35 penni.

828 **KOMMUNIKATIONAVGIFTERNA.** Användaren debiteras per mängd data som överförs. Enheten är "segment" dvs 64 skrivtecken (bytes). I exemplet bildar kommunikationsavgifterna 66 penni. De har uppstått p g a dataöverföring mellan abonnenten och värddatorer i Finland, som är anslutna till TeleSampo genom tunnlar. I det fallet är grundavgiften 0.005 penni per segment fr o m 1.1.89 (denna avgift gäller inom Norden).

829 **SAMMANLAGT.** Kostnaderna blev 29.45 mk. Notera: i kostnaderna ingår inte grundavgiften för TeleSampo, som höjdes från 20 mk/mån till 50 mk/mån 1.1.89.

830 **EXEMPEL 2:**

831 Nedan beräknas kostnaderna för ett besök i mötet gn.poems på

GreenNet. (Besöket illustreras ovan på s) Besöket gjordes 27 december kl 0952.

832

```

..... PTL TeleSampo          VDX1
      T A C K   F Ö R   B E S Ö K E T

Sessionens kostnader var följande:

. TIDSAVGIFTER . sessionens längd 8.09 min . kostnader 2.33 mk . ←
      KOMMUNIKATIONSavg. 3.77 mk . RUTAVGIFTER 0.00 mk

KOSTNADER SAMMANLAGT 6.10 mk

..... I kostnaderna ingår ej telefon- ←
      avgifterna från abonnenten till det finska TeleSampo -nätet. ←
      .....

```

Anmärkningar:

833

TIDSAVGIFTER. I kostnaden 2.33 mk ingår grundavgiften för förbindelse till TeleSampo (19 p. per min dvs 160 penni) samt avgift för förbindelse till London över datapak. Den sistnämnda är 26 penni/min (fr o m 1.1.88).

834

Förbindelsetiden till GreenNet var ca 3 minuter.

835

Notera: enligt GreenNets taxa (se ovan) uppbärs dessutom en tidavgift på ca 7 penni/min. Därmed kommer 21 penni att adderas till GreenNets månatliga räkning.

836

KOMMUNIKATIONSavg. I exemplet bildar dessa den högsta posten. För datapak-förbindelser med Europa utanför Norden är de 1,6 penni per segment (64 skrivtecken). Datafilen som innehåller avsnittet på 10626 skrivtecken (10,6 kilobytes) dvs 5-6 maskinskrivna sidor. Det blir ca 170 segment. 170 x 1.6 ger 272 penni.

837

Notera: Ca 1 mk 5 penni (375- penni – 272 penni) är för kommu-

838

nikationen mellan värddatorn och användaren. Här ingår 1) Styrdata; de 10626 skrivtecknena i användarens fil är nämligen bara ca 80 procent av data, som överfördes. Ca 64 penni är för styrdata ; 2) Varje gång användaren slår ENTER påbörjas ett nytt segment. Under sessionen slog jag ENTER ca 20 ggr vilket ger ca 36 penni.

839 (Överföringsparametrarna var 1200 baud, No Parity, 8 Bits, 1 Stop Bit. Protokoll: ASCII.)

840 Informationen från GreenNet kostade ca 1 mk per sida. Notera att grundavgifterna för TeleSampo/Datapak och GreenNet inte ingår. Höjningen av grundavgiften för TeleSampo till 50 mk/mån fr o m 1.1.89 förtjänar kritik. Den drabbar småskaliga användare. Tarifferna för kommunikationsavgifter tenderar f n att sjunka. (Vid årsskiftet 88-89 sjönk t.ex. avgiften för överföring mellan Finland och USA från 0.035 penni/segment till 0.032 penni/segment.)

841 Å, Ä och Ö -- problem i den civila datakommunikationen ... På ett PopTel-möte som överförs till GreenNet träffade jag en person som är verksam inom engelska Arbetarnas Bildningsförbund, dvs Workers Educational Association (WEA). Jag sände honom en kollegial hälsning. Efter någon vecka anlände ett litet paket från Manchester per flygpost.

842 Paketet var adresserat till Mr Mikael B??k. Avsändaren bifogade naturligtvis en ursäkt: "Sorry but your surname did not print out on our computer because of the english keyboard".

843 Den svenska och finska bokstäverna å,ä och ö tenderar att försvinna, särskilt under datakommunikationen med utlandet. Glad påsk blir "Glad psk". Hyvää pääsiäistä blir "Hyv psist".

844 Annan möjlighet: Glad påsk blir "Glad p}sk" och Hyvää pääsiäistä blir "Hyv{{ p{{si{ist}". Om man har "the english keyboard" uppstår ändå frågetecken.

845 Jag har flera gånger blivit tillfrågad om jag redan "har löst prob-

lemet med de svenska bokstäverna". Det är ingen uppgift för vuxenutbildare så att det har jag inte och kommer jag heller inte heller att göra. I Japan lär man utveckla en nyhet som heter TRON och som kanske kommer att lösa en del av de problem som icke-anglosaxiska datakorrespondenter tillsvidare har i det civila.

Som svensk- eller finskspråkig användare lär man sig naturligtvis 846 fort att läsa 7 bitars ASCII-kod. ASCII är "American Standard Code for Information Interchange". Det är den som gäller. De finska och skandinaviska tecknen ingår visserligen i den sk. utvidgade ASCII-koden, som upptar 256 tecken. Att de ändå ofta faller bort eller blir något annat än de är beror på att de inte hör till de första 128 tecknen. Om ASCII får man vanligen tillräckliga upplysningar i datorernas bruksanvisningar.

Däremot kan det vara mer invecklat att få datorn och skrivaren 847 att översätta dem till sina riktiga motsvarigheter, åtminstone om man använder ett amerikanskt kommunikationsprogram. Som avslutning på detta kapitel några anvisningar om hur procomm-användare kan lösa problemet.

Antaganden: Operativsystem: ms-dos Kommunikationsprogramm: 848 procomm version 2.4.2 (1986) Hjälpprogram: drv.exe (gratis från PTV el. av bekanta) skandi.exe (dito)

Situation I: att sända en text som skrivits på förhand i ett ordbehandlingsprogram 849

a) innan du bevarar texten på en skiva ska du byta å,ä och ö enligt 850 följande:

851

å (ASCII 131) blir } (ASCII125) ; Å blir] (ASCII 93)
ä (ASCII132) blir { (ASCII123) ; Ä blir [(ASCII 91)
ö (ASCII134) blir   (ASCII124) ; Ö blir \ (ASCII 92)

Det brukar gå relativt enkelt med ordbehandlingsprogrammets 852

"search and replace" (Sök och ersätt)-kommandon.

853 Bevara därefter texten som en sk dos-text. OBS! .Det går nämligen
inte att skicka texter i ordbehandlingsformat med det vanliga ASCII-
protokollet.

854 b) Du kan också sköta bokstavsbytet med hjälpprogram, t ex med
det finska programmet skandi.exe . I så fall bör du bevara texten
som en dos-fil innan du kör den genom skandi.exe.

855 --- Nu är texten klar för sändning med procomm. (Använd inga å,ä
eller ö i filens namn.)

856 Situation II: texten skrivs under förbindelsen

857 I det fallet fås å, ä och ö fram på skärmen med hjälpprogram, t.ex
det finska programmet drv.exe. Till mottagaren kommer dessa bok-
stäver i sina utbytta skepnader såvida inte även han kör drv.exe
(det gjorde t ex inte min engelska kollega, av lättfattliga skäl).

858 drv.exe ställer ibland till med problem i procomm. Problemet lös-
es genom att drv.exe körs under själva förbindelse varvid man får
lov att göra en exkursion till dos. På motsvarande sätt bör i så fall
drv.exe avslutas innan procomm avslutas. Detta sker med kom-
mandot:

859 >drv off

860 Situation III: att ta emot text på skärmen

861 Kör drv.exe så översätts }, { och |till å,ä och ö.

862 Situation IV: att logga in text på en skiva

863 Öppna en log-fil med Alt-F1 (och ge den ett namn utan nordiska
bokstäver), och stäng den med samma kommando när du fått in
vad du behövde.

864 Efter sessionen låter du ordbehandlingsprogrammet hämta fram
texten som dos-text. Därefter byter du }, { och |till å, ä och ö med
"search-and-replace" (sök och ersätt).

Tillägg: procomms översättningstabell kan också användas i Situ-
ation III och IV.(Den översätter emellertid bara inkommande da-
ta.)

865

- 866 **Litteraturhänvisningar**
- 867 Albrechtsen, Henning, /{Telestugorna: en världsomspännande rörelse},/ Vemdalen 1988 (broschyr)
- 868 Bööck, Mikael & Lehto, Leevi (red.), /{END? Euroopan ydinsota vai ydinaseriisunta},/ (Edward P. Thompsonin ja muiden kirjoituksia), Sadankomitea, Jyväskylä 1982
- 869 Bööck, Mikael (ed.), *END.LUND* (A pamphlet about computer networking in the peace movement based on contributions from end.lund, a meeting in GreenNet March-June 1988), Sadankomitea, Helsingfors 1988
- 870 Cronberg, Tarja & Sangregorio, Inga-Lisa, *Du sköna nya vardag. Om datateknik och boende*. Stockholm 1981(Prisma)
- 871 Cronberg, Tarja, /{Tietotekniikka kyläyhteisössä. RATKO-projektin koulutusvaiheen tutkimusraportti},/ 1987 (Beställs gm Ruvaslahden kylätoimikunta, 83835 Ruvaslahti.)
- 872 Cronberg, Tarja, *Ved skillevejen. Det informationsteknologiske spillerum i hverdagen*, Nyt fra samfundsvidenskaberne, Köpenhamn 1988
- 873 Digital, "Ordlista", i /{Handbok för persondatorer},/ utg. av Digital Equipment 1984, ss 147-161
- 874 Gramsci, Antonio, "Amerikanismi ja fordismi", i Gramsci, A., *Vankilavihkot 2*, Kansankulturi, Helsingfors 1982, ss 129-168
- 875 Hamelink, C., "The Emerging Global Grid", i Muskens & Hamelink (ed.): *Global Networks and European Communities*, Tilburg 1986, pp 776-786
- 876 Harmo, Timo, /{Tietokoneavusteinen viestintä Helsingin yliopiston Vax-ympäristössä},/ (ISBN 952-90002-3-5)
- 877 Hautamäki, Soili, /{Ydintrauma. Ihminen Hiroshiman jälkeen},/ Prometheus, Oulu 1988
- Hederén, Jan, *Informationssökning i databaser. Utrustning – sökning - register*. Spektras handboksserie, Halmstad 1987 878
- Hertzberg, Lars, "Men, Animals and Machines", dvs densammes diskussionsinlägg i programmet för konferensen *On Language, Culture and Artificial Intelligence*, Stockholm 30.5.- 3.6.1988. Konferensens arrangörer var Arbetslivscentrum, Kungliga Dramatiska Teatern och EG 879
- Hirvonen, Lauri: "Sähköposti ja sähkömarkkinat kansalaisen käytössä", inledningsanförande på seminariet /{Yleinen tietoverkko ja kansalaisen tiedin},/ Otnäs 15.12.1988.(Förf. är konsult vid Nokia Data Systems Oy) 880
- Husberg, Nisse: "Nätverk – datanät och personliga, ekonomiska samt politiska relationer", ljuskopia av inledningsanförande i studiecirkeIn NÄTVERK, 1986 881
- Järvinen, Pertti, *On the Risks of a Complex Computing System" – "Star Wars" as an Example*. Dept. of Math. Sciences, Univ. of Tampere (Report C47) 1986. (En finsk version "Monimutkaisen ATK-systeemin riskeistä – esimerkkinä "tähtien sota" ", ingår i samma publikation.) 882
- Kubicek, Herbert, "The Technological Infrastructure of Home Interactive Telematics: ISDN and Alternative Systems", in *Concerning Home Telematics*, F van Rijn and E. Williams (eds.), Elsevier Publ. North Holland 1988, pp 97-125 883
- DeLamarter, R.T., /{Big Blue. IBM's Use and Abuse of Power},/ , Dodd, Mead & Co, New York 1986 884
- Lyotard, Jean-Francois, /{Tieto postmodernissa yhteiskunnassa},/ (La condition postmoderne, 1979, övers. till finska av Leevi Lehto), Vastapaino, Tampere 1985 885

- 886 Lönngvist, Harriet,/{Humanister söker information eller "Mötet med den litauiske skoputsaren"},/ (NORDINFO-publikation 13), Helsingfors 1988 896
- 887 Mennig, Miguel,/{L'indispensable pour Minitel},/ Marabout, Cher 1988 897
- 888 Mickos, Elisabet (red.): *Nordisk databasguide 1987. Register över databaser producerade i de nordiska länderna.* (Nordinfo-publikation 12; beställs från Kirjastopalvelu Oy, Mörtnäsv. 5, 00210 Helsingfors.) 898
- 889 Mosco, Vincent & Wasko, Janet (Eds.),/{The Political Economy of Information},/ The University of Wisconsin Press, Madison 1988 899
- 890 Myllö, Heikki (toim.),/{ISDN yrityksen uusi voimavara},/ artiklar med svensk resumé av aderton inhemska sakkunniga, Puhelinlaitosten Liitto, Tampere, utan årtal 900
- 891 Nora, Simon & Minc, Alain, "Att bygga ett samhälle på information", i Bäckstrand, G., Fürth, T.(red.),/{Röster om språket och den nya tekniken},/ Sekretariatet för framtidsstudier, Akademilitteratur, Stockholm 1983, ss 100-111 901
- 892 *Nya Argus* 1987:8, temanummer om artificiell intelligens och expertsystem.(Artiklar av Antti Hautamäki, Lilli Alanen, Mikael Böök, Birger Viklund, Anders von Koskull och Johan Storgårds.) 902
- 893 *Osto-opas 89: mikrot, oheislaitteet, ohjelmat.* Utg. av tidningen Tietokone, Tecnopress, Forssa 1988, 290 ss. 45 mk 903
- 894 Quarterman, J.S. & Hoskins, J.C., "Notable computer networks", i *Communications of the ACM*, Oct 1986, Vol 29:10, pp 932-971 904
- 895 Thomas Rosenberg, "En munks bekännelser. Tankar kring teknologins utveckling och skapandets kommunism", opubl. manuskript febr. 905
- Roszak, Theodore,/{The Cult of Information. The Folklore of Computers and the True Art of Thinking},/ Paladin books, London 1988 906
- Ruokonen, Kyllikki, "CD-ROM erikoiskirjastossa", i/{Signum}/ vol.21 no 7,1988 897
- Salmi, Minna, "Ansiotyö kotona – riistoa vai vapautusta", Ijuskopia av föreläsning i Helsingfors samhällsinstituts serie Naissunnuntait 27.11.1988 898
- Schiller, Herbert,/{Who Knows: Information in the Age of The Fortune 500},/ Ablex, New Jersey 1981 899
- Stallman, Richard,"The GNU Manifesto", Ijuskopia 1985 900
- Henrik Stenius,/{Frivilligt, jämlikt, samfällt. Föreningsväsendets utveckling i Finland fram till 1900-talets början med speciell hänsyn till massorganisationsprincipens genombrott},/ Svenska Litteratursällskapet, Ekenäs 1987 901
- Svanberg, Lasse,/{Bekvämlighetens triumf},/ Prisma, Arlöv 1983 902
- Tuominen, Ilkka, *Ei ainoastaan hakkerin käsikirja*, WSOY, Juva 1987 903
- Vallée, Jacques, *Det osynliga nätet. En dataexperts bekännelser.* Alfabeta, Stockholm 1984 (*Network Revolution. Confessions of a Computer Scientist*, 1982) 904
- Wilson, Kevin G.,/{Technologies of Control. The New Interactive Media for the Home},/ The University of Wisconsin Press, Madison 1988 905
- von Wright, G.H.,/{Humanismen som livshållning och andra essayer},/ Söderströms, Borgå 1978. – Passagen om vad det innebär att ha tankeförmåga är ur författarens inledningsanförande 906

- på NordData-konferensen i Helsingfors 14 juni 1972, se ss 111-126.
- 907 Zilliacus, Laurin, *Det gula hornet. Glimtar ur postens oroliga historia*, Söderströms, Helsingfors 1958
- 908 Övrig litteratur:
- 909 Cullimore, Ian, *Communicating with Microcomputers*, Sigma, Wilmslow 1987. -- En introduktion till datakommunikation ur teknisk synvinkel. Ger bl a en översikt av gränssnittet RS-232 vilket hör till standardutrustningen i vanliga mikrodata. Boken rekommenderas för mikrodataanvändare som vill bättra på sina tekniska kunskaper. (201 s., pris 159 mk)
- 910 Eräkangas, J-P (red.), *Perustietoa tietoliikenneverkosta*, FU-NET, Helsingfors 1987. -- Häftet presenterar de akademiska datanätverken i Finland.(FUNET = Finnish University and Research Network.)
- 911 Huhtanen, Anni, *Tietohuollon tuleva tekniikka. Tietotekniikka kirjastossa ja tietopalvelussa 2010*, Valtion Painatuskeskus 1988. -- Rapport av en Delfistudie om de finländska bibliotekens framtida användning av datateknik (se nedan på Kuusi, 1987).
- 912 Järvelin, Kalervo, "Tiedon löytyminen tietoverkoista", ljuskopia av inledningsanförande på seminariet *Tietoverkkopalvelut – lupaukset ja riskit*, Tammerfors universitet 14.10.1988. -- Förf. är verksam vid institutionen för biblioteksvetenskap och informatik vid Tammerfors universitet. Han är skeptisk beträffande planer på att göra elektroniska databaser till en massteknologi.
- 913 Kuusi, Osmo, *Palvelusta itsepalveluun. Kotien tietorekisteriyhteydet 2010*, Valtion Painatuskeskus 1987. -- Rapport av framtidsforskning, som utfördes med den så kallade Delfi-metoden. En panel, bestående av sakkunniga, fick bedöma hur olika telematiska tjänster kommer att slå igenom under de närmaste decennierna. Kuusi analyserar och sammanfattar panelens utlåtanden.
- McLean, Scilla (Ed.), *How Nuclear Weapons Decisions Are Made*, Macmillan Press in association with the Oxford Research Group, London 1986. -- Hur kan man förklara att atomvapenupprustningen fortsätter och/eller rentav ökar (se s 59, 89 i min bok) samtidigt som stormaktsledarna förhandlar om långtgående nedrustningsåtgärder? Enligt författarna av det här arbetet betingas atomupprustningen i hög grad av teknologin och av vapensystemens tekniska planerare. Allmänna opinionen och de politiska beslutsfattarna ställs ofta inför ett teknologiskt fullbordat faktum, dvs ett nytt vapensystem vars ursprung sträcker sig 10-20 år tillbaka i tiden, vari man redan har investerat åtskilliga miljoner el. miljarder, och vars existens man knappast tidigare hade varit medveten om.
- Mosco, Vincent: *Pushbutton Fantasies. Critical Perspectives on Videotex and Information Technology*. Ablex, New Jersey 1982. -- En bok om "knapptryckarfantasier", överdrivna förhoppningar och förväntningar, som har ställts på videotex och datanät som en massteknologi.
- Peltonen, S., *Tiedonsiirto alusta pitäen*, Tietoportti 1987. -- En introduktion till datakommunikation ur teknisk synvinkel.(144 s., pris: 395 mk)
- Weizenbaum, Joseph, *Computer Power and Human Reason. From Judgment to Calculation*. Harmondsworth, 1984 (Pelican). -- Ny, reviderad upplaga av ett berömt kritiskt arbete om datatekniken. Förf. är själv en av pionjärerna inom forskningen kring "artificiell intelligens".
- von Wright, G.H., *Logik, filosofi och språk. Strömningar och gestalter i modern filosofi*, Aldus, Stockholm 1965 -- Boken innehåller bland annat ett avsnitt om Booles algebra, som gör databehandlingens matematiska grund begriplig. I ett annat kapitel presenteras Wittgensteins tankar om "språkspel". Här är förhållandet eventuellt

det omvända: det kan hända att *datanäten* gör Wittgensteins spännande tankar något lättare att begripa.□□□□

Index

- ASCII, 226
AT&T, 46
Apajalahti, Mika, 73
Appel, Peter, 14
Apple, 61
Apple Macintosh, 213
Artificiell intelligens och expertsystem, 76
Artikel-sök, 660
Bentham, Jeremy, 515
Box, 230
Brevspionage, 149
Böök & Lehto, 320
Cammett, John, 648
Central, 315
Coeckelberghs, René, 664
Cronberg, Tarja, 68, 69, 100
DARPA, 75
Databaser, 677
Datautrustningens kostnad, 233
Datorns komponenter, 221
Default, 257
Descartes, 83
Digital Equipment, 61
EcoNet, 181
Ekerwald, Carl-Göran, 665
European Nuclear Disarmament, 318, END, 318
Gascoigne, Mike, 302
General Motors, 44
Gorbatjov, 320
Gorz, André, 67
Gramsci, Antonio, 203, 646
GreenNet, 181
Gränssnitt, 214
Hamelink, Cees, 141
Hemterminalerna kommer, 309
Hertzberg, Lars, 82
Hintikka, Kari, 13
Hirvonen, 183, konsult vid Nokia Data, 183
Husberg, Nisse, 74, 123
IBM, 61
ISDN, 131
Information, 45, informationssamhälle, 45
Informationssamhället, 51, postsamhället, 51
Jacob, Francois, 300
Järvinen, Petteri, 218
Kiling, Rudyard, 665
Knåpande, 301
Kubicek, 105
Libris, 660
Lyotard, Jean-Francois, 108, 165
Lönqvist, Harriet, 649, 673
MS-DOS, 223
McLuhan, Marshall, 111
Medborgarens arbetsstation, 176
Medborgarens kunskapsstation, 309
Mikael Agricola, 53
MikroMikko, 63
Minitel, 90, 143
Mitra, 14
Modem, 220, 229
Mosco, Vincent, 151
Nokia, 56, 183, Smail, 183
Nora & Minc, 216
PC, 213

Panoptikon, 515
Pascal, Blaise, 282
PeaceNet, 181
Post, 48, är information, 48
Post- och televerket, 12
Procomm, 226
Projekt Nätverk, 63
Rapportdata, 132
Read Only Memory, ROM, 658
Reagan, Ronald, 75, 320
Rosenberg, Thomas, 13
Roszak, Theodore, 203
Salmi, Minna, 100
Sangregorio, Lisa, 69
Sarmanto, 123
Sorsa, Kalevi, 322
Språket, 216
Stenius, Henrik, 13, 153
Strategiska Försvarsinitiativet (SDI), 75
Suurpää, Johanna, 322
Svanberg, Lasse, 64
**TEP-TILT, 180, Tekniikka Elämää Palvelemaan – Tekniken i Livet-
stjänst, 180**
TIEKE, 171
TeleSampo, 91
TepNet, 304
Thatcher, Margaret, 47
Vennamo, Pekka, 171
Videotex, 504
Viherä, Marja-Liisa, 13
Von Wright, G.H., 80
Von Wright-Grönberg, Anita, 14
Väyrynen, Raimo}, 667
Wasko, Janet, 14
Westerlund, Markus, 183
Wilson, Kevin G., 151, 504
Zilliacus, Laurin, 149
}Albrechtsen, Henning, 193

Metadata

SiSU Metadata, document information

Document Manifest @:

file:///home/bts/sisu_www/nb/natbyggaren/manifest.html

Title: Nätbyggaren - Undersökning av den moderna posten

Creator: Mikael Böök

Prepared by: Mikael Böök

Rights: Copyright (C) Mikael Böök 1989.;

Publisher: SiSU <<text:a xlink:type='simple' xlink:href='http://www.jus.uio.no/sisu'62;http://www.jus.uio.no/sisu#60;/text:a#62;>
(this copy)

Date created: 2012-10-07

Date: 1989

Version Information

Sourcefile: natbyggaren~sv.sst

Filetype: SiSU text 3.1.9.,

Source Digest: SHA256(natbyggaren~sv.sst)=bc93e56f31f9962439f6e9ce32c9de78-
c9bf60b3c0790a6f75d5d6aa63c8f662

Skin Digest: SHA256(skin_mika.rb)=1d5927e866e36b2f048751acb08ef755962b603d-
44bea9a1e88525cd89f68111

Generated

Document (dal) last generated: 2012-10-07 23:12:26 +0300

Generated by: SiSU 3.1.9 of 2011w51/1 (2011-12-19)

Ruby version: ruby 1.9.3p194 (2012-04-20 revision 35410) [i686-linux]